

ЕКΠ

2109

Βιβλ. 2109 α

ΒΙΟΙ

ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ

Φαυξ
181
436

ΓΙΝΟΣΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΥΠΟ

ΑΔΚΙΒΙΑΔΟΥ Σ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΕΧΘΑΡΧΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Β. Ε. Ι.

ΠΑ ΤΩΙ ΕΚΔΟΤΗΙ ΙΩΑΝΝΗΙ ΝΟΤΑΡΗΙ

ΕΚΠ

42 — ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ — 42

1890

2109

B. E. I.

553_T

ΒΙΟΙ

ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΥΠΟ

ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ Σ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΣΧΟΛΑΡΧΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΑΡΑ ΤΩ ΕΚΔΟΤΗ ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΤΤΑΡΗ

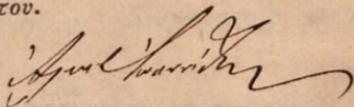
42 — ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ — 42

1890

796/1891

Μαρία Ν. Π.

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουσι τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως
καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου.

ΒΙΟΙ ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

ΤΗΣ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΟΔΡΟΣ

Φιλοπατρία τοῦ Κόδρου.

Ὁ πολυθρύλητος Κόδρος εἶνε ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ὅστις διὰ τοῦ ἐκουσίου θανάτου του ἔσωσε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς κατακτητικῆς φυλῆς τῶν Δωριέων. Οὗτοι δὲ οἱ Δωριεῖς κατ' ἀρχὰς μὲν κατόικουν τὴν μέσσην Ἑλλάδα, ἔπειτα δὲ (τῷ 1104) εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ μετὰ πολέμους διαρκέσαντας μίαν περίπου ἑκατονταετηρίδα κατώρθωσαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ κυριεύσωσι τὸ μεσημβρινὸν καὶ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Πελοποννήσου, τὸ ὁποῖον κατόικουν οἱ Διολεῖς καὶ οἱ Ἀχαιοί. Ὅτε δ' ἔβασίλευεν ἐν Ἀθήναις ὁ φιλόπατρις Κόδρος (τῷ 1068 π. Χ.), οἱ φιλοπόλεμοι οὗτοι Δωριεῖς θέλοντες νὰ ἐπεκτείνωσι τὰς κτήσεις των καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ ἀπεφάσισαν νὰ κατακτήσωσι τὰς Ἀθήνας καὶ πρὸς τοῦτο ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μαντεῖον ἀπεκρίνατο εἰς αὐτοὺς ὅτι θέλουσι νικήσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ἐὰν κατώρθουν νὰ μὴ φονεύσωσι τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων Κόδρον, ἐξεκίνησαν θεωροῦντες τὴν νίκην βεβαίαν. Ἀφ' οὗ λοιπὸν διέβησαν τὸν Ἰσθμὸν, ἤλθον καὶ ἐκυρίευσαν τὰ Μέγαρα, τὰ ὁποῖα ἔκτοτε κατεστάθησαν πόλις Δωρική, καὶ ἐκεῖθεν εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν

προσέχοντες πάντοτε νὰ μὴ φονεύσωσι τὸν Κόδρον. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων Κόδρος μαθὼν τὸν χρησμόν, τὸν ὁποῖον ἔλαβον παρὰ τοῦ μαντείου οἱ Δωριεῖς, ἐνεδύθη φορέματα χωρικοῦ καί, ἀφ' οὗ ἔλαβεν ἐπ' ὤμων φορτίον ξύλων καὶ πέλεκυν εἰς τὴν δεξιάν, εἰσῆλθεν ἄγνωστος εἰς τὸ Δωρικὸν στρατόπεδον. Ἐκεῖ δ' ἐπίτηδες ἐφιλονείκησε πρὸς τινὰ Δωριέα καὶ ἐτραυμάτισεν αὐτόν. Τότε ὁ Δωριεὺς ἐλκύσας τὸ ξίφος ἐφόνευσε τὸν Κόδρον. Μαθόντες δὲ οἱ Δωριεῖς ὅτι ὁ φονευθεὶς ἦτο ὁ βασιλεὺς Κόδρος ἀπηλπίσθησαν περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐκστρατείας των καὶ ἐπανῆλθον εἰς Πελοπόννησον.

Εὐγνωμοσύνη τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Κόδρον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου οἱ Ἀθηναῖοι τοσαύτην εὐγνωμοσύνην ἔδειξαν πρὸς τὸν Κόδρον, ὥστε οὐδένα ἐθεώρησαν ἀντάξιον τοῦ Κόδρου διάδογον καὶ διὰ τοῦτο κατήγγησαν τὴν βασιλείαν καὶ ἀνέθεσαν τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν εἰς ἓνα ἄρχοντα ἰσόβιον καὶ ὑπεύθυνον· ἐξέλεξαν δὲ πρῶτον ὡς ταιούτων τὸν υἱὸν τοῦ Κόδρου Μέδοντα καὶ ἐξηκολούθουν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου νὰ ἐκλέγωσιν ἄρχοντας ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τοῦ Κόδρου. Κατὰ τὸ ἔτος ὅμως 752 π. Χ. ἡ διάρκεια τοῦ ἀνωτάτου τούτου ἀξιώματος περιορίσθη τῇ ἐνεργείᾳ τῶν εὐπατριδῶν (τῶν πλουσίων) εἰς δέκα ἔτη, ὅπως οὕτως ἐξαντληθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν Κοδριδῶν καὶ περιέλθῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους εὐπατρίδας τὸ προνόμιον τοῦ νὰ ἐκλέγωνται ἄρχοντες. Καὶ πράγματι ἀπὸ τοῦ ἔτους 712 π. Χ. ἤρξαντο νὰ ἐκλέγωνται ἄρχοντες καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων εὐπατριδῶν. Ἐπὶ τέλους δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 683 π. Χ. κατηργήθη ἡ δεκαετής ἀρχὴ καὶ ἐξελέγοντο ἐννέα ἐνιαύσιοι ἄρχοντες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἐκαλεῖτο κυρίως ἄρχων, βραδύτερον δὲ καὶ ἐπάνωμος, διότι ἐξ αὐτοῦ ὠνομάζετο τὸ ἔτος· ὁ δευτερός ἐκαλεῖτο βασιλεὺς καὶ εἶχε τὴν ἐπιστασίαν τῶν θρησκευτικῶν· ὁ τρίτος πολέμαρχος καὶ εἶχε τὴν ἐπιστασίαν τῶν στρατιωτικῶν· οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ ἐκαλοῦντο θεσμοθέται καὶ προῆδρευον εἰς τὰ δικαστήρια.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Καταγωγή και χαρακτήρ τοῦ Λυκούργου.

Ὁ Λυκούργος ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Εὐνόμου, ἀνὴρ δὲ μέγας, διότι διὰ τῶν νόμων του ἀνέδειξε τὴν Σπάρτην μεγάλην. Καθ' ὃν χρόνον ἐγεννήθη ὁ Λυκούργος, ὁ πατὴρ αὐτοῦ Εὐνόμος ἐφονεύθη εἰς ἐμφύλιόν τινα πόλεμον καὶ ἀφῆκε διάδογον τὸν πρεσβύτερον ἀδελφὸν τοῦ Λυκούργου Πολυδέκτην. Μετὰ παρέλευσιν ἕως χρόνου ἰκανοῦ

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

ὁ Πολυδέκτης ἀπέθανε καταλιπὼν τὴν γυναῖκά του ἔγκυον. Ὡς ἐκ τούτου δὲ παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Λυκούργος, ὅστις καὶ διεκήρυξεν ὅτι θὰ παραιτηθῆ τῆς βασιλείας, εἰάν ἡ χήρα τοῦ Πολυδέκτου γεννήσῃ ἄρρεν. Τότε δὲ ἡ κακοήθης καὶ πανοῦργος χήρα τοῦ Πολυδέκτου θέλουσα νὰ διατηρήσῃ τὸ ὄνομα τῆς βασιλίσσης προέπεινε κρυφίως τῷ Λυκούργῳ νὰ συγκατατεθῆ, ὅπως νυμφευθῆ αὐτὴν καὶ οὕτω μείνῃ αὐτὸς βασιλεὺς· αὕτη δὲ ὑπέσχετο ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸ τεχνησόμενον βρέφος. Ὁ ἐνάρετος Λυκούργος ἀκούσας τὴν πρότασιν ταύτην ἠγανάκτησεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφοβήθη μήπως ἡ βασίλισσα προβῆ εἰς τὸ κακοῦργον αὐτὸ κίνημα, προσεποιήθη ὅτι ἀπέδεχθη τὴν πρότασιν εἰπὼν τῇ βασίλισσῃ ὅτι ἀπεδέχετο ἐπὶ τῇ

συμφωνία νὰ φρονέσῃ αὐτὸς τὸ τεχνησόμενον βρέφος. Ταῦτα δ' εἰπὼν τῇ βασιλίστῃ διέταξε πιστοῦς τινὰς ὑπηρέτας του, ὅταν γεννηθῆ τὸ παιδίον, ἐὰν μὲν ἤθελεν εἶσθαι ἄρρην νὰ φέρωσιν αὐτὸ πρὸς αὐτὸν ὅπου καὶ ἐὰν εὐρίσκηται· ἐὰν δὲ γεννηθῆ θῆλυ νὰ παραδώσωσιν αὐτὸ εἰς τροφούς. Πράγματι δὲ ἡ διαταγὴ τοῦ Λυκούργου ἐξετελέσθη, διότι ἡμέραν τινά, ἐν ᾧ ἐδείπνει οὗτος ἐν τῇ ἀγορᾷ μετὰ τῶν ἀρχόντων, οἱ ὑπηρέται του ἔφερον πρὸς αὐτὸν τὸ γεννηθὲν βρέφος, ὅπερ ἦτο ἄρρην. Τότε λοιπὸν ὁ Λυκούργος πλήρης χαρᾶς ἔλαβεν ἀνά χεῖρας τὸ παιδίον, ἐπέδειξεν αὐτὸ πρὸς τὸν λαόν, ἀνεκήρυξεν αὐτὸ βασιλέα καὶ τὸ ὠνόμασε Χαρίλαιον, διότι ὁ λαὸς ἐχάρη θαυμάσας τὸν λαμπρὸν χαρακτῆρα τοῦ Λυκούργου.

Ἄποδημίαι καὶ ἐπάνοδος τοῦ Λυκούργου.

Ὁ Λυκούργος, ἀφ' οὗ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐκυβέρνησε τὴν Λακωνικὴν ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου ἀνεψιοῦ του, ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τῆς πατρίδος του, διότι οἱ ἐχθροὶ του συκοφαντοῦντες αὐτὸν ἔλεγον ὅτι ἐσχόπευε νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν τὴν βασιλείαν. Ἀπελθὼν λοιπὸν ἐκ τῆς Σπάρτης περιηγήθη ἐπὶ δέκα ἔτη εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἐσπούδασε τοὺς νόμους τῶν χωρῶν τούτων, ἔχων ἀπόφασιν νὰ συντάξῃ νόμους σωτηρίου διὰ τὴν πατρίδα του, ἣτις ἔνεκεν ἐλλείψεως καλῶν νόμων διετέλει ἐν ταραχαῖς. Εἰς τοσοῦτον δὲ βαθμὸν ἔφθασαν αἱ ταραχαὶ ἐν Σπάρτῃ, καθ' ὃν χρόνον ἀπουσίαζεν ὁ Λυκούργος, ὥστε οἱ Σπαρτιᾶται ἠναγκάσθησαν νὰ παρακαλέσωσιν αὐτόν, ὅπως ἐπανεέλθῃ καὶ θέσῃ νόμους δικαίους καὶ αὐστηροῦς. Ὁ Λυκούργος λαβὼν τὴν πρόσκλησιν τῶν συμπολιτῶν του ἀπεδέξατο αὐτήν· ἀλλὰ πρὶν ἢ μεταβῆ εἰς Σπάρτην, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς Σπαρτιᾶτας νὰ σεβασθῶσι τὴν νομοθεσίαν του, μετέβη εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ ὅποιον τὰ μέγιστα ἐσέβοντο οἱ Σπαρτιᾶται, καὶ ἠρώτησεν αὐτὸ τί ὤφειλε νὰ πράξῃ· τὸ δὲ μαντεῖον ἐκήρυξε τότε τὸν Λυκούργον θεὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον καὶ ἐβεβαίωσεν αὐτὸν ὅτι οἱ νόμοι του θὰ ἦνε ἄριστοι. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Σπάρτην ὁ Λυκούργος εἰσήγαγε νόμους συμφώνους πρὸς

τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ κατώρθωσε δι' αὐτῶν, ἵνα οἱ πρότερον κακονομώτατοι καὶ στασιασταὶ Σπαρτιᾶται καταστῶσι φίλοι τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς ὁμονοίας καὶ δοξάσωσι τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των.

Νόμοι τοῦ Λυκούργου.

Τάξεις τῶν κατοίκων τῆς Λακωνικῆς.— Καὶ διὰ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς ἔμειναν διηρημένοι, ὡς καὶ πρὶν εἶχον, εἰς τρεῖς τάξεις, ἧτοι εἰς τὴν τάξιν τῶν Δωριέων, τὴν τῶν περιοίκων καὶ τὴν τῶν ειλώτων. Καὶ Δωριεῖς μὲν ἐλέγοντο οἱ κατακτηταί· περιοίκοι δὲ ἐλέγοντο οἱ ἰθαγενεῖς ἐκεῖνοι Λάκωνες, οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν ἄνευ ἀντιστάσεως τὸν ζυγὸν τῶν Δωριέων καὶ ἀφείθησαν νὰ ζῶσιν ὡς ἐλεύθεροι πολῖται, ἀλλ' ἦσαν ὑπόχρεοι εἰς στράτευσιν, ἐπλήρωνν φόρους καὶ δὲν εἶχον ψῆφον πολιτου καὶ πολιτικὴν ἐλευθερίαν, ἧτοι δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν· εἴλωτες δὲ ἐλέγοντο οἱ ἀνδρεῖοι ἐκεῖνοι ἰθαγενεῖς Λάκωνες, οἵτινες ὑπετάχθησαν μετὰ ἔνοπλον ἀντίστασιν καὶ ἀπεστερήθησαν τῆς ἐλευθερίας των, τῆς περιουσίας των καὶ παντὸς πολιτικοῦ δικαιώματος, ἀναγκασθέντες νὰ ἐργάζωνται ὡς δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐκ τῶν κατοίκων δὲ τούτων τῆς Λακωνικῆς ἐκεῖνοι μὲν, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν πρώτην τάξιν, ἧτοι οἱ Δωριεῖς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν καὶ ὀλιγώτεροι, εἶχον συναθροισθῆ εἰς τὴν Σπάρτην καὶ διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθησαν Σπαρτιᾶται, εἶχον δὲ πάντοτε τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖράς των ὡς στρατὸς ἐστρατοπεδευμένος ἐν ἐχθρικῇ χώρᾳ καὶ μόνου οὔτοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ καὶ κατεῖχον τὰ δημόσια ὑπουργήματα· ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες ἀπετέλουν τὴν δευτέραν τάξιν, ἧτοι οἱ περιοίκοι, ἔζων ἐν ταῖς κωμοπόλεσι καὶ ταῖς κώμαις τῆς λακωνικῆς ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὸ ἐμπόριον· ἐκεῖνοι δ' οἵτινες ἀπετέλουν τὴν τρίτην τάξιν, ἧτοι οἱ εἴλωτες, εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ μετὰ τῶν γυναικῶν των καὶ τῶν τέκνων των ἐξετέλουν πᾶσαν οἰκιακὴν καὶ πᾶσαν ἄλλην ὑπηρεσίαν τῶν κυρίων των.

Διανομή τῆς Λακωνικῆς χώρας. Θέλων ὁ Λυκοῦργος νὰ ἀναπτύξῃ μόνον τὸ στρατιωτικὸν φρόνημα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ νὰ συγκρατήσῃ τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν αὐτῶν κατέστησέ πάντας τοὺς πολίτας ἴσους οὐ μόνον κατὰ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς περιουσίας. Διήρσε τὸ μὲν μεγαλειότερον μέρος τῆς Λακωνικῆς χώρας εἰς 9000 ἴσας μερίδας, τὰς ὁποίας διένειμεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, τὸ δὲ μικρότερον τῆς Λακωνικῆς μέρος εἰς 30000 μερίδας, τὰς ὁποίας διένειμεν εἰς τοὺς περιόικους· ἀπηγόρευσε δὲ τὴν διανομὴν καὶ τὴν πώλησιν αὐτῶν. Μετεβιβάζετο δὲ ἡ μερίς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς εἰς τὸν πρωτότοκον, ὅστις ἐλέγετο ἐπίκληρος καὶ ὤφειλε νὰ διατρέφῃ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας.

Ἐκκλησία καὶ ἔφοροι. Ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ ἐκαλεῖτο «ἀλία» καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ὑπερβάντων τὸ τριακοστὸν ἔτος ἐλευθέρων πολιτῶν· συνήρχετο δὲ αὕτη ἄπαξ τοῦ μηνὸς κατὰ πᾶσαν πανσέληνον ἐν ὑπαίθρῳ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Κνακίωνος καὶ τῆς γεφύρας Βαβύκης καὶ ἀπεδέχετο ἢ ἀπερριπτε διὰ βοῆς καὶ ὄχι διὰ ψήφου τὰ ὑπὸ τῆς Γερουσίας προτεινόμενα. Ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας δὲ τοῦ λαοῦ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος καὶ οἱ πέντε ἔφοροι, οἵτινες κατὰ τὰ πρῶτα μὲν ἔτη εἶχον ἀστυνομικὰ μόνον καθήκοντα, μετὰ ταῦτα δὲ ἀπετέλουν τὸ ἀνώτατον πολιτικὸν δικαστήριον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς ἔδιδον λόγον τῶν πράξεών των.

Σπαρτιατικὴ λιτότης. Πρὸς διατήρησιν τῆς μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν ἰσότητος ἀπηγόρευσεν ὁ Λυκοῦργος τὸ χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν νόμισμα, ἔτι δὲ τὸ ἐμπόριον, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας· μόνας δὲ τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις ὥρισεν ὡς μόνον τῶν Σπαρτιατῶν ἐνασχόλησιν. Ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον ἡ πειθαρχία, ἀλλὰ καὶ ἡ σκληραγωγία εἶνε ἀναγκασιότατη πρὸς μόρφωσιν ἀνδρείων μαχητῶν, ὁ σοφὸς οὗτος νομοθέτης ἐξήλειψε τὴν τρυφήν καὶ εἰσήγαγε τὴν ἄκραν λιτότητα. Συνείθισε δηλ. τοὺς Σπαρτιάτας νὰ κατοικῶσιν ἐν οἰκίαις πενιχραῖς, τὰς ὁποίας κατεσκευάζον ἔχοντες ὡς μόνον ἐργαλεῖον τὸν πέλεκυν. Ἐτι δὲ ὥρισε τὰς κοινὰς τραπέζας, ἧτοι τὰ λεγόμενα συσσίτια, ἔνθα ἔτρωγον πάντες ὁμοῦ, μηδὲ τῶν βασι-

λέων ἐξαιρουμένων. Εἰς τὰ συσσίτια δὲ ταῦτα ὄφειλεν ἕκαστος νὰ συνεισφέρει κατὰ μῆνα ὠρισμένον ποσὸν ἀλφίτων (ἀλεύρων ἐκ κριθῆς), οἴνου, μέλιτος, σύκων, τυροῦ καὶ δέκα ὀβολούς. Εἰς ἐκάστην δὲ τράπεζαν ἐκάθητο συνήθως ἀνά 15· οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο νὰ λείπῃ, ἐκτὸς ἂν ἔθυεν ἢ ἦτο εἰς τὸ κυνήγιον· μόνοι δὲ οἱ ἔφοροι δὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰ κοινὰ ταῦτα συσσίτια. Ἦσαν δὲ τὰ δεῖπνα τῶν Σπαρτιατῶν εὐτελεῆ· ἡ δὲ κυριωτέρα αὐτῶν τροφή ἦτο ὁ κρίθινος ἄρτος καὶ ὁ μέλας ζωμός, ὅστις συνίστατο ἐκ χοιρείου κρέατος βεβρασμένου ἐντὸς αἵματος μετὰ ὀλίγου ὄξους καὶ ἄλατος. Λέγουσι ὅτι βασιλεὺς τις τοῦ Πόντου, ὅπως δοκιμάσῃ τὸν μέλανα ζωμόν, προσεκάλεσεν ἐκ Σπάρτης μάγειρον· ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐγεύθη, εὗρεν αὐτὸν ἀηδέστατον καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ φάγῃ. Τότε δὲ ὁ μάγειρος εἶπεν αὐτῷ· «βασιλεῦ, διὰ νὰ φάγῃ τις τοῦτον τὸν ζωμόν, πρέπει νὰ λουσθῇ εἰς τὸν Εὐρώταν ποταμόν».

Ἀνατροφή τῶν τέκνων. Περί τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων ὁ Λυκούργος ἐφρόντιτε πολύ. Εὐθύς, ὡς ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον, ὁ πατὴρ ἔφερεν αὐτὸ εἰς τοὺς γέροντας, οἵτινες, ἐὰν μὲν εὕρισκον αὐτὸ μὲ σωματικὰς ἐλλείψεις, διέταττον νὰ ριφθῇ εἰς τὰ κρημνώδη βράθρα τοῦ Ταυγέτου, ἐὰν δ' εὕρισκον αὐτὸ ἀρτιμελές καὶ ὑγιές, ἔδιδον αὐτὸ εἰς τὴν μητέρα του, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἀνετρέφετο μέχρι τοῦ ἕκτου ἔτους τῆς ἡλικίας του· κατὰ δὲ τὸ ἑβδόμον ἔτος παρελαμβάνετο ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἣτις παρέδιδεν αὐτὸ εἰς τοὺς δημοσίους διδασκάλους. Ἐδιδάσκοντο δ' ἐν τῇ Σπάρτῃ οἱ παῖδες ὀλίγην μόνον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ἐμάνθανον μουσικὴν, ἀπεστήθιζον τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, ἐκοιμῶντο ἐπὶ στρωμνῶν ἐκ σχοίνου, ἤσχολοντο ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, ἐφόρου ἓνα μόνον βραχὺν χιτῶνα, τὸν ὁποῖον ἀπέθετον ἐκ καιρῶ τῶν ἀσκήσεων, ἐξύριζον τὴν κόμην καὶ ἐλάμβανον ὀλίγην τροφήν. ἵνα ἀναγκάζωνται νὰ κλέπτωσι καὶ γίνωνται οὕτω ἐπιτήδειοι ἐν τοῖς πολέμοις. Ὅσοι δὲ συνελαμβάνοντο κλέπτοντες ἐτιμωροῦντο σκληρότατα διὰ τὴν ἀνεπιτηδείότητά των· διὰ τοῦτο δ' ἐφιλοτιμοῦντο νὰ μὴ ἀνακαλυφθῶσι. Λέγεται ὅτι παῖς κλέψας μικρὰν ἀλώπεκα καὶ κρύψας αὐτήν ὑπὸ τὸ ἔνδυμά του προὔτιμησε νὰ κατασπαραχθῇ ὑπ' αὐτῆς καὶ νὰ

πέση νεκρός, ὄχι δὲ νὰ προδοθῆ. Ἐν γένει δὲ οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν ἀνετρέφοντο μετὰ μεγίστης σκληραγωγίας ὑποφέροντες γενναίως πείναν, δίψαν, ψῦχος, καύσωνα, κόπους καὶ πόνους. Κατ' ἔτος δὲ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Ἀρτέμιδος οἱ ἔφηβοι ἔτρεχον πέραξ τοῦ βωμοῦ τῆς θεᾶς καὶ ἐμαστιγοῦντο κατὰ τὰ νῶτα μέχρις οὗ ἔρρεεν αἷμα· ὄφειλον δὲ οὗτοι νὰ ὑπομένωσιν ἀγογγύστως τοὺς φροερούς πόνους· πολλοὶ δὲ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον ἐκ τῶν μαστιγώσεων χωρὶς νὰ ἐκβάλωσιν κραυγὴν καὶ χωρὶς νὰ δείξωσι διὰ τοῦ προσώπου ὅτι ἐπόνουν. Ἀπετέλουν δ' οἱ παῖδες ἐν τῇ Σπάρτῃ ἀγέλας (λόχους) ὡς μικροὶ στρατιῶται· ἀπετελεῖτο δ' ἐκάστη ἀγέλη ὑπὸ ὀμηλίκων καὶ διηυθύνετο ὑπὸ ἐνὸς τῶν εἰκοσαετῶν ἐφήβων, τῶν καλουμένων εἰρένων· τῆς τοιαύτης δὲ ἀνατροφῆς οὐδ' αὐτοὶ οἱ βασιλόπαιδες ἐξηροῦντο. Ἄρχοντες πάντων τῶν παιδῶν ἦσαν οἱ παιδονόμοι, οἵτινες ἐπετήρουν τὴν παιδείουσιν αὐτῶν καὶ ἐτιμῶρουν σκληρῶς τοὺς ἀτάκτους καὶ ἀπειθεῖς.

Διὰ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου καὶ αἱ Σπαρτιατίδες ἀνετρέφοντο αὐστηρῶς. Αὐταὶ ἐκ παιδικῆς ἡλικίας συνανεστρέφοντο μετὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἀνετρέφοντο ἀνδρικῶς μανθάνουσαι οὐ μόνον νὰ χορεύωσι καὶ νὰ ἄδωσι, ἀλλὰ καὶ ν' ἀσκῶνται εἰς τὴν πάλην, τὸν δρόμον, τὸ ἀκόντιον καὶ τὸν δίσκον. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς τοιαύτης ἀνατροφῆς καθίσταντο αὐταὶ γενναῖαι καὶ ἐθυσίαζον τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς πατρίδος των. Τοιοῦτον δ' ἔχουσαι χαρακτῆρα προύτιμων νὰ ἴδωσι τοὺς υἱούς των νεκρούς μᾶλλον, ἀλλ' ὄχι ἀναξίους τῆς πατρίδος. Ἡ Σπαρτιατις δίδουσα τῷ υἱῷ τὴν ἀσπίδα ἔλεγεν « ἦ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς », ἦτοι « ἦ ταύτην νὰ φέρῃς νικητῆς ἢ ἐπὶ ταύτης νὰ σὲ φέρωσι νεκρόν ».

Μεγαλοφυξία τοῦ Λυκούργου.

Ἡ διανομὴ τῶν γαιῶν καὶ ἡ σύστασις τῶν συσσιτίων δυσηρέστησε πολὺ τοὺς πλουσίους. Συνανθροισθέντες δὲ οὗτοι ἡμέραν τινα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐφώναζον κατὰ τοῦ Λυκούργου τοσοῦτον, ὥστε οὗτος ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς ἀγορᾶς. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἔφευγε, νέος τις, Ἀλκάνδρος ὀνομαζόμενος, ἠκολούθητεν αὐτὸν κρατῶν βακτηρίαν. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Λυκούργος ἐστράφη, ὅπως ἴδῃ

τὸν ἀκολουθοῦντα αὐτόν, αἴφνης ὁ θρασύς νέος ἐκτύπησε διὰ τῆς βακτηρίας του τὸν Λυκούργον καὶ ἐξώρυξε τὸν ὀφθαλμὸν του. Τότε ὁ Λυκούργος μετ' ἀταραξίας ἐστράφη πρὸς τοὺς πολίτας καὶ ἔδειξε τὸ πλήρες αἱμάτων πρόσωπόν του. Ἰδόντες οἱ πολῖται τὸν Λυκούργον ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἐλυπήθησαν σφόδρα καὶ ἀμέσως συνέλαβον τὸν Ἀλκανδρόν καὶ παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὸν Λυκούργον πρὸς τιμωρίαν. Ἄλλ' ὁ Λυκούργος παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν νέον οὔτε ἐτιμώρησεν αὐτόν, οὔτε ψυχρὸν λόγον εἶπε πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ μόνον ὑπεχρέωσεν αὐτόν νὰ μένη πλησίον του ὡς ὑπηρέτης. Συζῶν δὲ ὁ νέος οὗτος μετὰ τοῦ Λυκούργου καὶ βλέπων τὴν πραότητα καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τοσοῦτον σέβας ἠσθάνετο πρὸς αὐτόν, ὥστε ἐξερχόμενος ἐκήρυττεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ὅτι ὁ Λυκούργος ἦτο ὁ ἄριστος τῶν ἀνθρώπων.

Ἄποδημία καὶ θάνατος τοῦ Λυκούργου.

Θέλων ὁ Λυκούργος νὰ ἐξανγκάτῃ τοὺς Σπαρτιάτας, ὅπως μὴ μεταβάλωσι τοὺς νόμους του, συνεκάλεσε τὸν λαὸν εἰς συνέλευσιν καὶ εἶπεν ὅτι σκοπὸν ἔχει νὰ μεταβῆ εἰς τοὺς Δελφοὺς, ὅπως ἐρωτήσῃ τὸ μαντεῖον, ἐὰν ᾖνε ἀνάγκη νὰ προθέσῃ τι. Ἀφ' οὗ δὲ ὤρκισεν αὐτοὺς νὰ μὴ μεταβάλωσι τοὺς νόμους, ἕως ὅτου ἐπανέλθῃ ἀπ᾿ ἧλθεν. Ἐλθὼν δ' εἰς Δελφοὺς ἔλαβεν ἀπόκρισιν παρὰ τῆς Πυθίης ὅτι οἱ νόμοι ἦσαν ἀξιολογώτατοι καὶ ὅτι ἡ Σπάρτη θὰ δοξάζηται, ἐν ὅσῳ θὰ διατηρῆ αὐτοὺς. Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν ἀπέστειλε τότε ὁ Λυκούργος εἰς τὴν Σπάρτην, αὐτὸς δὲ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ ποτέ, ἀλλ' ἀπ᾿ ἧλθεν εἰς Κρήτην, ἐνθα καὶ ἀπέθανεν ἐξ ἀσιτίας. Λέγεται δὲ ὅτι παρήγγειλε νὰ καύσωσι τὸ σῶμά του, τὴν δὲ κόνιν νὰ ρίψωσιν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως μὴ οἱ Σπαρτιάται κομίσωσιν εἰς Σπάρτην τὸ λείψανον αὐτοῦ καὶ λύσωσι τὸν ὄρκον των.

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ

Καταγωγή καὶ χαρακτήρ τοῦ Ἀριστοδήμου.

Ὁ Ἀριστόδημος κατήγετο ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῶν Αἰπυτιδῶν καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἄκραν αὐτοῦ φιλοπατρίαν,

διότι χάριν τῆς πατρίδος του Μεσσηνίας ἐθυσίασε καὶ αὐτὴν τὴν θυγατέρα του, ὅτε ἡ πατρίς του διεξῆγε πρὸς τοὺς Σπαρτιατάς πόλεμόν τινα, ὅστις ὠνομάσθη πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Ὁ φιλόπατρις οὗτος ἀνὴρ ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Μεσσηνίων, διαδεχθεὶς ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν ἐν τῷ πολέμῳ ἐκείνῳ φονευθέντα βασιλέα Εὐφάην.

Ἄφορμὴ τοῦ α'. Μεσσηνιακοῦ πολέμου.

Οἱ Σπαρτιᾶται, ἀφ' οὗ διὰ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου κατέστησαν ἀνώτεροι πάντων τῶν Πελοποννησίων κατὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἀνδρείων πλὴν ἀγυμνάστων Μεσσηνίων καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς εἰλωτας, εὖρον δὲ πρὸς τοῦτο εὐκόλως τὴν ἀφορμὴν. Πλούσιός τις Μεσσήνιος, Πολυχάρης ὀνομαζόμενος, ἀπέστειλε τοὺς βούς του διὰ νὰ βοσκήσωσιν εἰς τὰς γαίας Σπαρτιάτου τινός, Εὐαίφνου ὀνομαζομένου, ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ λάβῃ ὁ Σπαρτιάτης μερίδιον. Ἄλλ' ὁ Εὐαίφνος, ὅστις ἦτο πονηρὸς, ἐπώλησε κρυφίως τοὺς βούς καὶ τοὺς βουκόλους τοῦ Πολυχάρους πρὸς ἐμπόρους τινὰς ἐλθόντας ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθὼν εἰς Μεσσηνίαν ἔλεγεν εἰς τὸν Πολυχάρη ὅτι πειραταὶ ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ διήρπασαν τὴν περιουσίαν του, λαβόντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ πάντα τὰ ζῶα καὶ τοὺς βουκόλους. Ἐλεγε δὲ ταῦτα ὁ πανοῦργος Σπαρτιάτης κλαίων καὶ ὀδυρόμενος. Ὁ Πολυχάρης, ἐπειδὴ ἦτο ἄνθρωπος ἀγαθός, ἐπίστευσε τὸν Εὐαίφνον. Ἄλλ' αἴφνης ἀμέσως τότε φθάνει βουκόλος τις, ὅστις κατῴρωσε νὰ διαφύγῃ τῶν χειρῶν τῶν ἐμπόρων, καὶ ἀποδείκνυει τὸν Εὐαίφνον ψεύστην. Τότε ὁ πονηρὸς Εὐαίφνος εὐρεθεὶς ἐν ἀμηχανίᾳ προσέπεισεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Πολυχάρους παρακαλῶν νὰ συγχωρήσῃ αὐτόν ὑπεσχέθη δὲ νὰ πληρώσῃ τὸ ἀντίτιμον καὶ μάλιστα παρεκάλεσε τὸν Πολυχάρη ν' ἀποστείλῃ εἰς Σπάρτην τὸν υἱόν του, ὅπως παραλάβῃ αὐτό. Ὁ Πολυχάρης συγκινηθεὶς ἐκ τῶν δακρύων τοῦ Εὐαίφνου δὲν ἐκακοποίησεν αὐτόν, ἀλλ' ἀπέδεχθη νὰ πορευθῇ μετ' αὐτοῦ εἰς Σπάρτην ὁ υἱός του, ὅπως παραλάβῃ τὸ ἀντίτιμον. Ἄλλ' ὁ Εὐαίφνος, ἐν ᾧ ἐπορεύετο εἰς

Σπάρτην μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυχάρου, αἴφνης ἐπετέθη κατὰ τοῦ νέου καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν. Μαθὼν τοῦτο ὁ Πολυχάρης ἔφθασε δρομαίως εἰς Σπάρτην καὶ ἐμφανισθεὶς πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς γέροντας ἐζήτησε τὴν τιμωρίαν τοῦ κακοῦ Εὐαίφνου. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιάται οὐδεμίαν ἔδωκαν προτοχὴν εἰς τὰ παράπονα τοῦ Πολυχάρου· διὰ τοῦτο δὲ ὁ δυστυχὴς οὗτος πατὴρ ἐξηγριώθη καὶ ἐφόνευσε Σπαρτιάτας τινάς, οὓς εὔρε καθ' ὁδόν. Ἀμέσως τότε οἱ Σπαρτιάται ἐζήτησαν παρὰ τῶν Μεσσηνίων, ὅπως παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸν Πολυχάρην. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μεσσήνιοι εὗρον ἄδικον τὴν ἀικαίτησιν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ δὲν παρέδωκαν τὸν Πολυχάρην, οἱ Σπαρτιάται ὤρμησαν κατὰ τῶν Μεσσηνίων. Οὕτως ἤρξατο ὁ ἐπικληθεὶς πρῶτος Μεσσηνικὸς πόλεμος, ὅστις διήρκεσε 20 ἔτη (743—724 π. Χ.).

Φιλοπατρία τοῦ Ἀριστοδήμου.

Προσβληθέντες οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς πόλεις των καὶ νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τοῦ ὄχυροῦ φρουρίου τῆς Ἰθώμης. Ἐνταῦθα πολιορκούμενοι οἱ Μεσσήνιοι ἤλθον εἰς μεγάλην στενοχωρίαν δι' ἔλλειψιν τροφῶν καὶ διὰ τοῦτο ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τί ὄφειλον νὰ πράξωσι. Τὸ μαντεῖον ἀπεκρίθη ὅτι θὰ σωθῆ ἡ Ἰθώμη, ἐὰν θυσιασθῆ παρθένος ἐκ βασιλικοῦ αἵματος. Διὰ τοῦτο οἱ Μεσσήνιοι ἔρριψαν κλήρους· ὁ δὲ κλῆρος ἔλαχεν εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Λυκίσκου· οὗτος ὅμως, ἵνα σώσῃ τὴν θυγατέρα του, ἔφυγε μετ' αὐτῆς εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐν ᾧ δὲ πάντες ἦσαν ἐκπεπληγμένοι, ὁ Ἀριστόδημος, ὅστις δὲν ἦτο μὲν τότε βασιλεὺς, ἀλλὰ κατήγετο ἐκ βασιλικοῦ αἵματος, προσέφερεν ἑκουσίως τὴν θυγατέρα του εἰς θυσίαν. Λέγεται δὲ ὅτι, ἐπειδὴ ὁ μνηστήρ τῆς κόρης ἀντέστη κατὰ τῆς προσφορᾶς ταύτης, ὁ Ἀριστόδημος ἐξοργισθεὶς ἤρπασε μάχαιραν καὶ ἐφόνευσεν ἰδίαις χερσὶ τὴν θυγατέρα του.

Θάνατος τοῦ Ἀριστοδήμου.

Μετὰ τὴν θυσίαν τῆς κόρης τοῦ Ἀριστοδήμου οἱ Μεσσήνιοι ἔχοντες πεποιθήσιν ὅτι ἤθελον νικῆσαι, διότι ἐξεπληρώθη

ὁ χρησμός, ὤρμησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν μετὰ θάρρους καὶ ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιάται ἐξηκολούθουν νὰ ἐφορμῶσιν ἐπιμόνως· ἐν τινι δὲ μάχῃ κατώρθωσαν νὰ φονεύσωσι τὸν βασιλέα τῶν Μεσσηνίων Εὐφάνην. Τὸν βασιλέα τοῦτον διεδέξατο ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Ἀριστόδημος, ὅστις ἐφ' ἱκανὰ ἔτη ὑπερανθρώπους ἀγῶνας κατέβαλε πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος του. Κατὰ τὸ εἰκοστὸν ὅμως ἔτος τοῦ πολέμου οἱ Σπαρτιάται διέπραξαν πανοῦργόν τι κατόρθωμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχον νὰ καταταράξωσι τοὺς Μεσσηνίους. Ἔμαθον δηλ. ὅτι τὸ μαντεῖον ἀπεκρίθη εἰς τοὺς Μεσσηνίους· ὅτι «ἐκεῖνοι θὰ νικήσωσιν, οἵτινες θὰ στήσωσι πρῶτοι ἑκατὸν τρίποδας ἐν τῷ βωμῷ τοῦ Ἰθωμάτα Διός». Ἀμέσως λοιπὸν κατεσκευάσαν ἑκατὸν πηλίνους τρίποδας καὶ ἐτοποθέτησαν αὐτοὺς ἐν τῷ βωμῷ τοῦ Ἰθωμάτα Διός διὰ τινος τολμηροῦ Σπαρτιάτου, ὅστις μεταμφιεσθεὶς ὡς ποιμὴν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἰθώμην ἀπαρατήρητος. Ἰδόντες τοῦτο οἱ Μεσσηνιοὶ βεβαίως ἐταράχθησαν· δὲν ἀπώλεσαν δὲ ὀλοτελῶς τὸ θάρρος των, διότι καὶ ὁ Ἀριστόδημος ἐτοποθέτησεν ἀμέσως τότε ἑκατὸν ξυλίνους τρίποδας. Ἐπὶ τέλους ὅμως οἱ ἀτυχεῖς Μεσσηνιοὶ ἀπεθαρρύνθησαν ἀφ' ἑνὸς μὲν, διότι ἀπετύγγανον εἰς τὰς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν μάχας των, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἐπίστευσαν εἰς κακὰ τινα σημεῖα. Λέγεται δὲ ὅτι ἐν ἑκ τῶν κακῶν σημείων ἦτο τὸ ἐξῆς. Πάντες οἱ κύνες συνήρχοντο καθ' ἑκάστην νύκτα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ὠρῶντο· ἀκολούθως δὲ ἔφυγον πάντες ὁμοῦ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Ἀριστόδημος βλέπων τὴν κατάστασιν ταύτην ἤρξατο ἀπελπίζομενος. Τὸν ἀπελπισμὸν του δὲ τοῦτον ἐπηύξησε τότε καὶ τὸ ἐξῆς ὄνειρον. Εἶδε καθ' ὕπνον ὅτι, ἐν ᾧ ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ εἰς μάχην, ἔκειντο ἐπὶ τῆς τραπέζης τὰ ἐντόσθια τῆς θυγατρὸς του καὶ ὅτι παρουσιασθεῖσα ἡ θυγάτηρ του, ἐνδεδυμένη μελανὰ ἐνδύματα, πρῶτον μὲν ἔδειξεν εἰς αὐτὸν τὸ αἱματόφυρτον στῆθός της καὶ τὴν κατεσπαραγμένην γαστέρα της, ἔπειτα δὲ κατέρριψε τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐντόσθια, ὕψηρεσε τὰ ὄπλα τοῦ Ἀριστοδήμου, ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του στέφανον χρυσοῦν καὶ τέλος ἔρριψεν ἐπ' αὐτοῦ λευκὸν ἱμάτιον. Ἐκ τοῦ ὄνειρου λοιπὸν τούτου ἰδίως καταταραχθεὶς ὁ Ἀριστό-

δημος καὶ ἰδὼν ὅτι ματαίως ἔσφαξε τὴν θυγατέρα του ἠύτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀστοδήμου ἡ μὲν Ἰθώμη ἐκυριεύθη, οἱ δὲ Μεσσήνιοι ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ

Μέγα ἠρωϊκὸν κατόρθωμα τοῦ Ἀριστομένους.

Σπανίως γεννῶνται ἐν τῷ κόσμῳ ἦρωες, ὡς ὁ Μεσσηνίος Ἀριστομένης. Ὁ ἦρωας οὗτος βαρέως πέρων τὴν δουλείαν τῆς πατρίδος του συνενόηθη μετ' ἄλλων Μεσσηνίων νέων καὶ ἤγειρε τὴν Μεσσηνίαν εἰς ἐπανάστασιν. Οὕτω δὲ διὰ τοῦ θαρραλέου καὶ ἀνδρείου Ἀριστομένους ἤρξατο ὁ 6'. Μεσσηνιακὸς πόλεμος, ὅστις διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 685 μέχρι τοῦ 658 ἔτους π.Χ. Τοσαῦτα δὲ κατορθώματα καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου ἔπραξεν ὁ Ἀριστομένης, ὥστε πάντες οἱ Μεσσηνιοὶ ἠθέλησαν νὰ ἐκλέξωσιν αὐτὸν βασιλέα. Οὗτος ὅμως δὲν ἀπεδέχθη τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἠρέκθη ν' ἀναγορευθῆ ἀρχιστράτηγος. Ἐκλεχθεὶς δ' ἀρχιστράτηγος ἔπραξε τὸ ἐξῆς μέγα κατόρθωμα, ὅπως ἐκφοβίσθη τοὺς Σπαρτιάτας. Εἰσῆλθεν ἐν καιρῷ ἀσελήνου καὶ βροχερᾶς νυκτὸς εἰς τὴν Σπάρτην καὶ διευθυνθεὶς εἰς τὸν ἐν τῇ Σπάρτῃ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἔστησεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἀσπίδα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπέγραψεν «ὁ Ἀριστομένης τῇ θεᾷ ἐκ τῶν λαφύρων τῶν Λακεδαιμονίων». Τὴν ἀσπίδα ταύτην ἰδόντες οἱ Σπαρτιάται ἐνόησαν ὅποιος ἀνὴρ ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μεσσηνίων καὶ ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ποῖον ἄνδρα ν' ἀντιτάξωσιν ὡς ἀρχηγόν. Λαβόντες δὲ χρησμὸν νὰ ζητήσωσιν ἄνδρα ἀρχηγὸν παρὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐζήτησαν παρ' αὐτῶν τοιοῦτον καὶ ἔλαβον χωλὸν τινα πλὴν ἀνδρείον καὶ ἐνθουσιώδη ποιητὴν, Τυρταῖον καλούμενον.

Αἰχμαλωσία τοῦ Ἀριστομένους καὶ σωτηρία αὐτοῦ.

Ὁ Τυρταῖος ἐλθὼν εἰς τὴν Σπάρτην τοιοῦτον ἐνθουσιασμὸν ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας διὰ τῶν ἀσμάτων του, ὥστε

οὐ Σπαρτιᾶται ἀκράτητοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Μεσσηνίων καὶ ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τοῦ ὄρειου φρουρίου Εἴρας. Ἐκ τοῦ φρουρίου δὲ τούτου ἐξερχόμενος ὁ Ἀριστομένης μετὰ τῶν Μεσσηνίων προὔξενε μεγάλας καταστροφὰς εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀλλὰ κατὰ τινὰ ἔξοδον ἐπληγώθη εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ λίθου καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος μετ' ἄλλων πεντήκοντα Μεσσηνίων. Τότε δὲ οἱ Σπαρτιᾶται ἐκδικούμενοι τὸν ἥρωα ἔρριψαν αὐτὸν ἀμέσως εἰς βαθύ τι βάραθρον, εἰς ὃ ἔρριπτον τοὺς κακούργους καὶ τὸ ὅποιον ἐκαλεῖτο *Καιάδας* προηγουμένως δὲ ἔρριψαν τοὺς 50 συντρόφους του, ὅπως τιμωρήσωσιν ἐτι μᾶλλον τὸν Ἀριστομένη. Ἀλλὰ παραδόξως τὸν Ἀριστομένη ἔσωσεν ἡ μεγάλη ἀσπίς αὐτοῦ, διότι προσκρούουσα εἰς τὰς παρειὰς τοῦ βράθρου, κατέστησε τὴν σφοδρότητα τῆς πτώσεως ἀσθενῆ· οὕτω δὲ ὁ Ἀριστομένης ἔφθασεν εἰς τὸν βυθὸν τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου βράθρου ἀβλαβής. Ἄλλ' ἐν ᾧ ὁ ἥρωας εὐρίσκετο ἐν ἀπελπισμῷ καὶ περιέμενε τὸν ἀφευκτὸν θάνατόν του, αἴφνης ἀκούει κρότον τινὰ καὶ στραφεὶς βλέπει ἀλώπεκα τρώγουσαν πτώματα. Ἀμέσως συλλαμβάνει τότε τὴν ἀλώπεκα ἀπὸ τῆς οὐρᾶς καὶ ἠκολούθησεν αὐτὴν μέχρι τῆς ὀπῆς διὰ τῆς ὁποίας ἐκείνη εἰσῆλθεν εἰς τὸ βάραθρον. Τότε ὁ Ἀριστομένης ἐπλάτυνε περισσότερον τὴν ὀπὴν καὶ ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη· φθάσας δὲ εἰς τὴν Εἴραν ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων δι' ἀλλαλαγμῶν. Ἀμέσως δὲ τότε μαθὼν, ὅτι Κορίνθιοι ἔρχονται πρὸς βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν, ἐξέρχεται τὴν νύκτα κατ' αὐτῶν καὶ ἐπιτεθεὶς φονεῖει πολλοὺς, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν.

Σωτηρία τοῦ Ἀριστομένουσ ἐκ νέου κινδύνου.

Ἡμέραν τινὰ, καθ' ἣν οἱ Σπαρτιᾶται ἐώρταζον ἑορτὴν τινὰ, Ὑακίνθια καλουμένην, ὁ Ἀριστομένης ἐξῆλθε τῆς Εἴρας καὶ περιεφέρετο ἀφ' ὧσιν, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ δύο ἀντίπαλα στρατεύματα εἶχον συμφωνήσῃ ἀναχωρῆν τεσσαρακονθήμερον, ἀφ' ἑτέρου δὲ πάντες σχεδὸν οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον μεταβῆ χάριν τῆς ἑορτῆς εἰς τὴν Σπάρτην. Αἴφνης ὅμως ἐπτα Κρῆτες τοξόται ἐπέπεσον κατὰ τοῦ Ἀριστομένουσ καὶ συνέλαβον αὐτόν·

μετὰ ταῦτα δὲ ἔδεσαν αὐτὸν διὰ τῶν νεύρων τῶν τόξων τῶν. Ἐκ τῶν Κρητῶν δὲ τούτων οἱ μὲν δύο ἔσπευσαν, ὅπως κομίσωσι τὴν εὐχάριστον ἀγγελίαν εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ δὲ λοιποὶ πέντε, ἐπειδὴ ἦτο ἑσπέρα, ὠδήγησαν τὸν δέσμιον ἥρωα εἰς καλύβην τινά, ὅπως διανυκτερεύσωσι καὶ τὴν ἐπομένην ὀδηγήσωσιν αὐτὸν εἰς Σπάρτην. Ἐν τῇ καλύβῃ ἐκείνῃ κατώκει γυνή τις χήρα μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς. Ἡ κόρη αὕτη εἶχεν ἰδεῖ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα καθ' ὕπνον, ὅτι πέντε λύκοι ἔφερον εἰς τὴν οἰκίαν τῆς λέοντα δεσμεῖον καὶ ἄνευ ὀνύχων καὶ ὅτι αὕτη ἔλυσε τὰ δεσμὰ τοῦ λέοντος καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὄνουχας, διὰ τῶν ὁποίων ὁ λέων κατεξέσχισε τοὺς λύκους. Τοιοῦτον ὄνειρον ἰδοῦσα ἡ κόρη ἐνόησεν, ὅταν εἶδε τὸν Ἀριστομένην καὶ τοὺς Κρητῆτας, ὅτι τὸ ὄνειρόν τῆς ἦτο δυνατόν νὰ ἐπαληθεύσῃ. Μετὰ πολλῆς προθυμίας λοιπὸν προσέφερον οἶνον εἰς τοὺς Κρητῆτας ἄφθονον μέχρις οὗ οὔτοι ἔφθασαν εἰς τὴν ἐσχάτην μέθην. Ἀμέσως τότε ἀφαιρεῖ τὸ ἐγχειρίδιον ἐνὸς ἐξ αὐτῶν καὶ κόπτει τὰ δεσμὰ τοῦ Ἀριστομένου. Ὁ δὲ Ἀριστομένης λυθεὶς τῶν δεσμῶν τοὺς μὲν Κρητῆτας ἐφόνευσε διὰ τοῦ ἐγχειριδίου, τὴν δὲ κόρην ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν Εἴραν καὶ εὐγνωμονῶν ἔδωκεν αὐτὴν σύζυγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Γόργον.

Τὸ τέλος τοῦ Ἀριστομένου.

Ἐν ὄσφ ὁ ἥρωα Ἀριστομένης ἦτο ὑγιῆς καὶ ἐμάχετο, ἡ Εἴρα ἔστατο ἀκλόνητος, διότι οἱ Μεσσηνιοὶ παραδειγματιζόμενοι ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἀπέκρουον ἐρωμένως τὰς ἐφόδους τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Ἀριστομένης ἐπληγώθη καὶ ἔμεινε κλινήρης ἡ δὲ Εἴρα ἐκυριεύθη διὰ προδοσίας οὕτως. Ἐν νυκτὶ τινὶ ἀσελήνῳ, τριχυμιώδει καὶ βροχερᾷ οἱ Σπαρτιάται μαθόντες παρ' αἰγμαλώτου Σπαρτιάτου δραπετεύσαντος ἐκ τῆς Εἴρας ὅτι οὐδεὶς τῶν Μεσσηνίων φρουρῶν ἔνεκα τοῦ τριχυμιώδους καιροῦ ἦτο εἰς τὴν θέσιν του, ὤρμησαν κατὰ τῆς Εἴρας, μόλις δὲ αἱ σφοδραὶ τῶν κυνῶν ὑλακαὶ ἀφύπνησαν τοὺς πολιορκουμένους. Ἀμέσως τότε ὁ Ἀριστομένης ἐνόησε τὸν κίνδυνον καὶ δραμῶν μετὰ σπουδῆς ἠμπόδισε τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀμα δ' ἐξημέρωσε συνεκροτήθη μάχη

φοβερά, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά· διήρκεσε δὲ αὕτη ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Τέλος δὲ ἰδὼν ὁ Ἀριστομένης τὸ μάταιον τῆς ἀντιστάσεως ἔταξε τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά ἐν τῷ μέσῳ, περίξ δὲ τοὺς ὀπαδοὺς του καὶ διέταξεν ἔξοδον, παραγγείλας νὰ ἔχωσι πάντες τὰ ξίφη καὶ τὰ δόρατα κεκλιμένα πρὸς τὰ κάτω, ἵνα ἐννοήσωσιν οἱ Σπαρτιᾶται ὅτι ἐξήτει ἐλευθέραν διέξοδον. Πραγματικῶς δὲ οἱ Σπαρτιᾶται ἠρᾶισαν τὰς τάξεις των καὶ οὕτως οἱ Μεσσηνιοὶ διήλθον ἀνενόχλητοι. Ἐκ τῶν Μεσσηνίων οἱ πλεῖστοι μὲν κατέφυγον εἰς Σικελίαν, ἔνθα μετὰ ταῦτα κατόκησαν τὴν Ζάγκλην, ἣν ὠνόμασαν Μεσσηνήν, ὀλίγοι δὲ ἔμειναν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐγένοντο εἰλωτες τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ δὲ Ἀριστομένης μεταβάς εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ῥόδου Δαμάγητον ἐπιλοξενήθη παρ' αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν αὐτῷ σύζυγον τὴν θυγατέρα του. Ἐκεῖ δ' ἐν Ῥόδῳ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ὁ Ἀριστομένης· οἱ δὲ Ῥόδιοι τιμῶντες τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ μνημεῖον λαμπρὸν καὶ ἐτίμησαν αὐτὸν ὡς θεόν.

ΔΡΑΚΩΝ

Ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου ἅπασαν τὴν ἐξουσίαν εἶχον εἰς τὰς χειράς των οἱ εὐπατρίδαι, οἵτινες ἐξέλεγον τοὺς ἄρχοντας. Οὗτοι ἦσαν οἱ δικασταὶ τῶν εἰς τὰς ἄλλας τάξεις ἀνηκόντων πολιτῶν, δηλ. τῶν γεωμόρων (τῶν πενεστέρων κτηματικῶν) καὶ τῶν δημιουργῶν (τῶν βιομηχάνων)· ἐδίκαζον δὲ στηρίζοντες τὰς ἀποφάσεις των εἰς παλαιὰς συνηθείας καὶ οὐχὶ εἰς γραπτοὺς νόμους, διότι ταιούτους δὲν εἶχον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ εὐπατρίδαι οὗτοι δικάζοντες ἄνευ γραπτῶν νόμων οὐ μόνον δὲν ἀπέδιδον εἰς τὸν λαὸν πάντοτε δικαιοσύνην, ἀλλὰ καὶ προσεφέροντο πρὸς αὐτὸν τυραννικῶς, ὁ λαὸς ἐξαναστὰς ἀπήτησε νόμους γραπτοῦς. Ἀναγκασθέντες λοιπὸν οἱ εὐπατρίδαι νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ ἐξέλεξαν ἐκ συμφώνου ἄρχοντα καὶ νομοθέτην τῷ 621 π. Χ. τὸν ἀπάνθρωπον Δράκοντα, ὅστις συνέταξε νόμους τόσον σκληροὺς καὶ αὐστηροὺς, ὥστε ἐλέγετο ὅτι ἐγράφησαν οὗτοι ὑπ' αὐ-

τοῦ οὐχὶ διὰ μελάνης, ἀλλὰ δι' αἵματος. Ἐκτοτε δὲ πᾶς νόμος αὐστηρῶς λέγεται Δρακόντειος. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος τὰ πλείστα τῶν ἐγκλημάτων ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ ἐγκλήματα, οἱ Ἀθηναῖοι ἀγανακτήσαντες ἐξεδίωξαν τῶν Ἀθηνῶν τὸν Δράκοντα· οὗτος δὲ κατέφυγεν εἰς Αἴγινα, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀπέθανε.

ΣΟΛΩΝ

Καταγωγή καὶ πρῶτον ἐπάγγελμα τοῦ Σόλωνος.

Ὁ Σόλων ἐγεννήθη ἐν Σαλαμῖνι τῷ 640 π. Χ, ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Ἐξηκестίδου καὶ κατήγετο ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου. Ὁ Σόλων ἐπέδθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ περιηγηθεὶς διαφόρους χώρας ἀπέκτησεν οὐ μόνον πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ γνώσεις πολλὰς. Ἐν τέλει δὲ ἡ σοφία αὐτοῦ τοσοῦτον ἐφημίσθη, ὥστε οἱ Ἕλληνες κατέταξαν αὐτὸν εἰς τοὺς τότε ἑπτὰ σοφοὺς. Ἦσαν δὲ οἱ τότε φημισθέντες ἑπτὰ σοφοὶ οἱ ἐξῆς. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Βίας ὁ Πριηνεύς, Κλεόβουλος ὁ Ῥόδιος, Πιπτακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Περικλῆς ὁ Κορίνθιος, Χείλων ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος.

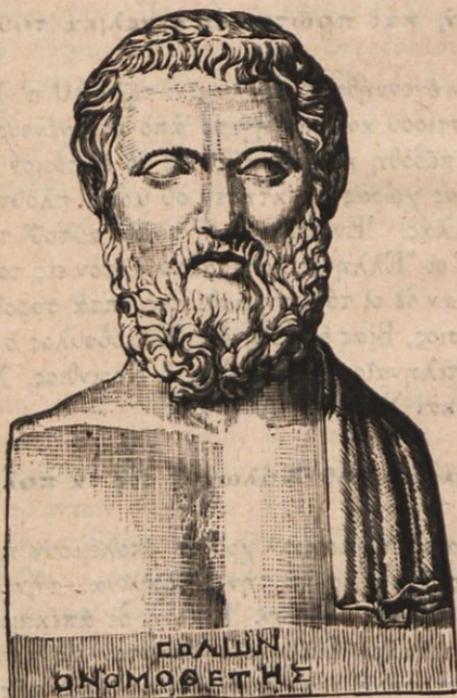
Ἀνάμιξις τοῦ Σόλωνος εἰς τὰ πολιτικά.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς, ὅπως ἀνακτήσωσι τὴν Σαλαμίνα, τὴν ὅποιαν οὗτοι εἶχον ἀφαιρέσει παρ' αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέκαμον πλέον πολεμοῦντες, ἐπέβαλον διὰ νόμου θάνατον εἰς πάντα πολίτην, ὅστις ἤθελε προτείνει νέαν ἐκστρατείαν ὑπὲρ τῆς Σαλαμίνας. Ἡμέραν τινα ὅμως ὁ Σόλων προσποιηθεὶς τὸν παράφρονα καὶ δραμῶν εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπήγγειλε ἐνθουσιαστικόν τι ποίημα περὶ τῆς Σαλαμίνας. Τὸ ποίημα τοῦτο τοσοῦτον ἔθιξε τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἀθηναίων, ὥστε ἀμέσως οὗτοι ἠκύρωσαν τὸν νόμον καὶ ἀνέθηκαν εἰς τὸν Σόλωνα τὴν κατάκτησιν τῆς νήσου. Τότε ὁ Σόλων ἔρμῃ μετὰ στρατοῦ καὶ νικᾷ τοὺς Μεγαρεῖς.

Οὕτω δὲ ἡ Σαλαμὶς ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὁ δὲ Σόλων μεγάλως ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του ἐκλεχθεὶς ἐπάνυμος ἄρχων καὶ νομοθέτης (τῷ 593 π. Χ.).

Νόμοι τοῦ Σόλωνος.

Σεισάχθεια. Διὰ τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων μετερρυθμίσθη συμφώνως πρὸς τὰ ἦθη καὶ τὸν δημοκρατικὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀθηναίων. Πρώτη τοῦ Σόλω-

νος φροντὶς ἦτο νὰ ἀναπτύξῃ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ ν' ἀνακουφίσῃ τοὺς ὀφειλίτας· πρὸς τοῦτο δὲ ἠῤῥῆστε τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος, ἠλάττωσε τὸν τόκον καὶ κατήργησε τὸν ἐξανδραποδισμόν τῶν ὀφειλετῶν, διότι κατὰ τοὺς προϋπάρχοντας νόμους ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ

τὸ χρέος του, ἐγένετο δούλος τοῦ δανειστοῦ καὶ ἐπωλεῖτο πολ-
 λάκις εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Ἡ ἀνακούφισις αὕτη τῶν πολι-
 τῶν ὠνομάσθη σεισάχθεια. Προσέτι δὲ πάντας τοὺς ἕως τότε
 κεκηρυγμένους ἀτίμους κατέστησεν ὁ Σόλων ἐπιτίμους πολι-
 τας· ἀποκατέστησε δηλ. εἰς τὰ πολιτικά των δικαιώματα
 πάντας ἐκείνους, οἵτινες ἐστερήθησαν τῶν πολιτικῶν των δι-
 καιωμάτων ἕνεκα χρέους πρὸς τὸ δημόσιον ἢ ἄλλης τινὸς
 αἰτίας, ἐξαιρέσας μόνον τοὺς προδότας τῆς πατρίδος καὶ τοὺς
 φονεῖς. Ἐκηρύσσοντο δὲ ἄτιμοι, ἧτοι ἐστεροῦντο τῆς τιμῆς τοῦ
 πολίτου οἱ προδόται τῆς πατρίδος, οἱ φονεῖς, οἱ ἀμελεῖς πρὸς
 τοὺς γονεῖς, οἱ ἄσωτοι, οἱ φαυλόβιοι, οἱ δειλοί, οἱ ψευδομάρ-
 τυρες, οἱ ὀφείλοντες πρὸς τὸ δημόσιον καὶ ἄλλοι. Πᾶς δὲ ἄτι-
 μος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμφανισθῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ
 ἢ εἰς τὰς δημοσίας θυσίας καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς
 ἑνορκος δικαστής.

Διαίρεσις τῶν κατοίκων. Ὁ Σόλων, ἀφ' οὗ κατήργησε
 τὰ ἀποκλειστικά προνόμια τῶν εὐπατριδῶν, διήρесе πάντας
 τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως
 τῶν εἰσοδημάτων των· α'.) τοὺς πεντακοσιομεδίμνους, ἧτοι
 τοὺς ἔχοντας ἐτήσιον εἰσόδημα 500 μεδίμνων (κοιλῶν) καὶ
 ἄνω β'.) τοὺς ἰππεῖς ἢ τριακοσιομεδίμνους, ἧτοι τοὺς ἔχοντας
 ἐτήσιον εἰσόδημα 300 μέχρι 499 μεδίμνων καὶ τρέφοντας
 πολεμικὸν ἵππον· γ'.) τοὺς ζευγίτας ἢ διακοσιομεδίμνους, ἧτοι
 τοὺς ἔχοντας ἐτήσιον εἰσόδημα 200 μέχρι 299 μεδίμνων καὶ
 τρέφοντας ζευγὸς γεωργικῶν βοῶν ἢ ἡμιόνων· δ'.) τοὺς θῆτας,
 οἵτινες ἢ εἶχον εἰσόδημα ὀλιγώτερον τῶν 200 μεδίμνων ἢ
 ἦσαν παντελῶς ἄποροι. Διωρίζοντο δὲ εἰς τὰς δημοσίας θέσεις
 μόνον οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις, οἱ δὲ ἀνήκον-
 τες εἰς τὴν τετάρτην τάξιν οὐτε διωρίζοντο εἰς δημοσίας θέσεις
 οὔτε ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑπηρετῶσιν ἐν τῷ στρατῷ, εἰμὴ ἐν ἐκ-
 τάκτῳ ἀνάγκῃ, ὅποτε ἐλάμβανον τὸν ὅπλισμόν των ἐκ τοῦ
 δημοσίου· ἠδύναντο δὲ μόνον οὗτοι νὰ δικάζωσιν ὡς ἑνορκοὶ
 καὶ νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου.

Ἐκκλησία καὶ βουλή.—Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἀπε-
 τελεῖτο ἐξ ὄλων τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν καὶ συνήρχετο τετρά-
 κισ τοῦ ἔτους κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἀγοράν, ἔπειτα δὲ εἰς

τὴν Πύκνα καὶ βραδύτερον εἰς τὸ θέατρον τοῦ Διονύτου. Ἀργότερον δὲ φαίνεται ὅτι ὠρίσθησαν καὶ περισσότεραι τῶν τεσσάρων κατ' ἔτος τακτικαὶ ἐκκλησίαι. Συνήρχετο ὅμως ἡ ἐκκλησία καὶ ἐκτάκτως, ὅποτε ἐκαλεῖτο σύγκλητος. Ἡ ἐκκλησία ἐξέλεγε τοὺς βουλευτάς, διῶριζε πάντας τοὺς ὑπαλλήλους, ἐξέλεγεν ἐκ τῆς τάξεως τῶν πεντακοσιομεδίμων τοὺς ἐννέα ἐνιαυσίους ἄρχοντας, ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ περὶ ὄλων ἐν γένει τῶν ὑποθέσεων διὰ ψηφοφορίας ἢ χειροτονίας. Πρόεδρος δὲ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἦτο ὁ πρόεδρος τῆς βουλῆς πάντες δ' οἱ πολῖται ὤφειλαν νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς ἐκκλησίας, ἡγόρευε δὲ ὅστις ἤθελε καὶ ἠδύνατο νὰ ἀγορεύῃ πάντοτε δ' ὁ ἀγορεύων ἔφερεν ἐπὶ κεφαλῆς στέφανον καὶ θεωρεῖτο ἱερός, ἀνεύθυνος καὶ ἀπαραβίαστος. Ἄλλ' οἰαδῆποτε ὑπότητες καὶ ἂν ὑπεβάλλετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἔπρεπε νὰ προμελετηθῇ, νὰ συζητηθῇ καὶ νὰ ἀποφασισθῇ αὕτη προηγουμένως ὑπὸ τῆς βουλῆς. Ἡ δὲ βουλή ἀπετελεῖτο ἐκ 400 βουλευτῶν, διότι ἐξ ἐκάστης τῶν τότε τεσσάρων φυλῶν ἐξελέγοντο ἑκατὸν τοιοῦτοι. Ἐξελέγοντο δὲ οἱ βουλευταὶ δι' ἓν ἔτος ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις πολιτῶν καὶ ἐχόντων ἡλικίαν ἀνωτέραν τῶν τριάκοντα ἐτῶν.

Δικαστήρια. Ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ἦτο ἀνατεθειμένη καὶ εἰς ἄλλα μὲν δικαστήρια, μάλιστα δὲ εἰς τὸ δικαστήριον τῆς Ἡλιαίας. Συνεκροτεῖτο δὲ ἡ Ἡλιαία ἐξ 6000 ἀνδρῶν κληρουμένων ἐξ ὄλων τῶν πολιτῶν καὶ διηρεῖτο εἰς δέκα τμήματα, ὧν ἕκαστον ἀπετελεῖτο ἐκ 500 οἱ δὲ περιτεύοντες χίλιοι ἦσαν ἀναπληρωτικοί. Ἐκαστον δὲ τῶν δέκα τμημάτων ἦτο αὐτοτελὲς καὶ ἰδιαιτέρον δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἐδίκαζε χωριστὰ ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἑνὸς τῶν ἐννέα ἀρχόντων. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἐδίκαζεν ὁλόκληρον τὸ ἐκ 500 ἐνόρκων δικαστῶν τμήμα, ἄλλοτε δὲ μέρος τοῦ τμήματος ἦτοι 200 καὶ μετὰ τοῦ προέδρου 201 ἢ 400 καὶ μετὰ τοῦ προέδρου 401. Πολλάκις ὅμως ἐπὶ σπουδαίων ὑποθέσεων ἠνοῦντο δύο ἢ καὶ πλείονα τμήματα εἰς ἓν δικαστήριον.

Ἄρειος Πάγος. Τὸ ἀνώτατον δικαστήριον ἐν Ἀθήναις ἐκαλεῖτο Ἄρειος Πάγος (λόφος τοῦ Ἄρειος). Τὸ ἀνώτατον

τοῦτο δικαστήριον ὑπῆρχε μὲν καὶ πρὸ τοῦ Σόλωνος, ἀλλὰ διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος ἔλαβε μεγαλειτέραν δύναμιν, διότι ἐγένετο ὁ φύλαξ τῶν νόμων, ἐξήταζε τὴν ἠθικὴν τῶν πολιτῶν καὶ πόθεν ἕκαστος ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐδίκαζε τοὺς μὴ ἐκπληροῦντας τὰ θρησκευτικὰ τῶν καθήκοντα, τοὺς φονεῖς, τοὺς ψευδομάρτυρας, τοὺς ἀργούς, τοὺς ἀσώτους καὶ εἶχε τὸ μετέπειτα ἐπὶ Περικλέους καταργηθὲν δικαίωμα νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ἐκτέλεσιν πάσης ἀποράσεως τοῦ λαοῦ, τὴν ὁποίαν ἤθελε κρίνῃ ὡς παράνομον καὶ ἐπικίνδυνον τῇ πόλει. Ἀπετελεῖτο δὲ τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐκ δικαστῶν ἰσοβίων, Ἀρεοπαγιτῶν, οἵτινες συνερχόμενοι ἐν τῷ πρὸς δυσμὰς τῆς ἀκροπόλεως λόφῳ τοῦ Ἄρεως ἐδίκαζον νύκτωρ καὶ ἄνευ φωτός, ἵνα μὴ συγκινῶνται βλέποντες τὰ δάκρυα τῶν δικαζομένων. Διωρίζοντο δὲ Ἀρεοπαγιταὶ ὅσοι διετέλεσαν ἀρχοντες καὶ ἐξεπλήρωσαν τὰ καθήκοντά των ἐντίμως καὶ εὐσυνειδήτως. Ὁφείλον δὲ οἱ ἀνώτατοι οὗτοι τῆς δικαιοσύνης λειτουργοὶ νὰ ἦνε καθ' ἅπαντα τὸν βίον ἐνάρετοι, κόσμιοι καὶ ἀξιοπρεπεῖς. Ἐὰν δὲ ποτε Ἀρεοπαγιτὴς τις ἐφωρᾶτο φερόμενος ἀπρεπῶς, ἀπεδοκιμάζετο οὗτος καὶ πολλάκις ἀπεπέμπετο τοῦ Ἀρείου Πάγου ὑπὸ τῶν ἰδίων συναδέλφων του. Τοιαύτη δὲ παρὰ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν κοσμιότης ἀπητεῖτο, ὥστε εἰς Ἀρεοπαγίτην γευματίσαντα ἐν καπηλείῳ οἱ συναδέλφοί του δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἀναβῆ εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον.

Δευτερεύουσαι διατάξεις. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὁ Σόλων διέταξε τὰ ἐξῆς. 1) Ἀπηγόρευσε τὰς μεγάλας προίκας. 2) Ὑπεχρέωσε τὸν πατέρα νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς μορφώσεως τοῦ υἱοῦ καὶ μάλιστα νὰ διδάσκῃ αὐτὸν τέχνην τινὰ· ἐὰν δ' ὁ πατὴρ παρέλειπε τὸ καθήκον τοῦτο, ὁ υἱὸς ἀπηλλάσσετο τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ γηροκομῆ τὸν πατέρα. 3) Ἀπηγόρευσε τὴν ἐξαγωγήν τῶν προϊόντων, ἐκτὸς τοῦ ἐλαίου. 4) Ὀρίσει νὰ στερῆται τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων του ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ἀνῆκεν εἰς πολιτικὴν τινα μερίδα.

Διάλογος Σόλωνος καὶ Κροίσου.

Περατώσας ὁ Σόλων τὴν νομοθεσίαν του καὶ ὀρκίσας τοὺς συμπολίτας του νὰ διατηρήσωσιν αὐτὴν ἐπὶ δέκα ἔτη, ἀνεχώρη-

σεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κύπρον καὶ τέλος εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας, τὰς Σάρδεις, ἔνθα ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ διαδοῆτου διὰ τοὺς θησαυροὺς του βασιλέως Κροῖσου. Ὁ Κροῖσος φιλοξενῶν τότε τὸν Σόλωνα διέταξε τοὺς ὑπηρέτας του νὰ δείξωσιν εἰς τὸν Σόλωνα τοὺς θησαυροὺς του. Μετὰ ταῦτα δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. «Φίλε μου Ἀθηναῖε, ἀκούω πολλὰ περὶ τῆς σοφίας σου καὶ τῶν περιηγήσεων σου καὶ ἐπιθυμῶ νὰ μάθω, ἐὰν εἶδες ἄλλον εὐδαιμονέστατον». Ταῦτα εἰπὼν ὁ Κροῖσος ἤλπιζεν ὅτι ὁ Σόλων ἤθελεν ὀνομάσει αὐτὸν εὐδαιμονέστατον. Ἀλλ' ὁ Σόλων μετὰ θάρρους ἀπήντησεν «ἐγνώρισα ὡς εὐδαιμονέστατον τὸν Ἀθηναῖον Τέλλον, ὅστις ἀπέκτησε καλὰ τέκνα, ἀπέθανεν ἐν βαθεί γήρατι μαχόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ἐτιμήθη τὰ μέγιστα ὑπὸ τῆς πόλεως». Ταῦτα ἀκούσας ὁ Κροῖσος εἶπεν αὐτῷ «τίνα γνωρίζεις δεύτερον μετὰ τὸν Τέλλον;»—«Ἐγνώρισα, ἀπεκρίθη ὁ Σόλων, τοὺς Ἀργεῖους Κλέοβιν καὶ Βίτωνα, οἱ ὅποιοι ὅτε ἐτελεῖτο ἐν Ἀργεῖ ἑορτὴ τῆς Ἥρας καὶ ὤφειλε νὰ μεταβῇ ἐφ' ἀμάξης εἰς τὸν ναὸν ἢ μήτηρ των, ἦτις ἦτο ἰέρεια, ἐπειδὴ δὲν εἶχον βοῦς, ἔσυραν αὐτοὶ τὴν ἀμαξάν. Οἱ νέοι οὗτοι, ὦ βασιλεῦ, ἀφ' οὗ τὰ μέγιστα ἐτιμήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀργείων διὰ τὴν εὐσεβῆ ταύτην πράξιν των. ἐκοιμήθησαν περιχαρεῖς καὶ δὲν ἐξύπνησαν πλέον. Πῶς νὰ μὴ θεωρῶ αὐτοὺς εὐδαιμονεστάτους, ἀφ' οὗ τὸ τέλος τοῦ βίου των ὑπῆρξε τοιοῦτο;»—Ταῦτα ἀκούσας ὁ Κροῖσος ἠγανάκτησε καὶ εἶπε τῷ Σόλωνα. «Λαιπὸν, φίλε μου, ἡ ἰδική μου εὐδαιμονία δὲν εἶνε ἀξία λόγου;» Ὁ δὲ Σόλων ἀπεκρίνατο «Τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ὦ βασιλεῦ, εἶνε ἀθέβαια. Ἄνθρωποι, οἵτινες σήμερον εἶνε εὐτυχεῖς, αὔριον εἶνε δυστυχεῖς. Εὐδαιμόνες λοιπὸν ἄνθρωποι εἶνε ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐτελείωσαν τὸν βίον καλῶς. Εἰς πάντα τὰ πράγματα τὸ τέλος πρέπει νὰ παρατηρῶμεν, πῶς θ' ἀποβῇ. Ὅστε καὶ σὺ μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Καὶ ταῦτα μὲν εἶπεν ὁ Σόλων· ὁ δὲ Κροῖσος σφόδρα δυσηρεστήθη κατὰ τοῦ Σόλωνος καὶ ἀπέπεμψεν αὐτὸν ὡς ἀνόητον. Ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ σοφοῦ Σόλωνος ἔσωσαν τὸν Κροῖσον, ὅτε συνελήφθη ἐν πολέμῳ τινὶ αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν

πυράν, ὅπως κατῆ ζῶν· διότι τότε ἀνελογίσθη τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος καὶ ἀνεφώνησε τρεῖς «ὦ Σόλων, Σόλων, Σόλων», ὁ δὲ Κῦρος μαθὼν τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ Κροῖστος ἐπεκαλεῖτο τὸν Σόλωνα, ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὴν ζωὴν.

Θάνατος τοῦ Σόλωνος.

Ἐπανελθὼν ὁ Σόλων εἰς Ἀθήνας εὔρε τοὺς Ἀθηναίους διατελοῦντας ἐν διχονοίαις καὶ παραμελοῦντας τοὺς νόμους του, πλὴν δὲν κατώρθωσε νὰ καθησυχάσῃ καὶ συνδιαλλάξῃ τὰς ἐπικρατούσας φατρίας, οὔτε νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ νὰ δεγθῶσιν ὡς τύραννον τὸν Πεισίστρατον. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του διοικουμένην ὑπὸ τυράννου, ἀπῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ μετέβη εἰς Κύπρον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ὑπερογδοηχοντούτης τὴν ἡλικίαν (559 π. Χ.).

ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ

Χαρακτήρ τοῦ Πεισιστράτου.

Ὁ Πεισίστρατος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις· ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Ἴποκράτους καὶ συγγενὴς τοῦ Σόλωνος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο εὐφυῆς, εὐγλωττος, εὐγενὴς τοὺς τρόπους καὶ πλούσιος, περιποιεῖτο δὲ τὸν λαὸν καὶ προσεπάθει νὰ κερδίξῃ τὴν ἀγάπην τῶν πτωχῶν συντρέχων αὐτοὺς διὰ τῆς περιουσίας του καὶ δίδων ὑποσχέσεις ὅτι, ἐὰν ἀνεδεικνύετο ἄρχων, ἤθελε φέρει τὴν ἰσοκτημοσύνην· διὰ τοῦτο ἐγένετο δημοτικώτατος καὶ ἐπὶ τέλος κατώρθωσε νὰ ἀνακηρυχθῇ τύραννος τῶν Ἀθηναίων (ἀνώτατος καὶ ἀπόλυτος ἄρχων) διὰ τοῦ ἐξῆς τεχνάσματος.

Τέχνασμα τοῦ Πεισιστράτου.

Ἡμέραν τινὰ ὁ Πεισίστρατος τραυματίσας ἑαυτὸν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ δεικνύων τὴν πληγὴν του ἐφώναζεν ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του ἐτραυμάτισαν αὐτόν, διότι ὑπερῆσιζε

τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ. Τότε ὁ λαὸς συγκληθεὶς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Πεισιστράτου καὶ ἀγανακτήσας κατὰ τῶν εὐγενῶν παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν 50 σωματοφύλακας. Τοὺς 50 δὲ τούτους αὐξήσας ὁ Πεισίστρατος εἰς 400 κατέλαβεν αἴφνης τὴν Ἀκρόπολιν (550 π. Χ.) καὶ ἀνεκηρύχθη τύραννος.

Κυβέρνησις τοῦ Πεισιστράτου.

Δις ὁ Πεισίστρατος ἐξεδιώχθη τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του, ἀλλὰ δις πάλιν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ διατηρήσῃ αὐτὴν μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Ἐκυβέρνησε δὲ τὰς Ἀθήνας τόσον καλῶς καὶ δικαίως, ὥστε θεωρεῖται ὅτι ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν. Πρῶτος αὐτὸς ἵδρυσεν ἐν Ἀθήναις βιβλιοθήκην καὶ ἐκόσμησε τὴν πόλιν διὰ μεγαλοπρεπῶν κτιρίων· αὐτὸς δὲ ἔκτισε τὸ λυκεῖον, τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὴν ἐννεάκρουνον κρήνην Καλλιρόην καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸν ὁποῖον ἐπεράτωσεν ὁ Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς (117 μ. Χ.). Ἐτι δὲ ὁ Πεισίστρατος ἐπροστάτευσεν τὸ ἐμπόριον, τὴν γεωργίαν, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ συλλέξας τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου (τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν) κατέταξεν αὐτὰ εἰς ἡν τάξιν σώζονται μέχρι σήμερον. Ἀπέθανε δὲ τῷ 527 π. Χ.

ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΙΔΑΙ

Ἀποθανὼν ὁ Πεισίστρατος (527 π. Χ.) ἀφῆκε τέσσαρας υἱούς, τὸν Ἰππίαν, τὸν Ἰππαρχον, τὸν Θεσσαλὸν καὶ τὸν Ἠγησίστρατον. Ἐκ τούτων δὲ παρέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ πρεσβύτερος Ἰππίας, ὅστις ἔχων ὡς βοηθὸν τὸν Ἰππαρχον ἐξηκολούθησε νὰ διοικῇ καλῶς, ὡς ὁ πατήρ του, νὰ διακοσμήῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ προστατεύῃ τὰς τέχνας καὶ τὴν ποίησιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἔτος 514 π. Χ. ὁ ἀδελφὸς τοῦ τυράννου Ἰππαρχος ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων ὑπὸ τῶν δύο στενῶν φίλων Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἰππίας μόλις διέφυγε τὰ ἐγχειρίδια τῶν δύο φίλων, διὰ

τοῦτο ἔκτοτε κατέστη οὗτος ὦμος καὶ φοβερός εἰς τοὺς πολί-
τας μέχρις οὗ κατὰ τὸ ἔτος 510 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι βοηθούμε-
νοι καὶ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐπολιόρκησαν τὴν ἀκρόπολιν
καὶ ἠνάγκασαν τὸν Ἴππίαν ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἀττικῆς.

ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ

Ὁ Κλεισθένης ὁ Ἀθηναῖος κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας
τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν, ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Μεγακλέους καὶ τῆς
Ἀγαρίστης. Ἀναλαβὼν οὗτος μετὰ τὴν ἑξῶσιν τοῦ Ἴππίου
τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐπώνυμου ἄρχοντος οὐ μόνον ἀποκατέστησε
τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἀλλὰ καὶ ἐνίσχυσεν αὐτό, διότι
συνεπλήρωσε τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος καὶ ἔδωκε πλεῖστα
δικαιώματα εἰς τὸν λαόν. Οὗτος διήρεσε τὴν Ἀττικὴν εἰς
δέκα φυλάς, ἐκάστην δὲ φυλὴν εἰς δέκα δήμους, ἐνομοθέτησε
νὰ συνέρχεται ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ δεκάκις ἐτησίως, ὥρισε
τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν εἰς 500 καὶ ἐν γένει εἰσήγαγε
μεταρρυθμίσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἡ μὲν ὑπεροχὴ τῶν ἀριστο-
κρατικῶν περιστάλη, ἡ δὲ δύναμις τοῦ λαοῦ ηὔξήθη· ἔτι δὲ
εἰσήγαγε τὸν ἐξοστρακισμόν, ὅστις ἐγένετο οὕτω. Προτεκάλει
ἡ βουλὴ τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἠρώτα αὐτόν, ἐὰν ἤθελε
ν' ἀποπέμψῃ πολίτην τινά. Ἐὰν δ' ὁ λαὸς ἀπεκρίνετο ὅτι ἐπε-
θύμει ν' ἀποπέμψῃ τινά, τότε ὠρίζετο ἡμέρα τις, καθ' ἣν συν-
ήρχετο ὁ λαὸς εἰς τόπον τῆς ἀγορᾶς περιπεφραγμένον, ἐνθὲ
ὑπῆρχον δέκα δοχεῖα, διότι δέκα ἦσαν αἱ φυλαί. Τότε λοιπὸν
ἕκαστος πολίτης ἔγραφεν ἐπὶ ὄστράκου τὸ ὄνομα ἐκείνου, τὸν
ὅποιον ἤθελε ν' ἀποπέμψῃ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἐπικίνδυνον εἰς
τὴν πόλιν. Καὶ ἐὰν μὲν ἐξακισχίλια ὄστρακα δὲν ἔφερον τὸ αὐτὸ
ὄνομα, ἐξοστρακισμὸς δὲν ἐγένετο· ἐὰν δ' ἐξακισχίλια ἔφερον
τὸ αὐτὸ ὄνομα, τότε ὁ ὑπὸ τῶν ἐξακισχιλίων γραφεὶς ἐξωρί-
ζετο ἐπὶ δέκα ἔτη ὡς ἀνὴρ ἐπικίνδυνος εἰς τὴν δημοκρατίαν,
ἀπολαμβάνων πάντοτε τὰ εἰσοδήματα τῆς περιουσίας του.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ

Ὁ Μιλτιάδης τύραννος.

Ὁ Μιλτιάδης ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις· ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Κί-
μωνος, δολοφονηθέντος κατὰ δικταγὴν τοῦ τυράννου Ἴππίου

καὶ διετέλεσε κατ' ἀρχὰς τύραννος τῆς Θρακικῆς χερσονήσου. Ὅτε δ' ἐν ἔτει 513 π. Χ. ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Σκυθῶν καὶ ἀφῆκε τοὺς ὑποτελεῖς εἰς αὐτὸν Ἕλληνας τυράννους, ὅπως φυλάξωσι τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰστροῦ ποταμοῦ γέφυραν, ἡ Μιλτιάδης ἦτο τότε εἰς ἕκ τῶν τυράννων. Ἐν ᾧ δ' εὗρίσκετο ὁ Μιλτιάδης μετὰ τῶν ἄλλων τυράννων ἐν τῇ γεφύρᾳ ἐκείνῃ, αἴφνης ἔφθασαν ἐκεῖ ἀγγελιοφόροι Σκύθαι, οἵτινες ἀνήγγειλαν, ὅτι ὁ Δαρεῖος κατανικηθεὶς ὑπὸ τῶν Σκυθῶν ὑπεχώρει κατατετραμαγμένος πρὸς τὴν γέφυραν, καὶ παρώτρυναν τοὺς τυράννους νὰ καταστρέψωσιν αὐτὴν καὶ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὰς πατρίδας των, ὅπως καταστραφῇ ὁ Δαρεῖος καὶ ἀνακτήσωσιν αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίας

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ

τὴν ἐλευθερίαν των. Μόνος τότε ἐκ τῶν τυράννων, ὅστις πρῶτος ἀπεδέξατο τὴν πρότασιν τῶν Σκυθῶν καὶ ὑπεστήριξεν αὐτήν, ἦτο ὁ Μιλτιάδης. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν ταύτην ἐξηγήσας εἰς τοὺς ἄλλους τυράννους ὅτι, ἐὰν καταστραφῇ ὁ Δαρεῖος, ὅστις εἶνε ὁ προστάτης τῶν τυράννων, οὐδεμία πόλις θὰ ἀνεχθῇ αὐτοὺς ὡς τυράννους, ἀλλὰ πᾶσα πόλις θὰ θελήσῃ τὴν δημοκρα-

τίαν, πάντες οἱ ἄλλοι τύραννοι ἀπεδέξαντο τὴν πρότασιν τοῦ Ἰστιαίου καὶ δὲν κατέστρεψαν τὴν γέφυραν· οὕτω δὲ ἐσώθη ὁ Δαρεῖος. Τότε δὲ ὁ Μιλτιάδης φοβηθεὶς τὴν ἐκδίχησιν τοῦ β. σιλέως Δαρείου ἤλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐνθα ἀνεδείχθη σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπόδοσις τῶν Περσῶν εἰς Μαραθῶνα.

Κατὰ τὸ ἔτος 490 π. Χ. οἱ στρατηγοὶ τοῦ Δαρείου Δᾶτις καὶ Ἀρταφέρνης μετὰ 110000 Περσῶν καὶ 600 τριήρων, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν ἀσεβῆ Ἰππίαν, ὅστις παρηκολούθει αὐτοὺς ὡς ὀδηγός, ἤλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ὑποτάξωσι τοὺς Ἐρετριεῖς καὶ τοὺς Ἀθηναίους, διότι οὗτοι μόνοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐβοήθησαν τοὺς ἀποστατήσαντας κατὰ τοῦ Δαρείου Ἴωνας. Οὗτος λοιπὸν ὁ περσικὸς στρατός, ἀφ' οὗ ἐπόρθησε τὴν Ἐρέτριαν, ἀπ' ἧς εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος ὅπως διευθυνθῆ πρὸς τὰς Ἀθήνας. Τοῦτο μαθόντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν ταχυδρόμον Φειδιππίδην, διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν. Ὁ Φειδιππίδης ἔφθασεν εἰς τὴν Σπάρτην ἐντὸς 48 ὥρῶν καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τοὺς ἐφόρους ὡμίλησε πρὸς αὐτοὺς περὶ τοῦ κινδύνου, τὸν ὅποιον διέτρεχον αἱ Ἀθῆναι. Ἄλλ' ἀτυχῶς οἱ Σπαρτιᾶται, ἂν καὶ εἶχον τὴν θέλησιν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἀθηναίους, δὲν ἀπέστειλαν ἀμέσως τότε βοήθειαν, διότι εἶχον θρησκευτικὸν ἔθιμον νὰ μὴ ἐκστρατεύωσι πρὸ τῆς πανσελήνου· ἡ δὲ σελήνη τότε ἦτο ἐν νεῶν ἡμερῶν.

Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.

Βλέποντες οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτι ἐβράδυνεν ἡ ἐκ Σπάρτης ἐπικουρία, ἐξῆλθον εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ ἐτάχθησαν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, τὰ ὅποια ἦσαν πλησίον τοῦ ἄλσους τοῦ Ἡρακλέους, ἦτοι εἰς ἀπόστασιν 5000 βημάτων ἀπὸ τῶν Περσῶν, οἵτινες ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι πλησίον τοῦ στόλου των. Ἦσαν δὲ οἱ παραταχθέντες εἰς τὸν Μαραθῶνα Ἀθηναῖοι δεκακισχίλιοι, ἦτοι χίλιοι ἐξ ἐκάστης φυλῆς, καὶ διωκοῦντο ὑπὸ δέκα στρατηγῶν, ὧν ἕκαστος ἤρχε μίαν ἡμέραν κατὰ διαδοχὴν· ἐπιφανέστατος δὲ ἦτο ὁ Μιλτιάδης. Ἄλλ' εἰς τὸ

συγκροτηθῆν τότε ἐν Μαραθῶνι στρατιωτικὸν συμβούλιον ὁ μὲν Μιλτιάδης καὶ τέσσαρες ἄλλοι στρατηγοὶ παρεδέχοντο ὅτι ἀμέσως συνέφερε νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Περσῶν, οἱ δὲ ἄλλοι πέντε παρεδέχοντο ὅτι ἔπρεπε ν' ἀναμεινῶσι καὶ τὴν ἐπικουρίαν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐν ᾧ λοιπὸν αἱ γινῶμαι τῶν στρατηγῶν ἦσαν διηρημέναι καὶ ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἐξηρτάτο ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος πολεμάρχου, ὅστις ἐν τῷ συμβουλίῳ τῶν στρατηγῶν εἶχε δικαίωμα ψήφου, τότε ὁ Μιλτιάδης προσελθὼν πρὸς τὸν τότε πολεμάρχον, τὸν Καλλιμάχον, ἐξήγησεν εἰς αὐτὸν ὅτι συμφέρον ἦτο νὰ γείνη ταχέως ἡ μάχη, πρὶν ἐλαττωθῆ ὁ μέγας ἐνθουσιασμὸς τῶν στρατιωτῶν. Ἀφ' οὐδὲ προσέθηκεν ὁ Μιλτιάδης ὅτι αὐτὸς ἐγγυᾶται περὶ τῆς νίκης, εἴαν συγκροτηθῆ ἀμέσως ἡ μάχη, ἀνεφώνησε τὰς ἐξῆς ἐνθουσιαστικὰς λέξεις· « Ἀπὸ σοῦ ἐξαρτᾶται, ὦ Καλλιμάχε, νὰ καταστήσῃς τὴν πόλιν δούλην εἰς τοὺς βαρβάρους καὶ τὸν λυσσαλέον Ἴππιαν ἢ νὰ ἐλευθερώσῃς αὐτὴν καὶ νὰ ἀφήσῃς μνήμην αἰώνιον, ὅποιαν οὐδὲ ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων ἀφῆκαν». Ἀκούσας ὁ Καλλιμάχος τὰς ἐνθουσιαστικὰς ταύτας λέξεις τοῦ Μιλτιάδου ἔδωκε τὴν ὑπὲρ τῆς ἀμέσου συγκροτήσεως τῆς μάχης ψῆφόν του καὶ ἔσωσεν οὕτω τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος. Τότε δέ, ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι μόναι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀνελάμβανον, ἵνα ἀντιταχθῶσι πρὸς τόσας μυριάδας βαρβάρων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος, ἔφθασαν πρὸς βοήθειαν αὐτῶν πάντες οἱ Πλαταιεῖς, οἵτινες ἦσαν χίλιοι γενναῖοι μαχηταί.

Ἀφ' οὗ ἀπεφασίσθη ἡ συγκρότησις τῆς μάχης, πρῶτος ἐκ τῶν στρατηγῶν ὁ Ἀριστείδης παρεχώρησε τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του πρὸς τὸν στρατηγικώτατον Μιλτιάδην, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι. Ὁ Μιλτιάδης ἔμως, ἂν καὶ εἶχε τὴν ἀρχιστρατηγίαν, περιέμεινε τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὅποιαν κατὰ νόμον ἠθελεν ἔλθῃ εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχιστρατηγία. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἦλθεν ἡ ἡμέρα του, διήρσε τὸν ἐξ 11000 στρατὸν εἰς δεξιὰν πτέρυγα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Καλλιμάχου, εἰς κέντρον καὶ εἰς ἀριστερὰν πτέρυγα, εἰς ἣν τελευταῖοι ἐτάχθησαν οἱ Πλαταιεῖς. Ἐπειδὴ δ' ἐθεώρησεν ὁ Μιλτιάδης ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ν' ἀντιμετωπίζῃ τὸν Περσικόν, παρέ-

ταξε τὸν στρατὸν οὕτως, ὥστε τὸ μῆκος τῆς γραμμῆς τοῦ στρατοῦ κατέστη ἴσον πρὸς τὸ μῆκος τῆς γραμμῆς τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ στρατὸς τῶν Περσῶν ἦτο δεκαπλάσιος, ἠναγκάσθη νὰ ἀραιώσῃ τὸ κέντρον ἀφήσας ἐν αὐτῷ δύο μόνον φυλάς, τὴν Ἀντιοχίδα καὶ τὴν Λεοντίδα, ὧν στρατηγοὶ ἦσαν ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, νὰ πυκνώσῃ δὲ τὰς δύο πτέρυγας.

Ἀφ' οὗ παρετάχθησαν οὕτως, ὁ ἄρχων πολέμαρχος προσήνεγκε κατὰ τὰ θρησκευτικὰ τῶν Ἑλλήνων ἔθιμα θυσίαν πρὸς τοὺς θεοὺς· αἱ δὲ θυσίαι ἐράνησαν καλαί. Τότε δὲ ἤχησαν αἱ σάλπιγγες, ἀντήχησέν ὁ παιάν, οἱ δ' Ἕλληνες ὡς λέοντες ἐξορμήσαντες ἤρχοντο κατὰ τῶν Περσῶν τροχάδην. Οἱ Πέρσαι ἰδόντες τοὺς Ἀθηναίους οὕτω τρέχοντας κατ' αὐτῶν ἐθεώρησαν αὐτοὺς ὡς παράφρονας καὶ ὅτι ἐν τῇ παραφροσύνῃ τῶν ἔσπευδον οὗτοι ἀπηλιπισμένοι νὰ ριφθῶσιν εἰς τὴν καταστροφὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Πλαταιεῖς πλησιάσαντες τοὺς βαρβάρους ἐδείξαν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἦσαν οὐχὶ παράφρονες, ἀλλὰ ἄνθρωποι γενναϊόφρονες ἔχοντες καρδίας λεόντων, διότι μετ' ἀκρατήτου ἐνθουσιασμοῦ ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν. Ἡ μάχη λοιπὸν ἤρξατο πεισματώδης ἐκ τοῦ συστάδην· πρῶτοι δὲ οἱ ἀποτελοῦντες τὸ περσικὸν κέντρον Πέρσαι καὶ Σάκαι, οἵτινες ἦσαν οἱ ἐκλεκτότεροι τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, νικῶσι τὰς ἀποτελούσας τὸ κέντρον τῶν Ἀθηναίων δύο φυλάς καὶ καταδιώκουσιν αὐτὰς πρὸς τὰ ἄνω τῆς πεδιάδος. Ἄλλ' ἐν ᾧ τὸ κέντρον τῶν Περσῶν κατεδίωκε τὸ κέντρον τῶν Ἀθηναίων, αἱ δύο Ἑλληνικαὶ πτέρυγες νικῶσι τὰς πτέρυγας τοῦ περσικοῦ στρατοῦ καὶ τρέπουσιν αὐτὰς εἰς φυγὴν. Ἀμέσως τότε ὁ Μιλτιάδης, ἀφήσας τοὺς νικηθέντας Πέρσας νὰ φεύγωσι, σρέφει τὰς δύο πτέρυγας κατὰ τοῦ κέντρου τῶν Περσῶν, ἦτοι κατὰ τῶν Σακῶν καὶ Περσῶν, οἵτινες κατεδίωκον τὸ κέντρον τῶν Ἀθηναίων· τότε δὲ λαμβάνουσι θάρρος καὶ αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ Ἀθηναϊκὸν κέντρον δύο φυλαί, αἵτινες συσσωματοῦνται καὶ ἐπαναλαμβάνουσι τὴν ἐπίθεσιν. Φοβερά τότε ὑπῆρξεν ἡ θέσις τῶν Σακῶν καὶ τῶν Περσῶν, διότι παντοχόθεν πλέον προσεβάλλοντο· οὕτω δὲ προσβληθέντες οἱ βάρβαροι δὲν ἠδυνήθησαν ἐπὶ πολὺ νὰ ἀνισταθῶσιν,

ἀλλὰ στρέφουσι τὰ νῶτα καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν ἄτακτον. Ἡ καταδίωξις τότε ἐγένετο γενική· πολλοὶ Πέρσαι ἀπωλέσθησαν πεσόντες εἰς τὸ παρακείμενον μέγα ἔλος, οἱ δὲ πλεῖστοι κατέφυγον εἰς τὰ πλοῖα. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καταδιώκοντες αὐτοὺς φθάνουσιν εἰς τὴν παραλίαν, ἐπιχειροῦσι νὰ κρατήσωσι τὰ πλοῖα καὶ ζητοῦσι πῦρ, ἵνα καύσωσιν αὐτά. Δεινὴ μάχη γίνεται τότε ἐκεῖ μεταξὺ τῶν ἐφορμώντων Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν, οἵτινες ἀπὸ τῶν πλοίων μαχόμενοι ἠγωνίζοντο νὰ σώσωσι τὰ πλοῖα καὶ νὰ φύγωσι. Πίπτει ἐκεῖ ὁ ἐνάρετος καὶ γενναῖος Καλλίμαχος· πίπτει ὁ στρατηγὸς Στησίλαος· πίπτουσι πολλοὶ γενναῖοι Ἀθηναῖοι καὶ Πλαταιεῖς· τότε δὲ ὁ ἀτρόμητος ἀδελφὸς τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, ὁ Κυναίγειρος, ὁρμήσας συνέλαβε διὰ τῶν χειρῶν περσικὴν τριήρη καὶ ἐκράτησεν αὐτὴν μέχρις οὗ ἀπεκόπησαν αἱ χεῖρες του καὶ ἔπεσε νεκρός. Κατησχυμμένοι τέλος οἱ Πέρσαι, ἀφ' οὗ ἀπώλεσαν 6400 ἀνδρῶν, ἐν οἷς κατὰ τὸν ἀσεβῆ Ἰππῖαν, κατορθοῦσι νὰ φύγωσιν.

Ἡ μεσημβρία εἶχε παρέλθῃ. ὅτε οἱ Πέρσαι εἶχον ἀναχωρήσει. Τὰ πέρξ ὄρη ἀντείχον ἐκ τῆς ἀγαλλιάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ὀπλίτης δὲ τις ἀμέσως τότε μετὰ τὴν ἦταν τῶν Περσῶν ἀναχωρήσας ἔνοπλος ἐκ Μαραθῶνος ἐδραμὲν εἰς Ἀθήνας ὅπως ἀναγγεῖλῃ τὴν χαρμόσυνον εἰδησιν τῆς νίκης. Φθάσας δ' εἰς Ἀθήνας ἐν διαστήματι ὀλίγων ὥρων κατάκοπος καὶ ἀσθμαίνων μόλις ἠδυνήθη νὰ εἶπῃ «πολιταί, χαίρετε· ἐνίκησαμεν» καὶ ἔπεσε νεκρός. Ἄλλ' ἐν ᾧ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις κατεῖχε τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον διὰ τὸ μέγα κατόρθωμα, αἰφνης ἀνηγγέλθη ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Πεντελικοῦ ὄρους, ὅτι ὁ περσικὸς στόλος ἔπλεε πρὸς τὸ Σύνιον. Ἐκπληξίς τότε κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους, διότι ἀμέτως ἐνόησαν ὅτι οἱ Πέρσαι διηθύνοντο πρὸς τὸ Φάληρον, ἵνα ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες ἦταν ἔρημοι ὑπερασπιστῶν. Ἄλλ' ὁ Μιλτιάδης ἀμέσως τότε ἀναλαβὼν τὸν στρατὸν ἔσπευτε πρὸς τὰς Ἀθήνας, ἀφ' οὗ ἀφῆκεν ἐν Μαραθῶνι φύλακα τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων τὸν Ἀριστείδην μετὰ τῆς φυλῆς του, καὶ ἔστρατοπέδευσε πρὸς τὸ ἑσπέρας περὶ τὸ γυμνάσιον Κυνόταργες. Τοῦτο δὲ ἰδόντες τὴν πρωΐαν οἱ εἰς τὸ Φά-

ληρον καταπλεύσαντες τὴν νύκτα Πέρσαι, ἀπέπλευσαν ταχέως εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας. Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν τῆς μάχης ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας δισχιλίοι Σπαρτιαῖται διανύσαντες τὴν μετὰξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν ἀπόστασιν ἐντὸς τριῶν μόνον ἡμερῶν· ἐξ Ἀθηνῶν δὲ μετέβησαν εἰς Μαραθῶνα, ὅπως ἴδωσι τοὺς πεσόντας Πέρσας. Μεταβάντες δ' εἰς Μαραθῶνα καὶ ἰδόντες τοὺς νεκρούς, τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ λάφυρα ἐπήνεσαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπανῆλθον εἰς Σπάρτην.

Οἱ φονευθέντες ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐκ τῶν ἀειμνήστων προγόνων ἡμῶν ἦσαν 192. Ἐτάφησαν δὲ οὗτοι χάριν μεγαλειτέρας τιμῆς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐν ἰδίῳ μὲν τάφῳ οἱ ἐλεύθεροι Ἀθηναῖοι, ἐν ἰδίῳ δὲ οἱ Πλαταιεῖς, ἐν ἰδίῳ δὲ οἱ δοῦλοι. Ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου τῶν Ἀθηναίων ἰδρύθησαν δέκα κίονες, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνεγράφησαν κατὰ φυλάς τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων. Πλείστων δὲ τιμῶν ἠξιώθη τότε ὁ μέγας στρατηγὸς τῶν Μαραθωνομάχων Μιλτιάδης. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνήγειραν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης μαρμαρίνον μνημεῖον. Ἐν δὲ τῇ ποικίλῃ στοᾷ ἔστησαν εἰκόνα, ἣτις παρίστα τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην καὶ τὸν Μιλτιάδην ἐν τῷ μέσῳ δικοῦντα καὶ ἐνθαρρύνοντα τοὺς Ἀθηναίους.

Θάνατος τοῦ Μιλτιάδου.

Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὁ Μιλτιάδης ἐζήτησε παρὰ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων ἐβδομήκοντα πλοῖα, χρήματα καὶ στρατὸν καὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκστρατεῖαν ὠφέλιμον εἰς τὴν πόλιν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἕνεκα τῆς ὑπολήψεως, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς τὸν Μιλτιάδην, ἀμέσως ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὰ ζητηθέντα, ἂν καὶ δὲν ἐγνώριζον κατὰ τίνων ἤθελεν ἐκστρατεύσει. Ἀποπλεύσας λοιπὸν ὁ Μιλτιάδης μετὰ τῶν 70 πλοίων διητυθύνθη κατὰ τῆς Πάρου καὶ ἐζήτησε παρὰ τῶν Παρίων νὰ πληρώσωσιν ἑκατὸν τάλαντα ὡς πρόστιμον, διότι εἶχον ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Πέρσας. Οἱ Πάριοι κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπεσχέθησαν ὅτι θὰ πληρώσωσι τὰ ζητούμενα χρήματα, ἔπειτα δέ, ἀφ' οὗ ἐπεσκεύασαν τὸ τεῖχος των, ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν εἶχον νὰ πληρώσωσι. Ἐνεκα τούτου ὁ Μιλτιάδης ἐξοργι-

σθεις ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν. Ἄλλ' ἐν ᾧ παρεσκευάζετο διὰ πολιορκητικῶν μηχανῶν νὰ κυριεύσῃ αὐτήν, αἴφνης ἐν τινι ἐφόδῳ ἐπληρώθη εἰς τὸν μηρόν' διὰ τοῦτο δὲ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ἄπρακτος.

Ἐπιστρέψας ὁ Μιλτιάδης εἰς Ἀθήνας εὔρε τοὺς Ἀθηναίους ἐξωρισμένους κατ' αὐτοῦ, διότι οἱ ἀντίπαλοί του κατηγορήσαν αὐτὸν ὅτι τὴν κατὰ τῆς Πάρου ἐκστρατείαν ἔκαμε, διότι εἶχε πάθος κατὰ τοῦ Παρίου Λυσαγόρου. Ἐνεκα δὲ τῆς κατηγορίας ταύτης προτεκλήθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, ὅπως ἀπολογηθῆ· μετεκομίσθη δὲ πρὸ τῶν δικαστῶν ἐπὶ τῆς κλίνης του, διότι ἔνεκα τοῦ τραύματός του δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῆ ὀρθος. Ἐπειδὴ δὲ ἔνεκα τῆς μεγάλης του ἀδυναμίας καὶ τῶν πόνων του δὲν ἠδύνατο ν' ἀπολογηθῆ, ἀνέλαβον τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ ἐν τῷ δικαστηρίῳ ὁ ἀδελφός του καὶ οἱ φίλοι του. Τὸ δὲ δικαστήριον, ἂν καὶ ἔδωκε πίστιν εἰς τὰς κατηγορίας τοῦ Ξανθίππου καὶ τῶν ἄλλων, δὲν κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς τὴν θανατικὴν ποινὴν, τὴν ὁποίαν οἱ κατήγοροι ἀπῆτουν κατ' αὐτοῦ ὡς προδότου· κατεδίκασεν ὅμως αὐτὸν εἰς πρόστιμον 50 ταλάντων καὶ εἰς φυλάκισιν μέχρι πληρωμῆς τοῦ προστίμου. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν καταδίκην του ὁ ἦρωσ τοῦ Μαραθῶνος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔνεκα τῆς ἐπὶ τοῦ μηροῦ του σχηματισθείσης γαγγραίνης ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔνεκα τῆς θλίψεώς του ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλάκῃ. Τὸ δὲ πρόστιμον αὐτοῦ ἐπλήρωσε μετὰ ταῦτα ὁ υἱὸς του Κίμων.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ

Καταγωγή καὶ χαρακτήρ τοῦ Λεωνίδου.

Ὁ ἑνδοξος βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀναξανδρίδου· ἐβασίλευσε δὲ ἀπὸ τοῦ 490 μέχρι τοῦ 480 π. Χ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο τοσοῦτον φιλόπατρις καὶ τοσοῦτον γενναῖος, ὥστε ἡ φιλοπατρία του καὶ ὁ ἡρωϊσμός του θὰ προκαλῶσιν αἰωνίως τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν λατρείαν παντὸς πεπολιτισμένου ἔθνους.

Ἀποστολὴ τοῦ Λεωνίδου εἰς Θερμοπύλας.

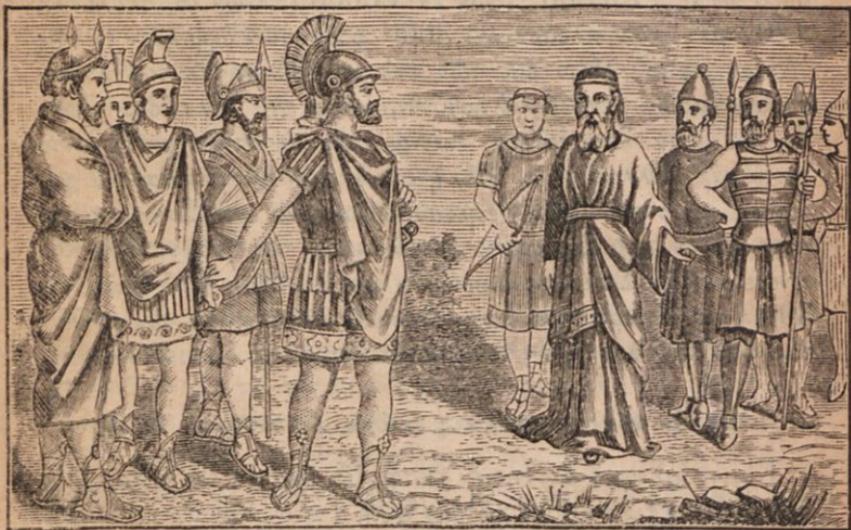
Ὁ βασιλεὺς τῶν περσῶν Δαρεῖος μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶν ἦτταν τοῦ στρατοῦ του ἐξηγγιώθη ἐτι μᾶλλον κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐκστατεύσῃ αὐτοπροσώπως κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ πολλοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ἐν ᾧ παρεσκευάζε τοὺς στρατοὺς του, ἀπέθανε (485 π. Χ.) καταλιπὼν διάδοχον τὸν υἱὸν του Ξέρξην. Ὁ νέος οὗτος βασιλεὺς παρασκευάσας στρατὸν ἐξ 1700000 πεζῶν καὶ 80000 ἰππέων καὶ στολον ἐκ 1207 μεγάλων πλοίων καὶ 3000 φορηγῶν ὤρμησεν ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ διελθὼν διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου κακασκευασθεισῶν γεφυρῶν διηυθύνθη κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Τότε δέ, ἐν ᾧ τὰ ἀπειράριθμα ἐκεῖνα περσικὰ στίφη εἰσῆρχοντο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληγες, ἐπειδὴ ἀπεφάσισαν νὰ φυλάξωσι τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν καὶ νὰ ἐμποδίσωσιν οὕτω τὴν διόδον τοῦ Ξέρξου, ἀπέστειλαν εἰς τὰς Θερμοπύλας τὸν ἀνδρεῖον τῆς Σπάρτης Λεωνίδα κατὰ 6000 Ἑλλήνων, ὧν 300 ἦσαν Σπαρτιάται. Συγχρόνως δὲ ἀπέστειλαν τὸν στόλον τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Εὐρυβιάδου εἰς τὸ Ἄρτεμισιον.

Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη (480 π. Χ.)

Εὐρισκόμενος ὁ Ξέρξης ἐν Θεσσαλίᾳ ἔμαθεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδα κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ τοῦτο δέ, ἀφ' οὗ ἔφθασε πρὸ τῶν Θερμοπυλῶν ἀπέστειλεν ἰππέα, ἵνα ἴδῃ πόσοι ἦσαν οἱ Ἕλληγες. Πλησιάζας ὁ ἰππεὺς εἶδε μόνον τοὺς ἐκτὸς τοῦ ἐκεῖ τείχους εὐρσκομένους τὴν ἡμέραν ἐκείνην 300 Σπαρτιάτας, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἐγυμνάζοντο, ἄλλοι δὲ ἐκτενίζοντο, καὶ ἐπιστρέψας ἀνήγγειλε ταῦτα εἰς τὸν Ξέρξην. Ὁ δὲ Ξέρξης ἀκούσας τοὺς λόγους τοῦ ἰππέως ἐγάλασε καὶ προσκαλέσας τὸν συνοδεύοντα αὐτὸν ἐξόριστον βασιλέα τῆς Σπάρτης Δημάρaton, ἠρώτησε διὰ ποῖον λόγον οἱ Σπαρτιάται ἐκτενίζοντο. Ὅτε δὲ ἤκουσε παρὰ τοῦ Δημαράτου ὅτι οἱ Σπαρτιάται συνειθίζουσι νὰ κτενίζωνται, ὅταν μέλλωσι νὰ πολεμήσωσι μέχρι θανάτου, ἐθεώρησε τοὺς λόγους τοῦ Δημαράτου γελοίους.

Φρονῶν ὁ βασιλεὺς ὅτι οἱ Ἕλληγες, ἀφ' οὗ σκεφθῶσιν ὀρ-

θῶς, θὰ φύγωτιν ἐκεῖθεν, δὲν ἐπεχείρησεν ἀμέσως τότε ἐπιθε-
 σιν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀνέμεινεν αὐτοὺς ἐπὶ τέσσαρας
 ἡμέρας. Τὴν δὲ πέμπτην ἡμέραν, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι οἱ Ἑλ-
 ληνες παρέμενον εἰσέτι ἐν Θερμοπύλαις, ἀπέστειλε πρὸς τὸν
 Λεωνίδα ἐπιστολὴν, ἐν ἣ ἔγραψε «παράδος τὰ ὄπλα»· ἀλλ'
 ὁ Λεωνίδας ἐπέστρεψε τὴν ἐπιστολὴν γράψας ἐπ' αὐτῆς «μο-
 λὼν λαβὲ» ἤτοι «ἔλα νὰ τὰ λάβῃς». Τοιαύτην δὲ ἀπάντητιν

«ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ»

λαβῶν ὁ Ξέρξης παρωργίσθη μέχρι λύσσης καὶ ἀμέσως διέ-
 ταξε τοὺς Μήδους νὰ συλλάβωσι τοὺς Σπαρτιάτας, καὶ νὰ
 ὀδηγήσωσιν αὐτοὺς ἐνώπιόν του. Ἡ ἐπιθεσις λοιπὸν ἤρξατο
 ὀρμητικωτάτῃ· λυστώδης δὲ ἀπέβη ἡ μάχη. Ἀλλ' ἐπειδὴ
 ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ στενὸν ἐκεῖνο μέρος δὲν ἐχώρει πολλὰς χιλιά-
 δας βαρβάρων, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ ὀπλισμὸς τῶν Ἑλλήνων ἦτο
 ἀνώτερος τοῦ τῶν βαρβάρων, οἱ Μῆδοι κατησχυμμένοι ὑπε-
 χώρησαν, ἀφ' οὗ ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν. Εἰς μάτην
 ὁ βασιλεὺς διὰ διαφόρων ἄλλων στρατευμάτων ἠγωνίσθη
 νὰ ἐκδιάσῃ τὴν διάβασιν. Χιλιάδες ἐκ τῶν στρατιωτῶν του
 ἐφρονεύθησαν· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀθάνατοι ὑπεχώρησαν, ἀφ' οὗ

ἔπαθον μεγάλην καταστροφήν. Στενοχωρία λοιπὸν καὶ τρόμος κατέειχε τότε τὸν μέγαν ἐκείνον μονάρχη. Δυστυχῶς ὅμως, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς στενοχωρούμενος δὲν ἤξευρε τί νὰ πράξη, προδότης τις Τραχίνιος, Ἐφιάλτης καλούμενος, παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι αὐτὸς ἠδύνατο νὰ ἐδηγήσῃ τοὺς Πέρσας ὀπισθεν τῶν Θερμοπυλῶν δι' ἀτραποῦ τινος κειμένης ἐπὶ τοῦ ὄρους Καλλιδρόμου. Ἀμέσως λοιπὸν τότε ὁ βασιλεὺς διέταξε τοὺς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰδάρνην ἀθανάτους νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν προδότην. Κινήσαντες δὲ οὗτοι τὴν ἐσπέραν ἔφθασαν περὶ τὸ λυκαυγὲς εἰς κορυφὴν τινα τοῦ ὄρους, ὅπου χίλιοι Φωκεῖς ἐφρούρου τὴν χώραν τῶν καὶ τὴν ἀτραπὸν. Ἀφ' οὗ δ' ἔτρεψαν τοὺς Φωκεῖς εἰς φυγὴν, κατέβαινον μετὰ ταχύτητος τὸ ὄρος.

Ὁ δὲ Λεωνίδας μαθὼν παρ' αὐτομόλων τὴν ἐπαπειλοῦσαν αὐτὸν περικύκλωσιν ἀπέπεμψε τοὺς ἄλλους συμμάχους, διότι δὲν ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ καταστραφῶσιν οὗτοι ματαίως, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν τοῦ ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ καὶ νὰ θυσιάσῃ, ὅπως δοξάσῃ τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα καὶ δεῖξῃ εἰς τοὺς Πέρσας, πόσον ἐξοχος εἶνε ἡ ἐλληνικὴ γενναιοφυχία. Ἐμειναν δὲ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐκουσίως μὲν 700 γενναῖοι Θεσπιεῖς, διὰ τῆς βίας δὲ 400 Θηβαῖοι κρατηθέντες ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου ἔνεκα τοῦ ὑπίπτου καὶ προδοτικοῦ χαρακτήρος τῶν. Ὅτε λοιπὸν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ὤρμησαν οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Ἕλληνες γνωρίζοντες ὅτι εὐρίσκονται πλέον εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ἄεου ἐξῆλθον εἰς τὸ πλατύτερον μέρος τοῦ στενοῦ καὶ ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν βαρβάρων προὔξενον φοβερὰν καταστροφήν. Τὰ δόρατα τῶν περισσοτέρων εἶχον πλέον θραυσθῆ, ἐφόνευον δὲ τοὺς Πέρσας μὲ τὰ ξίφη. Οἱ βάρβαροι ἔντρομοι ἐμάχοντο μαστιγούμενοι ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν οὐκ ὀλίγοι δὲ ἔπασσον εἰς τὴν θάλασσαν ἀρκετοὶ δὲ κατεπατήθησαν ὑπὸ τῶν ἐφορμώντων συστρατιωτῶν τῶν. Ἀλλὰ τέλος πίπτει ὁ Λεωνίδας καὶ πλείστοι τῶν Ἑλλήνων φοβερὰ δὲ συμπλοκὴ ἐγένετο τότε μεταξύ τῶν βαρβάρων, οἵτινες ἠγωνίζοντο νὰ ἀρπάσωσι τὸ πτώμα τοῦ γενναίου Σπαρτιάτου καὶ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἠγωνίζοντο νὰ σώσωσιν αὐτό. Ἐν τῇ φοβερᾷ δ' ἐκείνῃ συμπλοκῇ ὑπερισχύουσιν οἱ Ἕλληνες, τρέπουσι τοὺς βαρβάρους

τετράκις εἰς φυγὴν καὶ λαμβάνουσι τὸ πτώμα τοῦ Λεωνίδου. Ἄλλ' ἐν ᾧ λυσσώδης ἐξηκολούθει εἰσέτι ἡ πάλη, ἔφθασαν οἱ ὑπὸ τοῦ Ἐφιάλτου ὀδηγούμενοι ἀθάνατοι. Τότε λοιπὸν οἱ κεκηχότες Ἕλληνες φέροντες τὸ σептὸν πτώμα τοῦ Λεωνίδου ὑπεχώρησαν ὀπισθεν τοῦ τείχους καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ ἐντὸς τοῦ τείχους λόφου, ἐκτὸς τῶν Θηβαίων, οἵτινες τότε εὐρόντες εὐκαιρίαν ἠτύτομόλησαν. Ἐκεῖ δ' ἐπὶ τοῦ λόφου πανταχόθεν διὰ λίθων καὶ βελῶν ὑπὸ τῶν Περσῶν προσβαλλόμενοι ὑπερήσπιζον ἑαυτοὺς μὲ μαχαίρας, μὲ χεῖρας καὶ μὲ στόματα. Τέλος δ' ἔπεσον πάντες.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφρονεύθησαν 20000 περίπου Περσῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ δύο ἑτερομήτριοι ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου Ἀβροκόμης καὶ Ἰπεράνθης· ὁ δὲ Ξέρξης μέχρι λύτσης παροργισθεὶς διὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην τῶν στρατευμάτων του διέταξε νὰ ἀποκεφαλίσωσι καὶ νὰ σταυρώσωσι τὸ σῶμα τοῦ Λεωνίδου. Οἱ δ' Ἕλληνες θάψαντες τοὺς νεκροὺς ἐκεῖ, ὅπου ἔπεσον, ἔγραψαν πρὸς τιμὴν ὅλων τῶν πολεμηστάντων ἐν Θερμοπύλαις Ἑλλήνων τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα· «Ἐνταῦθα ἐμάχοντό ποτε κατὰ τριῶν ἑκατομμυρίων τέσσαρες χιλιάδες ἐκ Πηλοποννήσου»· ἰδιαιτέρως δὲ πρὸς τιμὴν τῶν 300 Σπαρτιατῶν ἐγένετο μνημεῖον, ἐφ' οὗ ἐγράφη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

Ἦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε κείμεθα
τοῖς χείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

(Ἦ ξένε, εἰπέ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι ἐδῶ εἵμεθα θαμμένοι, διὰ νὰ μείνωμεν πιστοὶ εἰς τοὺς νόμους τῶν).

Ἐπὶ τοῦ λόφου δ' ἐκείνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔπεσον οἱ τελευταῖοι ἥρωες, ἠγέρθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λέων λίθινος ἀπεικονίζων τὸν λεοντόκαρδον Λεωνίδα· βραδύτερον δὲ οἱ Σπαρτιαῖται ἀνήγειραν ἐν Σπάρτῃ μεγαλοπρεπεῖ τᾶφρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔθηκαν τὰ ἱερά τοῦ Λεωνίδου ὅσα, ἅτινα μετεκόμισεν εἰς Σπάρτην ὁ στρατηγὸς Πausανίας.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

Καταγωγή καὶ χαρακτήρ τοῦ Θεμιστοκλέους.

Ἦ Θεμιστοκλῆς ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις ἐκ πατρὸς Ἀθη-

ναίου, τοῦ Νεοκλέους, καὶ ἐκ μητρὸς ξένης· ἀνήκε δὲ εἰς τὸν δῆμον τῶν Φρεάρων καὶ τὴν Λεοντίδα φυλὴν. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ζωηρός, συνετὸς καὶ φιλόπονος· μετὰ τὴν κατάπαυσιν δὲ τῶν μαθημάτων δὲν ἔμενεν ἀργὸς οὐδὲ ἔπαιζε, καθὼς οἱ ἄλλοι παῖδες, ἀλλ' ἐμελέετα καὶ συνέταττε λόγους, διὰ τῶν ὁποίων κατηγόρει ἢ ὑπερήσπιζε τοὺς συμμαθητάς του· διὰ τοῦτο δὲ ὁ διδάσκαλος ἔλεγε πρὸς

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

αὐτόν· «Σὺ, ὦ παῖ, δὲν θὰ γείνης μικρὸς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἢ πολὺ μέγας ἢ πολὺ καχός». Ἐν τῇ νεανικῇ του ἡλικίᾳ ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἄσταστος καὶ ἠγάπα τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰ συμπόσια· μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὅμως, ὅτε εἶδεν ὅτι ὁ Μιλτιάδης ἀπέκτησε μεγίστην δόξαν, ἐσκέπτετο πῶς

καὶ αὐτὸς ἴ ἀποκτήσῃ τοιαύτην δόξαν διὰ τοῦτο δὲ κατέστη σκεπτικός, ἀφῆκε τὰς διασκεδάσεις καὶ ἔμενε τὰς νύκτας ἄγρυπνος. Εἰς δὲ τοὺς θαυμάζοντας τὴν τοιαύτην μεταβολὴν τοῦ βίου του ἔλεγεν «οὐκ ἔβ̄ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον» (δὲν με ἀφίνει νὰ κοιμῶμαι τὸ κατόρθωμα τοῦ Μιλτιάδου). Ἐκτοτε δὲ περιεποιεῖτο πολὺ τὸν λαὸν καὶ προσεφέρετο πρὸς πάντας φιλοφρονέστατα· μάλιστα δὲ κατώρθωσε νὰ ἐνθυμῆται τὰ ὀνόματα ἀπάντων τῶν συμπολιτῶν του καὶ νὰ χαιρετίσῃ ἕκαστον πολίτην, προσαγορεύων αὐτὸν διὰ τοῦ ἰδίου ὀνόματος· διὰ τοῦτο δὲ οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι ἰδίως ὑπερηγάπων τὸν Θεμιστοκλέα. Τέλος δ' ἐφελκύσας τὴν γενικὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ κατώρθωσε νὰ ἐξοστρακίσῃ τὸν πολιτικὸν του ἀντίπαλον Ἀριστείδην.

Πολιτικὴ ὀξύνοια τοῦ Θεμιστοκλέους.

Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην πάντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον ὅτι οἱ Πέρσαι οὐδέποτε πλέον θὰ ἐτόλμων νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Ἑλλάδος· μόνος δ' ὁ Θεμιστοκλῆς προεῖδεν, ὅτι ἢ ἐν Μαραθῶνι ἦττα τῶν βαρβάρων ἦτο ἀρχὴ μεγαλειτέρων κινδύνων καὶ ἐπομένως ὅτι ἔπρεπε νὰ προπαρασκευασθῶσιν αἱ Ἀθῆναι κατὰ θάλασσαν. Ἐγνωρίζεν ὅμως ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ὅτι ματαίως θὰ ὠμίλει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ ναυτικῶν προπαρασκευῶν, ἐὰν ἔλεγε πρὸς αὐτούς, ὅτι θὰ ἔλθωσι καὶ πάλιν οἱ Πέρσαι. Λαβὼν λοιπὸν ὡς πρόφασιν τὸν πόλεμον τὸν ὁποῖον εἶχον τότε αἱ Ἀθῆναι πρὸς τοὺς Αἰγινήτας, προέτεινεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι, ἵνα ὑπερισχύσωσι τῶν Αἰγινήτων, ὄφειλον νὰ δαπανήσωσι πρὸς ναυπήγησιν πλοίων τὰς ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου προσόδους των, τὰς ὁποίας εἶχον συνήθειαν νὰ διανέμωσιν. Τοῦτο δὲ παραδεχθέντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπέκτησαν ταχέως στόλον ἐκ διακοσίων πλοίων.

• Ο Θεμιστοκλῆς στρατηγός.

Ὅτε κατέβαινον ὁ Ξέρξης εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐσκέπτοντο περὶ στρατηγοῦ, οἱ μὲν ἄλλοι δὲν ἐδέχοντο τὴν στρατηγίαν, διότι ἐφοβοῦντο τὸν κίνδυνον· μόνος δὲ ὁ Ἐπικύ-

δης, ὅστις ἦτο πολὺ εὐγλωττος καὶ προσφιλὴς εἰς τὸν λαόν, ἐπεθύμει τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἦτο βέβαιος ὅτι ἤθελεν ἐκλεχθῆ. Τότε λοιπὸν ὁ Θεμιστοκλῆς γνωρίζων, ὅτι ὁ Ἐπικύδης οὗτος ἠγάπα τὰ χρήματα, κατώρθωσε νὰ καταπέσῃ αὐτὸν διὰ χρημάτων νὰ παραιτηθῆ τῆς ὑποψηριότητος. Οὕτω δ' ἐξελέχθη στρατηγὸς ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις εὐθὺς ἐπεχείρησε νὰ ἐπιβιάσῃ τοὺς πολίτας εἰς τὰ πλοῖα, προτείνας εἰς αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν καὶ ν' ἀπαντήσωσι τοὺς ἐχθροὺς κατὰ θάλασσαν. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἠναντιοῦντο εἰς τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ Θεμιστοκλείους, μετέβη οὗτος μεθ' ἱκανοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὰ Τέμπη, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Θεσσαλίας. Φθάσας ὅμως εἰς τὰ Τέμπη ἔμαθεν ὅτι ἡ ἐκεῖ διαμονὴ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ ἦτο περιττή, διότι ὁ Ξέρξης ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ δι' ἄλλης εἰσόδου· διὰ τοῦτο δὲ ἐπέστρεψε μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὸν Ἴσθμόν, ἐνθα ἦσαν συνηγμένοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Ἀφ' οὗ δ' ἀπεφατίσθη ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων ἐκείνων, ὅπως ὁ μὲν Λεωνίδας φυλάξῃ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, ὁ δὲ στόλος ἀπόπλεύσῃ εἰς τὸ Ἄρτεμισιον, ὁ Θεμιστοκλῆς ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ παραλαβὼν τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον ἔπλευσε μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τὸ Ἄρτεμισιον· εἶνε δὲ τὸ Ἄρτεμισιον ἀκρωτήριον κείμενον εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς Εὐβοίας. Ἐκεῖ δὲ τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἔδειξε μέγα παράδειγμα φιλοπατρίας· διότι, ἐν ᾧ ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἤθελον τοὺς Λακεδαιμονίους ὡς ἡγεμόνας, ἀφ' ἐτέρου δὲ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν παρεδέχοντο νὰ διατελῶσιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ ἔχωσιν αὐτοὶ τὴν ἡγεμονίαν, καθότι εἶχον δῶσει τὰ δύο τρίτα τῆς ὅλης ναυτικῆς δυνάμεως, ὁ Θεμιστοκλῆς κατεπράυνε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσιν ὑπὲρ τῶν Σπαρτιατῶν χάριν τῆς πατρίδος. Οὕτω δ' ἐξελέχθη ἀρχιναύαρχος ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης. Ἐκεῖ δ' ἐν Ἄρτεμισίᾳ συνήφθησαν ἀψιμαχίαι τινὲς μετὰ τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου καὶ τοῦ περσικοῦ, ὅστις τότε εἶχε προσορμισθῆ εἰς Ἀφέτας (παρὰ τὴν εἰσόδον τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου).

Ἀπόπλους τοῦ ἑλλην. στόλου ἐξ Ἀρτεμισίου.
Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπικαλεῖται τὴν φιλοπατρίαν
τῶν Ἴωνων.

Ὅτε ἦλθεν εἰς τοὺς ἐν Ἀρτεμισίῳ Ἕλληνας ἡ ἀγγελία, ὅτι ὁ Λεωνίδας ἔπescen ἐν Θερμοπύλαις καὶ ὅτι ὁ Ξέρξης ἐγένετο κύριος τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν, εὐθύς ἀπεφάσισαν οἱ Ἕλληνες νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἑλλάδος. Τότε δὲ ὁ μὲν Ἀθηναϊκὸς στόλος ἀπέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ, ὅπως μετακομίση ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς τὰς Ἀθηναϊκὰς οἰκογενείας, ὁ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων εἰς Σαλαμίνα, ὅπως ἀναμείνη τοὺς Ἀθηναίους. Παραπλέων δὲ τότε τὴν Εὐβοίαν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅπου ἔβλεπεν ὅτι οἱ Πέρσαι ἐμελλον νὰ προσορμισθῶσιν ἢ διὰ νὰ λάβωσιν ὕδωρ ἢ διὰ νὰ ἀποφύγωσι τρικυμίας, ἐχάραττεν ἐκεῖ ἐπὶ λίθων γράμματα καταφανῆ, διὰ τῶν ὁποίων προέτρεπε τοὺς μετὰ τῶν βαρβάρων Ἴωνας νὰ καταλίπωσι τοὺς Πέρσας καὶ νὰ ἔλθωσι μετὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐν καιρῷ τῶν μαχῶν νὰ ἐπιφέρωσι καταστροφὰς εἰς τὸ περτικὸν στρατεύμα. Ἠλπίζε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ὅτι δι' αὐτῶν ἢ θὰ πείσῃ τοὺς Ἴωνας νὰ ταχθῶσι μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἢ θὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ὑπόπτους εἰς τὸν Ξέρξην καὶ ὅτι ὁ Ξέρξης θ' ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς τῶν μαχῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι πείθονται ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους
νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου καὶ ἔλαβον ἀπόκρισιν ὅτι «θὰ σωθῶσιν ἔπισθεν τῶν ξυλίνων τειχῶν». Ὁ Θεμιστοκλῆς λοιπόν, ὅτε ἔφθασεν ἐκ τοῦ Ἀρτεμισίου εἰς Ἀθήνας, προέτεινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ὅπως πάντες μὲν οἱ στρατεύσιμοι ἐπιβασθῶσιν εἰς τὰς τριήρεις, ἕκαστος δὲ τούτων μετακομίση τὴν οἰκογενεῖάν του ὅπου ἠδύνατο. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν ἠδύνατο νὰ πείσῃ τοὺς πολίτας, ὅπως ἀποδεχθῶσι τὴν πρότασίν του, διότι πάντες ἔλεγον, ὅτι δὲν ἐνόουν πῶς θὰ ἐσώζοντο, ἀφ' οὗ θὰ

κατέλειπον τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν καὶ τοὺς τάφους τῶν πατέρων τῶν ἔπειτα ὅμως διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων καὶ μάλιστα, ἀφ' οὗ ἐξήγησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τὸ μαντεῖον ξύλινα τεῖχη ἐννοεῖ τὰ πλοῖα, κατώρθωσε νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ μεταδιδάσῃ τὰ οἰκογενεῖας τῶν εἰς Τροίζηναι. Αἰγίναν καὶ Σαλαμίνα, αὐτοὶ δὲ νὰ ἐπιδιβασθῶσιν εἰς τὰς τριήρεις.

Πρῶτον συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμίει.

Ὁ Ἀθηναῖκός στόλος μετὰ τὴν ἐν Τροίζηνι, Αἰγίνῃ καὶ Σαλαμίει ἀσφαλῆ τοποθέτησιν τῶν Ἀθηναϊκῶν οἰκογενειῶν ἀπέπλευσεν εἰς Σαλαμίνα καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ ἄλλου στόλου. Ἐκεῖ δὲ τότε οἱ ναύαρχοι συνελθόντες εἰς συμβούλιον ἐν τῷ πλοίῳ τοῦ ἀρχιναύαρχου Εὐρυβιάδου συνετκέποντο περὶ τοῦ καταλλήλου τόπου τῆς ναυμαχίας. Ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ ἐτέθησαν εἰς ψηφοροσίαν δύο προτάσεις ὧν ἡ μὲν μία ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους τεθείσα ὑπὲρ τῆς συγκροτήσεως τῆς ναυμαχίας ἐν τῷ στενῷ τῆς Σαλαμίνας, ἡ δὲ ἄλλη ἦτο ὑπὲρ τῆς συγκροτήσεως τῆς ναυμαχίας παρὰ τὸν Ἴσθμόν τῆς Κορίνθου. Τότε ὅμως, ἐν ᾧ συνεζητοῦντο αἱ προτάσεις αὗται, ἔφθασεν ἐξ Ἀθηνῶν φυγὰς ἀγγέλλων ὅτι ὁ μὲν στόλος τῶν περσῶν κατέπλευσεν εἰς τὸ Φάληρον καὶ ἀπέκρυψε πᾶσαν τὴν θάλατταν, ὁ δὲ πεζικός τῶν περσῶν στρατός ἐφθασεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπυρπόλησε τὴν πόλιν καὶ τὴν ἀκρόπολιν, ἀφ' οὗ κατέσφαξε τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει 500 γέροντας. Οὗτοι δὲ οἱ 500 γέροντες εἶχον μείνει ὀπισθεν ξυλίνου τινὸς τείχους τῆς ἀκροπόλεως, διότι μὴ ἀποδεχθέντες τὴν ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους γενομένην ἐρμηνεσίαν τοῦ χρησμοῦ παρεδέχθησαν, ὅτι ξύλινα τεῖχη ὑπενοεῖ ὁ χρησμός τὸ ξύλινον τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως καὶ οὐχὶ τὰ πλοῖα. Ἀφ' οὗ δὲ ἤκουσαν αἱ Ἑλληνες ναύαρχοι ὅτι ἐπυρπολήθησαν αἱ Ἀθῆναι, τοσοῦτον κατεταράχθησαν, ὥστε πολλοὶ ἐζήτησαν ἀμέσως ν' ἀποπλεύσωσι καὶ ὤρμησαν εἰς τὰ πλοῖα τῶν. Ὅσοι δ' ἀπέμειναν ἐν τῷ πλοίῳ τοῦ Εὐρυβιάδου ἀπέρριψαν τὴν πρότασιν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἐκτὸς τῶν ναυάρχων τῆς Αἰγίνης καὶ τῶν Μεγάρων, καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀποπλεύσωσιν εἰς τὸν Ἴσθμόν, ἔνθα ἦτο παρατεταγμένος ὁ πεζικός στρατός.

**Δεύτερον συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων
ἐν Σαλαμῖνι. Τέχνασμα τοῦ Θεμιστοκλέους.**

Ἄφ' οὗ ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ναυάρχων ἡ πρότασις τοῦ Θεμιστοκλέους, ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπέστρεφεν εἰς τὸ πλοῖόν του τεταραγμένος. Ὅτε δ' ἐνύκτωσε, κατὰ προτροπὴν συνετοῦ τινος Ἀθηναίου, Μνησιφίλου καλουμένου, ἔπλευσε πάλιν εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Εὐρυβιάδου καὶ ἔπεισεν αὐτόν, ὥπως συγκαλέσῃ καὶ πάλιν εἰς συμβούλιον τοὺς ναυάρχους. Ἄφ' οὗ συνῆλθε τὸ συμβούλιον, ἤρξατο πάλιν ζωηρὰ συζήτησις, καθ' ἣν ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριζεν ὅτι συμφέρον τῶν Ἑλλήνων ἦτο νὰ ναυμαχήσωσιν ἐν τῇ στενῇ θαλάσῃ τῆς Σαλαμῖνος, ὅπου οἱ Πέρσαι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ παρατάξωσι πάντα τὰ πλοῖά των, ὁ δὲ Εὐρυβιάδης καὶ οἱ ἄλλοι ἐκ Πελοποννήσου ναυάρχοι ἐπέμενον ν' ἀποπλεύσωσιν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ἐν τῇ συζητήσει δὲ ταύτῃ τεσοῦτον ὠργίσθη κατὰ τοῦ Θεμιστοκλέους ὁ γέρων Εὐρυβιάδης, ὥστε ὕψωσε τὴν βακτηρίαν διὰ νὰ κτυπήσῃ αὐτόν. Ὁ συνετὸς ὅμως Θεμιστοκλῆς χάριν τῆς πατρίδος οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδωκεν εἰς τὸν ἀπότομον τρόπον τοῦ Εὐρυβιάδου, ἀλλ' εἶπε μετ' ἀταραξίας «πάταξον μὲν, ἄκουσον δὲ» καὶ ἐξηκολούθησε νὰ ἐμιλῇ ὑποστηρίζων τὴν γνώμην του. Τότε δέ, ἐν ᾧ ὁ Θεμιστοκλῆς ὠμίλει πρὸς τοὺς ναυάρχους ὑπὲρ τῆς προτάσεώς του, ὁ ναύαρχος τῶν Κορινθίων Ἀδείμαντος ἐγερθεὶς εἶπε πρὸς αὐτόν νὰ σιωπήσῃ, διότι δὲν ἔχει πατρίδα· εἶπε δὲ τοῦτο, διότι ἅπασα ἡ Ἀττικὴ κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ὀργισθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν ὅσῳ ἔχουσι διακασίας τριήρεις, ἔχουσι καὶ πόλιν καὶ γῆν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Εὐρυβιάδης καὶ φοβηθεὶς, μήπως ὁ Θεμιστοκλῆς φύγῃ μετὰ τῶν Ἀθηναίων πρὸς ἀναζήτησιν ἄλλης πατρίδος, ἐπέστη νὰ προτιμήσῃ τὴν γνώμην τοῦ Θεμιστοκλέους, ἦτοι νὰ ναυμαχήσωσιν ἐν τῷ στενῷ τῆς Σαλαμῖνος. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἀπεφασίσθη νὰ ναυμαχήσωσιν ἐκεῖ, αἴφνης φθάνει εἰς αὐτοὺς ἀγγελία, ὅτι τὸ πεζὸν στράτευμα τῶν βαρβάρων ἐπορεύετο εἰς τὴν Πελοπόννησον. Θόρυβος λοιπὸν καὶ ταραχὴ ἠγέρθη τότε ἐν τῷ συμβουλίῳ, οἱ δὲ πλεῖ-

στοι τῶν Πελοποννησίων ναυάρχων ἤρξαντο φωνάζοντες πάλιν ὑπὲρ τῆς ἀποχωρήσεως.

Βλέπων ὁ Θεμιστοκλῆς ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν, ἐξῆλθε κρυφίως ἐκ τοῦ συνεδρίου καὶ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ξέρξην τὸν παιδαγωγὸν τῶν τέκνων του Σίκινον, Πέρσην ὄντα τὸ γένος, διατάξας αὐτὸν νὰ εἴπῃ τῷ Ξέρξῃ· «ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ μεριμνᾷ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ βασιλέως, ἀπέστειλεν ἐμὲ κρυφίως νὰ εἴπω πρὸς σέ, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶνε ἀσύμφωνοι καὶ σκέπτονται νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος. Ἐὰν λοιπὸν φράξῃτε τοὺς δύο πόρους αὐτῆς, θὰ συλλάβῃτε αὐτοὺς ἄνευ ἀντιστάσεως». Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξέρξης ἠὲ χαριστήθη καὶ ἀμέσως διέταξε τὸν στόλον τοῦ νὰ περικυκλώσῃ τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος καὶ νὰ περιζώσῃ αὐτήν, ὅπως οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων ἐκφύγῃ. Ἐν ᾧ δ' ἐπράττοντο ταῦτα, οἱ Ἕλληνες ναύαρχοι ἀγνοοῦντες τὴν περικύκλωσιν ἐξηκολούθουν νὰ συζητῶσιν εἰσέτι, μέχρις οὗ ἔφθασεν ἐξ Αἰγίνης ὁ τότε ἐξόριστος Ἀριστείδης, ὅστις ἀνήγγειλε τὴν περικύκλωσιν. Ἰδόντες λοιπὸν τότε οἱ Ἕλληνες ναύαρχοι, ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ φύγωσιν, ἔσπευσαν εἰς τὰ πλοῖά των καὶ ἠτοιμάσθησαν διὰ ναυμαχίαν.

Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία (480 π. X.).

Ὅτε ἀνέτελλεν ἡ εἰκοστὴ Σεπτεμβρίου τοῦ 480 ἔτους, οἱ δύο στόλοι ἦσαν παρατεταγμένοι καὶ ἔτοιμοι πρὸς ἐπίθεσιν. Καὶ ὁ μὲν ἑλληνικὸς στόλος, ὅστις ἀπετελεῖτο ἐκ 310 πλοίων μετὰ 70000 ἀνδρῶν, παρετάχθη ἐν μιᾷ γραμμῇ εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος (τὰ νῦν Ἀμπελάκια), ὁ δὲ περσικὸς, ὅστις ἀπετελεῖτο ἐκ 1207 πλοίων καὶ 250000 ἀνδρῶν παρετάχθη εἰς τρεῖς μεγάλας σειράς. Ὅπισθεν δὲ τοῦ περσικοῦ στόλου εἰς θέσιν κατάλληλον ἐπὶ τοῦ πλησίον τῆς θαλάσσης λόφου Αἰγιάλεω εἶχε τοποθετηθῆ ἐπὶ καθέδρας ἐχούσης ἀργυροῦς πόδας ὁ μέγας μονάρχης Ξέρξης ἔχων περίξ αὐτοῦ γραμματεῖς, ὅπως περιγράψωσι τὴν μάχην.

Οἱ δύο οὔτοι στόλοι ἔμειναν ἐπὶ τινα χρόνον ἀκίνητοι, διότι

αὶ μὲν πέρσαι περιέμειναν νὰ ἐπιτεθῶσι πρῶτοι οἱ Ἕλληνας, οὗτοι δὲ τῇ συμβουλῇ τοῦ Θεμιστοκλέους ἀνέβαλον τὴν ἐναρξιν τῆς ναυμαχίας μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν συνήθως ἔπνεε σφοδρὸς ἄνεμος. Ὅτε δὲ ἤρξατο πνέων ὁ ἄνεμος οὗτος, ὅστις ἦτο βοήθητικός διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐσήμανε τὴν ἐφοδὸν πρώτην ἢ σάλπιγξ τοῦ Εὐρυβιάδου. Ἀφ' οὗ δ' ἐπανελήφθη τὸ σύνθημα τοῦτο ὑπὸ τῶν σαλπύγγων τῶν ἄλλων ναυάρχων, ὤρμησαν οἱ Ἕλληνας κατὰ τῶν βαρβάρων ψάλλοντες «ἐμπρὸς παῖδες Ἑλλήνων, σώζετε τὴν πατρίδα».

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ ναυμαχία ὑπῆρξεν ὁμφίροπος, διότι καὶ οἱ πέρσαι ἠγωνίζοντο γενναίως. Περὶ τὸ δειλινὸν ὅμως ἡ νίκη ἐκλινεν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Ἐν τῇ ἀτάκτῳ δ' ἐκείνῃ φυγῇ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀλικαρνασσοῦ Ἀρτεμισία, ἣτις τὰ μέγιστα ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ Ξέρξου διὰ τὴν γενναιότητά της, ἐπειδὴ κατεδιώκετο ὑπὸ Ἀθηναϊκῆς τριήρους καὶ ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ, ὤρμησε κατὰ τινος περσικοῦ πλοίου πλέοντος πρὸ αὐτῆς καὶ κατεπόντισεν αὐτό. Τοῦτο ἰδὼν ὁ καταδιώκων αὐτὴν πλοίαρχος, ἐνόμισεν, ὅτι τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ἦτο Ἑλληνικόν, καὶ ἐπαύσατο νὰ καταδιώκῃ αὐτό. Ὁ δὲ Ξέρξης ἰδὼν τὸ κατόρθωμα τοῦτο τῆς Ἀρτεμισίας καὶ νομίσας ὅτι τὸ ὑπὸ τῆς Ἀρτεμισίας βυθισθὲν πλοῖον ἦτο Ἑλληνικόν, ἀνέκραξεν «οἱ μὲν ἄνδρες μου ἔγειναν γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες».

Κατὰ τὴν ἀξιολιμνήμενον ταύτην ναυμαχίαν οἱ μὲν Ἕλληνας ἀπώλεσαν 40 πλοῖα, ὁ δὲ Ξέρξης 200 πλοῖα καὶ 50000 ἀνδρῶν. Τασοῦτος δὲ ἦτο ὁ τοὺς πέρσας καταλαβὼν τρόμος, ὥστε πλέοντες οὗτοι πρὸς τὸ Φάληρον ἐλησμόνησαν νὰ παραλάβωσι περσικόν τι ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖον εἶχον τοποθετήσει τὴν προτεραιάν ἐν Ψυτταλείᾳ. Πάντες δ' οὗτοι οἱ ἐν Ψυτταλείᾳ ἐφονεύθησαν περὶ τὴν ἐσπέραν ὑπὸ Ἀθηναϊκοῦ ἀποσπάσματος, τὸ ὁποῖον ἀπεβιάσθη ἐκεῖ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀριστείδου.

Φυγὴ τοῦ Ξέρξου. Τέχνασμα τοῦ Θεμιστοκλέους πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Ξέρξου.

Ἰδὼν ὁ Ξέρξης τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου του ἀπεφά-

σισε νὰ μὴ συνάψῃ ἄλλην μάχην, ἀλλ' ἀμέτῳ νὰ φύγῃ. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐπεθύμει νὰ πλεύσῃ μεθ' ἅπαντος τοῦ στόλου εἰς Ἑλλάσποντον, ὅπως καταστρέψῃ τὰς γεφύρας, ἐπίσθη ἔπειτα ἐκ τῶν λόγων τοῦ Εὐρυβιάδου, ὅτι δὲν ἦτο φρόνιμον νὰ κλείσωσι τὸν μονάρχην ἐντὸς τῆς Εὐρώπης καὶ φέρωσιν αὐτὸν εἰς ἀπελπισμόν, καὶ μάλιστα κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Ξέρξην ταχύτατα ἐκ τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ ἐξῆς τεχνάσματος. Ἐν ᾧ εὐρίσκειτο εἰσέτι ἐν τῇ Ἀττικῇ ὁ Ξέρξης, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν κρυφίως ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν πιστόν του Σίκιννον καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ, ὅτι, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες διεννοοῦντο νὰ πλεύσωσι πρὸς τὸν Ἑλλάσποντον, ὅπως λύσωσι τὰς γεφύρας, αὐτὸς ὡς φίλος τοῦ βασιλέως ἀπέτρεπεν αὐτούς. Κατατετρομαγμένος λοιπὸν ἀμέτῳ τότε ἀνεχώρησεν ὁ Ξέρξης ἐκ τῆς Ἀττικῆς μεθ' ὄλου τοῦ πεζοῦ καὶ διὰ τῆς Βοιωτίας ἔφθασεν εἰς Θεσσαλίαν. Ἀφήσας δ' ἐκεῖ πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου τὸν Μαροδόιον μετὰ 300000 ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν ἔφθασε μετὰ πορείαν 45 ἐν ὄλῳ ἡμερῶν εἰς τὸν Ἑλλάσποντον, ἀφ' οὗ ἀπώλεσε καθ' ὁδὸν πλείστους στρατιώτας ἐκ τῆς πείνης καὶ τῶν ταλαιπωριῶν. Φθάσας δ' εἰς Ἑλλάσποντον καὶ εὐρὼν τὰς γεφύρας κατεστραμμένας ἐκ τῶν τρικυμιῶν διέβη αὐτὸν διὰ πλοίου καὶ ἀφίκετο κατησχυμμένος εἰς τὰς Σάρδεϊς.

Τιμὰ ἐποδοθεῖσαι τῷ Θεμιστοκλεῖ.

Ἡ ἐν Σαλαμῖνι νίκη τῶν Ἑλλήνων, ἣτις ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς ὑποδουλώσεως, ὑφίεται βεβαίως εἰς τὸν μεγαλοφυᾶ Θεμιστοκλέα. Τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς διεφημίσθη ἔκτοτε ἀνά πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ μέγιστα ἐδόξασθη. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα μετέβη οὗτος εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ Σπαρτιᾶται εἰς μὲν τὸν Εὐρυβιάδην ἔδωκαν στέφανον ἐκ κλάδου ἐλαίας ὡς ἀριστεῖον ἀνδρείας, εἰς δὲ τὸν Θεμιστοκλέα ὅμοιον στέφανον ὡς ἀριστεῖον φρονήσεως· ἐδώρησαν δὲ εἰς αὐτὸν λαμπρὰν ἄμαξαν καὶ τριακόσιοι ἐκλεκτοὶ νέοι συνώδυσαν αὐτὸν μέχρι τῶν συνόρων τῆς Λακωνικῆς. Τὴν μεγίστην ὄμως τιμὴν ἀπήλαυσεν ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἐν Σα-

λαμῖνι ναυμαχίαν τελεσθέντας πρώτους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους συνῆλθον ἀπειράριθμοι ἐξ ἀπάντων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δηλ. τότε ἐνεφανίσθη οὗτος εἰς τὸ στάδιον, οἱ θεαταὶ ἀφήσαντες τοὺς ἀγωνιζομένους παρετήρουν αὐτὸν μετὰ θαυμασμοῦ καὶ ἐδείκνυον αὐτὸν εἰς τοὺς ξένους χειροκροτοῦντες. Τότε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς συγκινηθεὶς εἶπε πρὸς τοὺς παρακαθημένους φίλους του «σήμερον ἀπολαμβάνω τὴν ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνων μου.»

**Ὁχύρωση τῶν Ἀθηῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς
ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους.**

Ὁ Θεμιστοκλῆς μετὰ τὴν ἦτταν τῶν περσῶν ἐπεχείρησε (478 π. Χ.) ν' ἀνοικοδομήσῃ καὶ περιτείχισῃ τὴν πόλιν. Μαθόντες τοῦτο οἱ Σπαρτιαταὶ ἐφοβήθησαν, μήπως οἱ Ἀθηναῖοι καταστῶσι καὶ κατὰ ξηρὰν ἰσχυροί, ὡς ἦσαν κατὰ θάλασσαν· διὰ τοῦτο δὲ ἀπέστειλαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας καὶ ἐζήτησαν τὴν κατάπαυσιν τῆς ὀχύρωσεως, προφασιζόμενοι ὅτι, ἂν οἱ βάρβαροι εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κυριεύσωσι τὰς Ἀθήνας, τότε θὰ ἦνε δύσκολον νὰ ἐκδιωχθῶσιν ἐκ πόλεως τετειχισμένης. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς τοὺς μὲν πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν καθησύχασεν εἰπὼν ὅτι θὰ παύσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ὀχύρωσιν τῆς πόλεως καὶ θὰ στείλωσι πρέσβεις εἰς Σπάρτην, ὅπως συζητήσωσι τὴν ὑπόθεσιν· τοὺς δ' Ἀθηναίους συνεβούλευσε ν' ἀποστείλωσιν αὐτὸν πρεσβευτὴν καὶ νὰ μὴ παύσωσιν ἐργαζόμενοι ἡμέραν καὶ νύκτα πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν τειχῶν. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Σπάρτην ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν ἐνεφανίζετο πρὸς τοὺς ἐφόρους λέγων ὅτι ἀνέμενε καὶ τοὺς δύο συναδέλφους του, διότι τρεῖς πρέσβεις ἐξελέχθησαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σπαρτιαταὶ ἐμάνθανον παρὰ τῶν Αἰγινήτων ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οἰκοδομοῦσι τὸ τεῖχος καὶ παρεπονοῦντο διὰ τοῦτο πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα, οὗτος εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὅτι αἱ εἰδήσεις τῶν ἦσαν ψευδεῖς καὶ παρώτρυνεν αὐτοὺς νὰ ἀποστείλωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις, ὅπως βεβαιωθῶσι συγχρόνως δ' ἐμήνυσε κρυφίως πρὸς τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ ἀφήτωσι τοὺς πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν ν' ἀναχωρήσωσι, πρὶν φύγῃ αὐτὸς ἐκ Σπάρτης

Τέλος δὲ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔφθασαν εἰς Σπάρτην καὶ οἱ ἄλλοι δύο πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες ἀνήγγειλαν τῷ Θεμιστοκλεῖ ὅτι τὸ τεῖχος ὑψώθη. Τότε λοιπὸν ὁ Θεμιστοκλῆς παρουσιασθεὶς εἰς τοὺς ἐφόρους εἶπε πρὸς αὐτούς, ὅτι ἡ πόλις περιτειχίσθη καὶ ἤδη εἶνε ἰσχυρὰ ν' ἀποκρούσῃ πάντα ἐχθρόν. Οἱ Σπαρτιαῖται ἀκούσαντες ταῦτα, ἀπέκρουσαν τὴν ὀργὴν τῶν καὶ εἶπον ὅτι ἀδίκως παρεξηγήθησαν, διότι αὐτοὶ χάριν τοῦ συμφέροντος τῆς Ἑλλάδος συνεβούλευσαν τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως μὴ περιτειχίσωσι τὰς Ἀθήνας. Οὕτω δὲ οἱ πρέσβεις καὶ τῶν δύο πόλεων ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς κατανοήσας ὅτι ὁ Πειραιεὺς εἶνε καταλληλότερος λιμῆν ἢ ὁ τοῦ Φαλήρου, περιτείχισε τὸν Πειραιᾶ καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἀξιόλογον λιμένα.

Ἐξοστρακισμὸς τοῦ Θεμιστοκλέους.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔνεκα τῆς μεγάλης του δόξης ἤρξατο νὰ ἐφελκύῃ τὸν φθόνον τῶν συμπολιτῶν του. Συκοφαντηθεὶς λοιπὸν ὑπὸ πολλῶν ἐχθρῶν του, ὅτι ἦτο ἐπικίνδυνος εἰς τὴν δημοκρατίαν, ἐξοστρακίσθη τῷ 470 π. Χ. Ὅτε δὲ διέτριβεν ἐξόριστος εἰς τὸ Ἄργος, ἀνεκαλύφθη ἡ προδοσία τοῦ Πausανίου· τότε δὲ οἱ Σπαρτιαῖται ἐκδικούμενοι τὸν Θεμιστοκλέα, διότι ἐξηπάτησεν αὐτούς καὶ περιτείγισε τὴν πόλιν, κατηγορήσαν αὐτὸν ὡς συνένοχον. Μαθὼν ὁ Θεμιστοκλῆς τὴν κατηγορίαν ἔγραψεν εἰς Ἀθήνας ἀπολογούμενος κατὰ τῶν συκοφαντιῶν. Ἄλλ' ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, πεισθεὶς ὑπὸ τῶν κατηγορῶν αὐτοῦ, ἀπέστειλεν εἰς Ἄργος ἄνδρας, ὅπως συλλάβωσι καὶ ὀδηγήσωσιν αὐτὸν εἰς Ἀθήνας νὰ κριθῇ. Μαθὼν τοῦτο ὁ Θεμιστοκλῆς ἔφυγεν ἐξ Ἄργους καὶ μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλέα τῶν περτῶν Ἀρταξέρξην.

Ὁ Θεμιστοκλῆς πρὸ τοῦ βασιλέως τῶν περσῶν.

Φθάσας εἰς Ἀσίαν ὁ Θεμιστοκλῆς διηυθύνθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας, τὰ Σούσα, ὅπως παρουσιασθῇ πρὸς τὸν τότε βασιλέα Ἀρταξέρξην, υἱὸν τοῦ Ξέρξου. Παρ' οὐδενὸς δὲ

γνωριζόμενος παρουσιάσθη ενώπιον τοῦ βασιλέως, περιστοιχιζομένου ὑπὸ τῶν στρατηγῶν του καὶ αὐλικῶν του, καὶ εἶπε διὰ διερμηνέως τὰ ἐξῆς· «Εἶμι ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος καὶ ἔρχομαι πρὸς σέ, διότι ἐδιώχθην ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Πολλὰ κακὰ προὔξενησα εἰς τοὺς Πέρσας καὶ εἰς τὸν πατέρα σου, ὅταν ἔπρεπε νὰ ὑπερασπίσω τὴν πατρίδα μου· προὔξενησα ἴμως καὶ καλὰ εἰς τὸν πατέρα σου, διότι, ὅτε ἡ πατρίς μου ἐξησφαλίσθη, αὐτὸς δ' ἐκινδύνευε, δὲν ἀφῆκα τοὺς Ἑλληνας νὰ καταδιώξωσιν αὐτόν. Τώρα λοιπὸν ἤλθον νὰ σε παρακαλέσω νὰ λησμονήσης τὴν ὀργὴν σου καὶ νὰ φανῆς πρὸς ἐμέ ὡς φίλος». Ἀφ' οὗ ἤκουσε ταῦτα ὁ βασιλεὺς, εἰς μὲν τὸν Θεμιστοκλέα οὐδὲν ἀπεκρίνατο· πρὸς δὲ τοὺς περιστοιχιζόντας αὐτόν εἶπε πλήρης χαρᾶς «εἶθε τοιαύτας φρένας νὰ δίδῃ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἐχθροὺς μου, ὅπως διώκωσι τοὺς ἀρίστους ἀνδρας των». Τὴν δὲ νύκτα, ἐν ᾧ ἐκοιμᾶτο, ἀνεβόησε τρεῖς «ἔχω Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖον». Ἐκτοτε δὲ ὁ βασιλεὺς ἠγάπησε πολὺ τὸν Θεμιστοκλέα καὶ μεγάλως ἐτίμα αὐτόν. Ἔδωκε δ' εἰς αὐτόν καὶ τρεῖς πόλεις, τὴν Μαγνησίαν διὰ τὸν ἄρτον, τὴν Μυσοῦντα διὰ τὸ προσφάγιον καὶ τὴν Λάμψακον διὰ τὸν οἶνον.

Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Ἀρταξέρξης διέταξε τὸν Θεμιστοκλέα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Τότε λοιπὸν ὁ μέγας Θεμιστοκλῆς μὴ θέλων νὰ λάβῃ τὰ ὄπλα κατὰ τῆς προσφιλοῦς πατρίδος του, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐν Σαλαμῖνι ἔσωσεν, ἔπιε δηλητήριο καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 65 ἐτῶν· ἐτάφη δ' ἐν Μαγνησίᾳ, ἐνθα καὶ τάφος αὐτοῦ μεγαλοπρεπῆς ἀνηγέρθη. Ὁ δὲ βασιλεὺς μαθὼν τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου του ἐθαύμασεν ἔτι μᾶλλον τὸν ἄνδρα καὶ ἐξηκολούθει νὰ παρέχῃ παλλὰς εὐεργεσίας εἰς τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ. Λέγεται δὲ ὅτι τὰ ὀστά τοῦ Θεμιστοκλέους μετεκομίσθησαν ὕστερον ὑπὸ τῶν συγγενῶν του εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐτάφησαν πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος Παιραιῶς· ἐκτὶ δὲ πλησίον εἶνε καὶ ὁ τάφος τοῦ Θεμιστοκλέους τῆς νέας Ἑλλάδος, τοῦ ναυάρχου Ἀνδρέου Μιαοῦλη.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Καταγωγή και χαρακτήρ του Ἀριστείδου

Ὁ Ἀριστείδης ὁ Ἀθηναῖος ἦτο υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου ἐκ τοῦ δήμου Ἀλωπέκῃς τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο φύσει πρῶτος καὶ πεπρωκισμένος ὑπὸ πολλῶν ἀρετῶν, διετέλεσε δὲ καθ' ἅπαντα τὸν βίον του πένης, διότι ἦτο τιμιώτατος. Ἐξ ὄλων τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἀριστείδου ἡ δικαιοσύνη του ἰδίως ἐνεποιεῖ αἴσθησιν εἰς τὸν λαόν, διότι καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἑθρούς του ἦτο δίκαιος.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Λέγεται ὅτι ἠναγκάσθη ποτὲ νὰ ἐναγάγη εἰς τὸ δικαστήριον Ἀθηναῖόν τινα· ὅτε δ' ἐτελείωσε τὴν κατὰ τοῦ ἀντιδίκου του κατηγορίαν, οἱ δικασταὶ ἐπίσθησαν περὶ τοῦ δικαίου τοῦ Ἀριστείδου καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ καταδικάσωσι τὸν κατηγορούμενον, θεωρήσαντες περιττὸν ν' ἀκούτωσι τοῦτον ἀπολογούμενον. Ἀλλὰ τότε ἐγεθεῖς ὁ Ἀριστείδης παρεκάλεσε νὰ ἀκρασθῶσι συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τῆς ἀπολογίας τοῦ κατηγορουμένου.

Ἄλλοτε πάλιν ἐδίκαζε διαφορὰν τινα δύο ἰδιωτῶν· ἐπειδὴ δὲ ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, ὅπως ἐξοργίστη αὐτὸν κατὰ τοῦ ἀντιδίκου του, εἶπεν «ὁ ἀντίδικός ἔχει ἀδικήσῃ καὶ σέ, ὦ Ἀριστείδη», διακόψας τὸν λόγον αὐτοῦ ὁ Ἀριστείδης εἶπε. «Εἰπέ, καλὲ

ἄνθρωπε, τί κακὸν ἔπραξεν εἰς σέ καὶ ὄχι εἰς ἐμέ, διότι διὰ σέ δικάζω καὶ ὄχι δι' ἐμέ».

Ὅτε ἐξελέχθη ταμίας τῶν εἰσοδημάτων τῆς πόλεως, κατέδειξεν ὅτι οἱ ἔχοντες δημοσίας θέσεις ἔκλεπτον πολλά. Διὰ τοῦτο πολλοὶ δυσηρεστήθησαν, μάλιστα δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ κατηγορήσαν αὐτὸν ἐπὶ κλοπῇ. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ ἔντιμοι πολῖται ἐξανέστησαν κατὰ τῆς συκοραντίας, ὄχι μόνον ἀπηλλάγη τῆς κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ ἐξελέχθη ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν.

Ἐκλεχθεὶς ἐκ νέου ὁ Ἀριστείδης ταμίας τῶν εἰσοδημάτων τῆς πόλεως προτεποιήθη ὅτι μετενόησε διὰ τὴν προτέραν του αὐστηρότητα καὶ παρέβλεπεν ὀλίγον διὰ τοῦτο δὲ τότε οἱ ἀγαπῶντες νὰ κλέπτωσι τὰ δημοσία χρήματα ὑπερεπήνουν αὐτὸν καὶ μάλιστα ἐνήργουν, ὅπως καὶ πάλιν ἐκλεχθῆ ταμίας. Ἄλλ' ἐν ᾧ οἱ πολῖται ἔμελλον νὰ ἐκλέξωσιν αὐτόν, ὁ Ἀριστείδης ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ ἐπιπλήττων αὐτοῦς εἶπεν «Ὅτε πιστῶς ἐξεπλήρωσα τὸ καθήκον μου, κατηγορήθην ὡς κλέπτης· πῶρα δέ, ἐπειδὴ ἀφῆκα νὰ κλέπτωσι τὸν δημοσίον πλοῦτον, φαίνομαι ὅτι εἶμαι θαυμαστὸς πολίτης. Ἐγὼ αἰσχύνομαι τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν παρούσαν τιμὴν μᾶλλον ἢ διὰ τὴν προτέραν κατηγορίαν καὶ συλλυποῦμαι ὑμᾶς, διότι νομίζετε ὅτι ἐνδοξότερον εἶνε νὰ χαρίζηται τις εἰς τοὺς κακοὺς, παρὰ νὰ σώζη τὰ δημοσία χρήματα». Ταῦτα δ' εἰπὼν ἀπεστόμωσε τοὺς ἐπαινοῦντας αὐτὸν κλέπτας καὶ ἀπέκτησε τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἐντίμων πολιτῶν.

Ὁ Ἀριστείδης ἐν Μαραθῶνι.

Κατὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὁ Ἀριστείδης ἦτο εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν. Ἐν ᾧ δ' ἕκαστος τῶν στρατηγῶν εἶχε τὴν ἀριστρατηγίαν μίαν ἡμέραν κατὰ διαδοχὴν, ὁ Ἀριστείδης ἀναγνωρίσας τὴν στρατηγικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μιλτιάδου παρεχώρησε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀρχηγίας του τὴν ἀριστρατηγίαν εἰς τὸν ἔμπειρον στρατηγὸν Μιλτιάδην. Ἀφ' οὗ δ' ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα αὐτοῦ καὶ οἱ ἄλλοι 8 στρατηγοὶ καὶ συνήρθη ἡ ἐνδοξὸς ἐκείνη μάχη, ὁ Ἀριστείδης διοικῶν τοὺς

στρατιώτας τῆς φυλῆς του διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν μάχην ἐπέστρεψαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν πόλιν, ὅπως ὑπερασπίσωσιν αὐτὴν κατὰ τῶν περσῶν, ὁ Ἀριστείδης μετὰ τῶν στρατιωτῶν τῆς φυλῆς του ἔμεινεν ἐν Μαραθῶνι φύλαξ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων· ἐν ᾧ δὲ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀφθονία χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πλούσιαι στολαὶ καὶ χρήματα ἄπειρα, οὔτε αὐτὸς ἤγγισέ τι οὔτε ἄλλον ἀφῆκε νὰ ἐγγίση, ἐκτὸς ἂν τινες κρυφίως ὠφελήθησαν.

Ἐξοστρακισμὸς τοῦ Ἀριστείδου.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην (489 π. Χ.) ὁ Ἀριστείδης ἐξελέχθη ἄρχων ἐπώνυμος. Ἄλλ' ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς ἠγαπᾶτο διὰ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ δικαίου, ὕστερον ἐφθονεῖτο καὶ μάλιστα, διότι ὁ πολιτικὸς ἀντίπαλός του Θεμιστοκλῆς, ὅστις τότε ἦτο δημοφιλέστατος, ὑπεκίνει τὸν λαὸν κατ' αὐτοῦ. Ἐν εἴτει λοιπὸν 484 π. Χ. τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Θεμιστοκλέους συνελθόντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐξωστράκισαν τὸν Ἀριστείδην ὡς ἐπικίνδυνον εἰς τὴν δημοκρατίαν. Λέγεται δὲ ὅτι, καθ' ἣν ἡμέραν ἐνηργεῖτο ὁ ἐξοστρακισμὸς τοῦ Ἀριστείδου, χωρικός τις ἀγράμματος, ὅστις δὲν ἐγνώριζε τὸν Ἀριστείδην, πλησιάσας κατὰ τύχην αὐτὸν τὸν Ἀριστείδην, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ γράψῃ ἐπὶ τοῦ ὄστράκου τὸ ὄνομα «Ἀριστείδης». Τότε ἠρώτησε τὸν χωρικὸν ὁ δίκαιος ἀνὴρ «τί κακὸν ἔκαμεν εἰς σὲ ὁ Ἀριστείδης». «Οὐδέν, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, οὐδὲ γνωρίζω μάλιστα τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι νὰ ἀκούω αὐτὸν πανταχοῦ ὀνομαζόμενον δίκαιον». Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀριστείδης οὐδὲν εἶπεν, ἀλλ' ἔγραψε τὸ ὄνομά του ἐπὶ τοῦ ὄστράκου καὶ ἔδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν χωρικόν. Ἀπερχόμενος δὲ τῆς πόλεως ὡς ἐξόριστος, ὕψωσε τὰς χεῖράς του πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἠύχθη οὐδέποτε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του περίστασις, καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἐνθυμηθῶσιν αὐτόν.

Ὁ Ἀριστείδης ἐν Σαλαμῖνι.

Ὅτε ὁ Εὐεργὴς διηυθύνετο εἰς τὴν Ἀττικὴν, οἱ Ἀθηναῖοι τῇ προτάσει τοῦ Θεμιστοκλέους ἐψήφισαν τὴν ἐπάνοδον πάν-

των τῶν ἐξορίστων καὶ ἰδίως τοῦ Ἀριστείδου. Ὅτε δὲ ὁ πολυάριθμος στόλος τοῦ Εἰρξου εἶχε φράξη τὰ στενά τῆς Σαλαμίνας, ὁ Ἀριστείδης ἐπιβὰς μικρὰς λέμβου ἀνεχώρησεν ἐξ Αἰγίνης καὶ διαπλεύσας διὰ τοῦ περσικοῦ στόλου ἀνήλθεν εἰς τὸ πλοῖον τοῦ ἀντιπάλου του Θεμιστοκλέους καὶ ἀφ' οὗ ἀνήγαγε τὴν περικύκλωσιν, ἐφιλιώθη μετ' αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν ἔπλευσεν εἰς Ψυττάλειαν, ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐκαὶ περσῶν καὶ ἐφόνευσε πάντας, ἐκτὸς τῶν εὐγενῶν, τοὺς ὁποίους συνέλαβε ζῶντας.

**Θυμιαστὴ ἀποκρίσεις τοῦ Ἀριστείδου
πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Μαρδονίου
καὶ τοὺς τῶν Σπαρτιατῶν.**

Μετὰ τὴν ἐν Σαλαμίῃ ναυμαχίαν ἔμεινεν ἐν Ἑλλάδι ὁ Μαρδόνιος μετὰ 300000 ἀνδρῶν καὶ ἠπέλπει νὰ καθυποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Εὐρισκόμενος δ' οὗτος ἐν Θεσσαλίᾳ ἐθειώρησε συμφέρον του πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκτρατείας νὰ καταστήτῃ φίλους του καὶ συμμαχοὺς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες εἶχον ἐπιστρέψῃ τότε εἰς Ἀθήνας. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Εἰρξου ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς διὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου προτάσεις περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας ὑποσχόμενος εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν των ν' ἀνεγείρῃ καὶ χρήματα πολλὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς καὶ ἐν τέλει νὰ καταστήτῃ αὐτοὺς κυρίους τῆς Ἑλλάδος. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μαθόντες ταῦτα καὶ φοβηθέντες ἀπέστειλαν ἀμέσως τότε εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις, οἵτινες παρεκάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ ἐγκαταλίπωσι τὸν κοινὸν ἀγῶνα καὶ ὑπεσχέθησαν ὅτι ἡ Σπάρτη θέλει διαθρέψῃ τὰς Ἀθηναίους οἰκογενείας· ἦτο δὲ τότε ἐν Ἀθήναις μεγάλη ἔλλειψις τροφίμων, διότι τὰ πάντα εἶχον κατὰ ὑπὸ τοῦ Εἰρξου. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀκούσαντες ταῦτα, ἀπεκρίθησαν καὶ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας θαυμαστὰς ἀποκρίσεις, τὰς ὁποίας συνέταξεν ὁ Ἀριστείδης. Καὶ εἰς μὲν τοὺς Σπαρτιάτας ἀπεκρίναντο ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Σπάρτην νὰ παρακαλῇ τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ μάλιστα χάριν τροφῶν, διότι

οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε ὑπὸ τὴν γῆν ὑπάρχει τόσος πλοῦτος, ὅσον θὰ ἠδύναντο νὰ δεχθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων. Εἰς δὲ τὸν Ἀλέξανδρον δεῖξαντες τὸν ἥλιον εἶπον «ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος πορεύεται ταύτην τὴν πορείαν, ἡμεῖς δὲν θὰ συνθηκολογήσωμεν πρὸς τοὺς πέρσας, ἀλλὰ θὰ πολεμῶμεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες ἐλπίδα εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, τῶν ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα ἀσεβῶς κατέκαυσαν. Σὺ δέ, ὦ Ἀλέξανδρε, μὴ παρουσιασθῆς ἄλλοτε ἐνώπιον ἡμῶν φέρων τοιαύτας προτάσεις, διότι θὰ σε μεταχειρισθῶμεν κακῶς».

Ὁ Ἀριστείδης ἐν Πλαταιαῖς.

Μαθὼν ὁ Μαρδόνιος τὴν ἀπόκρισιν τῶν Ἀθηναίων εἰσέβαλεν ἐκ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐκεῖθεν προὔχῳρησεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν εὗρεν ἔρημον ἀνθρώπων, διότι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον περάσει εἰς Σαλαμίνα. Ἐξ Ἀθηνῶν δὲ μετέβη ὁ Μαρδόνιος ἄγων 300000 περσῶν καὶ 50000 μηδιζόντων Ἑλλήνων εἰς Πλαταιάς. Τότε ὁ Ἀριστείδης παραλαβὼν 8000 ἄνδρας καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τῶν Σπαρτιατικῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ὧν τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἶχεν ὁ Πausanίας, ἦλθε παρὰ τὰς Πλαταιάς, ἐνθα ἠγωνίσθη γενναίως (ἶδε βιογρ. Πaus.).

Συμμαχία ἐπὶ Ἀριστείδου. Θάνατος αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ὁ Ἀριστείδης κατώρθωσε διὰ τοῦ φιλοφρονητικοῦ τρόπου του ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων τῆς μικρᾶς Ἀσίας δὲν ὑπέφερον τὸν δεσποτισμὸν τοῦ στρατηγοῦ Πausανίου καὶ ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ Ἀριστείδης ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ ταχθῶσιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν ὡς σύμμαχοι. Ἀφ' οὗ δ' ἐγένετο ἡ συμμαχία, ὁ Ἀριστείδης ὤρισε δικαιο-

τατα τὰ πλοῖα ἢ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ συνεισφέρῃ ἐκάστη τῶν συμμαχικῶν πόλεων διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν βαρβάρων. Τὰ χρήματα δὲ ταῦτα, ἅτινα ἀνήρχοντο ἐτησίως εἰς 460 τάλαντα, ὤρισε νὰ φυλάσσωνται ἐν τῇ ἱερᾷ νήσῳ Δήλῳ. Τέλος δὲ ὁ Ἄριστείδης ἀπέθανε πενέστατος τῷ 467 π. Χ. Τοιαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ τιμιότης τοῦ ἀνδρός, ὥστε ἀποθανῶν δὲν ἀφῆκεν οὐδὲ τὰ ἐξοδα τῆς κηδείας του, ἂν καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διεχειρίσθη ἑκατομμύρια δραχμῶν. Οἱ δ' Ἄθηναῖοι ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἄνδρα ἔθαψαν αὐτὸν διὰ δημοσίας δαπάνης, ἐπρόκισαν τὰς θυγατέρας του καὶ ἔδωκαν εἰς τὸν υἱὸν του ἀρκετὰ κτήματα καὶ σύνταξιν ἐκ τεσσάρων δραχμῶν δι' ἐκάστην ἡμέραν.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ

Καταγωγή καὶ χαρακτῆρ τοῦ Πausανίου.

Ὁ Πausανίας ἐγεννήθη ἐν Σπάρτῃ· ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Κλεομβρότου καὶ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου ἐξαδέλφου του Πλειστάργου, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ ἐν Θερμοπύλαις πεσόντος Λεωνίδου. Ὁ Πausανίας ἀνεδείχθη μὲν ἐν Πλαταιαῖς ἀνὴρ ἀνδρείοτατος καὶ στρατηγὸς εὐρύτεστατος, ἔπειτα ὁμῶς ἔνεκα τῆς ὑπερβολικῆς φιλοδοξίας του ἐμόλυνε τὸ ὄνομά του καὶ κατέστρεψε τὴν ἀποκτηθεῖσαν φήμην του.

Ὁ Πausανίας ἐν Πλαταιαῖς.

Ὅτε ὁ Μαρδόνιος ἐληλάτει τὴν Ἀττικὴν, οἱ Ἄθηναῖοι, οἵτινες εὐρίσκοντο ἐν Σαλαμῖνι, ἔσπευσαν νὰ ζητήσωσι τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης. Οἱ δὲ Σπαρτιαῖται, ἀφ' οὗ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐβράδυναν ν' ἀποστείλωσι στράτευμα, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐώρταζον ἐορτὴν τινα, Ὑακίνθια καλουμένην, ἀφ' ἑτέρου δὲ περιέμενον νὰ περατωθῇ τὸ ἐν τῷ ἰσθμῷ κτιζόμενον τεῖχος. ἀπέστειλαν τέλος 5000 Σπαρτιατῶν, 5000 περιοίκων καὶ 35000 εἰλώτων ὑπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον Πausανίαν. Ἐνώσας δ' ὁ Πausανίας τὸν στρατὸν τοῦτον μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλ-

ληνικῶν στρατευμάτων καὶ γενόμενος οὕτως ἀρχηγὸς 110000 Ἑλλήνων διηθύνθη κατὰ τοῦ Μαρδονίου, ὅστις ἀναχωρήσας ἐξ Ἀττικῆς εἶχε παραταχθῆ πλεσίον τῶν Πλαταιῶν μετὰ 300000 Περσῶν καὶ 50000 μηδίζοντων Ἑλλήνων. Ἐκεῖ δὲ μετὰ παρέλευσιν δώδεκα ἡμερῶν συνήφθη τῇ 25 Σεπτεμβρίου (479 π. Χ.) ἡ περίφημος ἐν Πλαταιαῖς μάχη, καθ' ἣν ὁ μὲν Μαρδόνιος ἔπεσεν, οἱ δὲ Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς ἀτακτον φυγὴν καὶ κατέφυγον εἰς ξύλινόν τι περιχαράκωμα, τὸ ὁποῖον εἶχον κατασκευάσει πρὸ ἡμερῶν. Κυριεύσαντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἀμέσως τὸ περιχαράκωμα ἐκεῖνο, διέπραξαν τοιαύτην σφαγὴν, ὥστε ἀφ' οὗ ἀφαιρέσωμεν 40000, οἵτινες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαρδονίου ἔφυγον εἰς τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀρταβάζου, ἐξ ὧν τῶν ἄλλων βαρβάρων διεσώθησαν μόνον τρισχίλιοι. Ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφρονεύθησαν 1360. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἐν δέκατον τῶν λαφύρων ἀφιερῶθη εἰς τοὺς θεούς, ἄλλο δ' ἐδόθη εἰς τὸν Πausανίαν καὶ τὰ λοιπὰ διενεμήθησαν εἰς τοὺς νικητάς.

Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν, καθ' ἣν κατεστράφη ἐν Πλαταιαῖς ὁ περσικὸς στρατός, συνεκροτήθη ἐν Μυκάλλῃ ἄλλη μάχη, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες διοικούμενοι ὑπὸ τοῦ Σπαρτιατοῦ Λεωτυχίδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου κατετρόπωσαν τοὺς Πέρσας.

Προδοτικὰ σχέδια τοῦ Πausανίου.

Μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης ἡ Πausανίας ἐστάλη ἀρχιναύαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπως ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς Πέρσας. Ἀφ' οὗ δ' ἐκυρίευσεν τὸ Βυζάντιον, ἠγματολόγησε πολλοὺς ἐπισήμους Πέρσας συγγενεῖς τοῦ βασιλέως. Τότε δὲ δυστυχῶς ὁ ἐνδόξος οὗτος στρατηγὸς συνέλαβεν τὴν ιδέαν νὰ γείνη τύραννος τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέλυσε κρυφίως τοὺς αἰγματολόγους. προφασισθεὶς ὅτι ἐδραπέτευσαν, καὶ ἀπέστειλε δι' αὐτῶν πρὸς τὸν βασιλέα Ξέρξην ἐπιστολὴν, δι' ἣς ἐζήτηι τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον καὶ ὑπέσχετο νὰ ὑποτάξῃ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ξέρξης λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ

Παυσανίου, απέστειλεν ἀμέσως πρὸς αὐτὸν τὸν σατράπην Ἀρτάβαζον, ὅπως συνεννοηθῆ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος. Ἐκτοτε δὲ ὁ Παυσανίας προσεφέρετο πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀποτόμως καὶ ἐνεδύετο περσικὰς στολὰς καὶ ἐξήρχετο ἀκολουθούμενος ὑπὸ περσῶν δορυφόρων. Μαθόντες ταῦτα οἱ ἔφοροι τῆς Σπάρτης ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἀμέσως εἰς τὴν Σπάρτην πρὸς ἀπολογία· ἀλλ' οὗτος διὰ χρημάτων κατώρθωσε ν' ἀθωωθῆ καὶ ἐπανῆλθεν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐφόρων πάλιν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἔνθα ἐξηκολούθει διαπραγματευόμενος μετὰ τοῦ Ἀρταβάζου τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐπανάληψις τῶν προδοτικῶν τοῦ Παυσανίου ἐνεργειῶν ἐγένετο ἐνωρὶς γνωστῆ εἰς τὴν Σπάρτην· διὰ τοῦτο δὲ οἱ ἔφοροι καὶ πάλιν ἀνεκάλεσαν αὐτὸν, εἰς τὴν Σπάρτην καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφυλάκισαν αὐτόν, ἔπειτα δὲ τὸν ἀπέλυσαν ἔνεκεν ἐλλείψεως βεβαίων μαρτυρικῶν ἀποδείξεων. Ἀπολυθεὶς δὲ ὁ Παυσανίας δὲν ἐπαύσατο νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ του καὶ μάλιστα προσεπάθητε νὰ ἐγείρῃ τοὺς εἰλωτας εἰς ἐπανάστασιν, ὅπως ἀνατρέψῃ τοὺς ἐφόρους καὶ καταστῆ τύραννος τῆς Σπάρτης. Τοῦτο ταχέως ἔμαθον οἱ ἔφοροι καὶ ἐνήγαγον αὐτόν εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπως δικασθῆ ὡς προδότης· ἀλλ' ἐπειδὴ μάρτυρες κατ' αὐτοῦ ἦσαν μόνον εἰλωτες, οὗτοι δὲ κατὰ τοὺς Σπαρτιατικὸς νόμους δὲν ἦσαν ἀξιοπίστοι ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἠθωώθη καὶ πάλιν.

Ἀνακάλυψις τῆς προδοσίας τοῦ Παυσανίου καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ὁ Παυσανίας, ἐν ᾧ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν σχεδίων του, ὤφειλε νὰ σωφρονισθῆ, ἐξηκολούθει ἀποστέλλων ἐκ Σπάρτης ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἡ ἐνοχὴ του ἀπεδείχθη οὕτως· Ἡμέραν τινα νεανίας τις, Ἀργύλλιος καλούμενος, διετάχθη κρυφίως ὑπὸ τοῦ Παυσανίου νὰ κομίσῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον. Ὁ νεανίας ὅμως οὕτως, ἐπειδὴ παρετήρησεν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἕως τότε ἀποσταλέντων ἐπέστρεψεν εἰς Σπάρτην, ἀπεσφράγισε τὴν ἐπιστολὴν καὶ εἶδεν ὅτι ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς ἐσημειοῦτο «νὰ θανα-

τωθῆ ὁ κομιστὴς τῆς ἐπιστολῆς». Ἀμέσως λοιπὸν τότε ὁ νεανίας τρέχει πρὸς τοὺς ἐφόρους καὶ παραδίδει τὴν ἐπιστολήν. Οἱ ἔφοροι, ἀφ' οὗ ἀνέγνωσαν τὴν ἐπιστολήν, εἶχον μὲν πλέον βεβαίαν ἀπόδειξιν τῆς προδοσίας τοῦ Πυρσανίου, ἤθελον ὅμως ν' ἀκούσωσιν αὐτὸν ἐξομολογούμενον τὸ ἐγκλημὰ του. Διὰ τοῦτο κατὰ διαταγὴν αὐτῶν ὁ Ἀργύλλιος κατεσκεύαζεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ποσειδῶνος διπλὴν καλύβην καὶ κατέφυγεν ἐντὸς αὐτῆς· συγχρόνως δ' ἐκρύβηταν καὶ οἱ ἔφοροι εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῆς καλύβης, τὸ ὅποιον οὐδόλιος διεκρίνετο. Μαθὼν τότε ὁ Πυρσανίας, ὅτι ὁ Ἀργύλλιος εὐ ἴσκετο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ποσειδῶνος, μετέβη ἐκεῖ καὶ ἠρώτησεν αὐτόν, διατί δὲν ἐκόμισε τὴν ἐπιστολήν· ἐπειδὴ δὲ ὁ νεανίας ὠμολόγησεν ὅτι ἀνέγνω τὴν ἐπιστολήν, ὁ Πυρσανίας φοβηθεὶς ἐζήτησε συγγνώμην παρ' αὐτοῦ καί, ἀφ' οὗ ὑπεσχέθη αὐτῷ δῶρα πολλά, ἐὰν δὲν ἔλεγε τι εἰς τοὺς ἐφόρους, ἀνεχώρησεν. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔφοροι ἐξῆλθον τῆς καλύβης καὶ διευθύνθησαν πρὸς τὴν πόλιν, ὅπως συλλάβωσι τὸν Πυρσανίαν· ἀλλ' εἰς ἕκ τῶν ἐφόρων, φίλος τοῦ Πυρσανίου, ἔνευσεν εἰς αὐτόν ὅτι πρόκειται νὰ συλληφθῆ διὰ τοῦτο δὲ ὁ Πυρσανίας κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς. Τότε δὲ οἱ ἔφοροι ἀφῆρσαν τὴν στέγην τοῦ ναοῦ καὶ περιέκλεισαν τὴν θύραν διὰ τείχους, ὅτε δ' ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ ὁ Πυρσανίας, ἐξήγαγον αὐτὸν τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ μὴ μολυνθῆ ὁ ἱερὸς τόπος, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ρίψωσιν αὐτὸν εἰς τὸν Καιάδαν· ἔπειτα ὅμως μεταμεληθέντες ἔθαψαν αὐτὸν πλησίον τοῦ ναοῦ. Τοιαύτη δ' ἀγανάκτησις ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ ἐν Σπάρτῃ ὥστε λέγεται ὅτι αὐτὴ ἡ μήτηρ του ἔθηκε τὸν πρῶτον λίθον, ὅτε ἤρξατο ἡ περιτείχισις τῆς θύρας.

ΚΙΜΩΝ

Καταγωγὴ καὶ χαρακτὴρ τοῦ Κίμωνος.

Ὁ Κίμων ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 500 π. Χ., ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Μαραθωνομάχου Μιλτιάδου καὶ τῆς Ἥγησιπύλης. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του ὁ Κίμων ὄν. ἦτο εὐ-

πορος, τὴν δὲ χρηματικὴν ποινὴν τοῦ πατρὸς του ἐπλήρωσε λαβῶν χρήματα παρὰ τοῦ πλουσίου ἐπ' ἀδελφῆ γαμβροῦ του Καλλίου.

Ὁ Κίμων δὲν ἐδείχθη κατώτερος οὔτε τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μιλτιάδου κατὰ τὴν ἀνδρείαν, οὔτε τοῦ Θεμιστοκλέους κατὰ τὴν φρόνησιν, διότι ἀπέβη ἀνὴρ ἀνδρειότατος καὶ στρατηγὸς συνετώτατος, ἔτι δὲ δικαιοτάτος καὶ πραότατος. Ἔνεκα δὲ τῶν πολλῶν του προτερημάτων ἠγαπήθη ὑπερβαλλόντως ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Μετὰ τινα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ὁ Κίμων ἀπεστάλη στρατηγὸς εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ὅπως

ΚΙΜΩΝ

ἐκδιώξῃ τοὺς ἐν τῇ πόλει Ἰϊόνι πέρσας. Μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης ἀπέβη ὁ Κίμων εἰς τὴν νῆσον Σκύρον καὶ ἐξεδιώξεν ἐκεῖθεν τοὺς λεηλατοῦντας τὴν νῆσον ληστὰς· ἐκεῖ δὲ ἀνεκάλυψε τὸν τάφον τοῦ Θησεῦς καὶ λαβῶν τὰ ὀστέα αὐτοῦ μετεκόμισεν αὐτὰ εἰς Ἀθήνας καὶ ἔθαψεν αὐτὰ πανηγυρικῶς. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ εἶχον λάβει πρὶν χρησμόν, ὅτι ὤφειλον νὰ ἔχωσιν ἐν Ἀθήναις τὰ ὀστέα τοῦ Θησεῦς, ἠγάπησαν ἔτι μᾶλλον τὸν Κίμωνα.

Ἐκ τῶν ἐστρατειῶν του τούτων ὁ Κίμων ἐκόμισεν εἰς

Ἰθῆνας ἄπειρα λάφυρα, τὰ ὅποια μετεχειρίσθη πρὸς ὀχύρωσιν καὶ καλλωπισμὸν τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ δὲ ὡς στρατηγὸς συμφώνως πρὸς τὸν νόμον ἔλαβε μέγα μέρος τῶν λαφύρων, ἐγένετο πλουσιώτατος. Γενόμενος δὲ πλουσιώτατος ὁ Κίμων ἔδαπάνη ἀφειδῶς χάριν τοῦ λαοῦ. Ἀφῆρεσε τοὺς φράκτας τῶν κήπων του, διὰ νὰ εἰσέρχωνται ἐλευθέρως ξένοι τε καὶ Ἀθηναῖοι καὶ νὰ κόπτωσι καρπούς· καθ' ἑκάστην δὲ εἶχεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἐστρωμένην τράπεζαν καὶ προσεκάλει τοὺς πένητας νὰ τρώγωσιν. Ὅσακις ἐξήρχετο τοῦ οἴκου, ἠκολούθουν αὐτὸν δύο ἢ τρεῖς ὑπηρεταὶ καλῶς ἐνδεδυμένοι, οἵτινες, ἐὰν ἔβλεπον πολίτην τινὰ ῥακένδυτον, προσέφερον εἰς αὐτὸν τοὺς μανδύας των. Οὗτοι δὲ οἱ ὑπηρεταὶ ἔφερον μεθ' αὐτῶν καὶ χρήματα ἄφθονα, τὰ ὅποια διένεμον εἰς τοὺς πτωχοὺς.

Ὁ Κίμων ἐν Ἀσίᾳ.

Ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὁ Κίμων στρατηγός, ὅπως ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ περσιῶν, ἔλαβε τριακοσίας τριήρεις καὶ ἀνεχώρησε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ περσικοῦ στόλου. Ὁ περσικὸς στόλος συγκείμενος ἐκ 200 πλοίων καὶ ἀναμένων ἄλλα 80 περιέπλεε τότε κατὰ τὰ παράλια τῆς Παμφυλίας. Ἐπιτεθεὶς λοιπὸν τότε ὁ Κίμων κατὰ τῶν περσικῶν πλοίων περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος, ἄλλα μὲν κατεβύθισεν, ἄλλα δὲ ἠνάγκασε νὰ ριφθῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν, τὰ δὲ λοιπὰ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἀμέσως ὁ Κίμων ἀπεβίβασε τὸν στρατὸν του εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ ἐν τῇ παραλίᾳ παρατεταγμένου περσικοῦ στρατοῦ κατετρόπωσεν αὐτὸν καὶ ἔλαβεν ἄπειρα λάφυρα. Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἐπλευσε πρὸς τὴν Κύπρον καὶ συναντήσας τὰ 80 πλοῖα, ἅτινα ἀνέμενον ὁ περσικὸς στόλος, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ κατέστρεψεν αὐτά. Ἐν μιᾷ λοιπὸν ἡμέρᾳ ὁ Κίμων ἐνίκησε τοὺς Πέρσας εἰς δύο ναυμαχίας καὶ μίαν πεζομαχίαν. Μετὰ τὰ μεγάλα ταῦτα κατορθώματα τοῦ Κίμωνος τοσοῦτον ἐφοβήθη ὁ βασιλεὺς τῶν περσιῶν Ἀρταξέρξης, ὥστε συνωμολόγησε τὴν ὀνομαζομένην Κιμώνειον εἰρήνην, δι' ἧς ἀνεγνώρισε τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν ἀπασῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἑλλήν. πόλεων καὶ νήσων.

Ἐξοστρακισμός τοῦ Κίμωνος.

Ὁ Κίμων δὲν διέφυγε τὴν τύχην τοῦ Θεμιστοκλέους κατὰ τοῦ Ἀριστείδου, διότι καὶ οὗτος ἐξωστρακίσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἡ δ' ἀφορμὴ εἶνε αὕτη. Κατὰ τὸ ἔτος 464 π. Χ. τριμερὲς σεισμὸς συνεχλόνησε τὴν Σπάρτην. Ἐκ τοῦ σεισμοῦ τούτου πᾶσαι μὲν αἰ οἰκίαι κατέπεσον, πλὴν πέντε, εἰκοσάκισχιλιοι δὲ ἄνθρωποι ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Τότε λοιπὸν οἱ εἰλωτες καὶ οἱ Μεσσηνιοί, οἵτινες πάντοτε ἐπεθύμουν τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐπανεστήσαν καὶ ἐβάδισαν κατὰ τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος ἐπιτεθείς κατὰ τῶν εἰλωτῶν καὶ Μεσσηνίων ἔτρεφεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτοὺς εἰς Ἰθώμην. Τότε δὲ οἱ Σπαρτιαῖται, ἐπειδὴ δὲν ἦσαν πολὺ ἱκανοὶ εἰς τὰς πολιορκίας, ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄλλων. Ὁ Κίμων θέλων νὰ στερεώσῃ τὴν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν ἑμόνοιαν ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀποστείλωσιν αὐτὸν μετὰ 4,000 ὀπλιτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ τετρακισχίλιοι οὗτοι Ἀθηναῖοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κυριεύσωσιν ἀμέσως τὴν Ἰθώμην, οἱ Σπαρτιαῖται ὑπόπτεισαν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν συννενοημένοι μετὰ τῶν εἰλωτῶν καὶ Μεσσηνίων καὶ προφασισθέντες ὅτι δὲν εἶχον τὴν ἀνάγκην τῶν Ἀθηναίων ἀπέπεμψαν αὐτοὺς, ἐν ᾧ τοὺς λοιποὺς συμμάχους ἐκράτησαν. Αὕτη λοιπὸν ἡ περιφρόνησις τῶν Σπαρτιατῶν τοσοῦτον ἐξώργισε τοὺς Ἀθηναίους, ὥστε συνελθόντες οὗτοι ἐξωστράκισαν τὸν Κίμωνα ὡς πρωταίτιον τῆς ἐκστρατείας.

Ἀνάκλησις τοῦ Κίμωνος ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 457 π. Χ. συνήφθη ἐν Τανάγρα μάχη μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν, ὁ ἐξόριστος Κίμων ἔδραμεν ὠπλισμένος, ὅπως πολέμησῃ ὑπὲρ τῶν συμπολιτῶν του. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι δυσπιστοῦντες δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν, οὗτος ἀπῆλθεν ἀφήσας τὴν πανοπλίαν του εἰς ἑκατὸν φίλους του. Οὗτοι δὲ συναθροισθέντες περὶ τὴν πανοπλίαν τοῦ Κίμωνος

νος ἠγωνίσθησαν γενναίως καὶ ἐφρονεύθησαν πάντες. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν θαυμάσαντες τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Κίμωνος ἀνεκάλεσαν αὐτὸν τῆς ἐξορίας. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας ὁ Κίμων κατώρθωσε νὰ συνομολογηθῇ εἰρήνη μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ νὰ στρέψῃ τὰς Ἀθηναϊκὰς δυνάμεις κατὰ τῶν περσῶν. Ἐκστρατεύσας δὲ τότε εἰς Κύπρον, ὅπως ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς πέρτας, καὶ πολισοκῶν τὸ Κίτιον ἔλαβε θανάσιμον τραῦμα, ἐξ οὗ ἀπέθανε (449 π.Χ.). Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τιμῶντες τὸν ἄνδρα αὐτὸν ἐκήδευσαν μεγαλοπρεπῶς ἐν Ἀθήναις,

ΠΕΡΙΚΛΗΣ

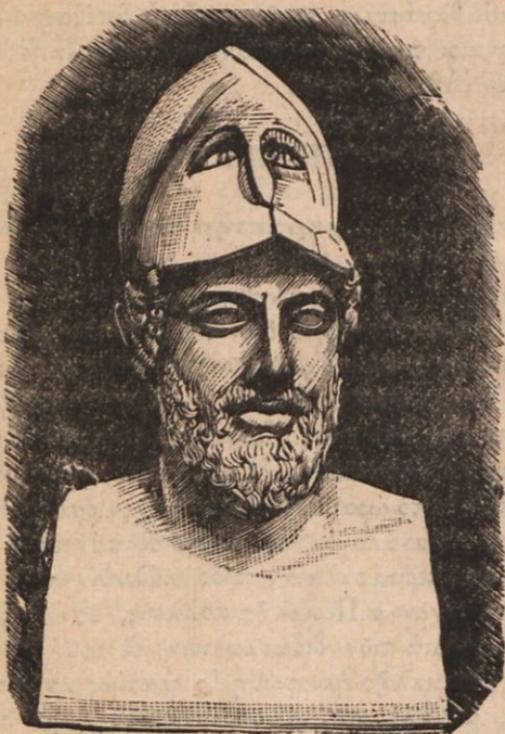
Καταγωγή καὶ χαρακτῆρ τοῦ Περικλέους.

Ὁ μέγας Περικλῆς ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 494 π. Χ. Πατὴρ τοῦ Περικλέους ἦτο ὁ ἐν Μυκάλλῃ νικήσας τοὺς πέρτας Ἐάνθιππος, μήτηρ δ' αὐτοῦ ἡ Ἀγαρίστη, ἣτις ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἴπποκράτους· οὗτος δὲ ὁ Ἴπποκράτης ἦτο ἀδελφὸς τοῦ νομοθέτου Κλεισθένου. Ὅστε ὁ Περικλῆς ἐκ μητρὸς μὲν ἦτο Ἀλκμαιωνίδης, πατέρα δὲ εἶχε στρατηγὸν ἐνδοξόν.

Ὁ Περικλῆς ἦτο ὠραῖος τὸ σῶμα, εἶχεν ὅμως τὴν κεφαλὴν ἐπιμήκη καὶ δυσανάλογον· διὰ τοῦτο δὲ πάντες οἱ ἀνδριάντες αὐτοῦ φέρουσι περικεφαλαίαν πρὸς κάλυψιν τῆς ἀσχημίας. Διδακτὰς εἶχεν ὁ Περικλῆς πολλούς, ἐξ ὧν ἐξοχος ἦτο ὁ Ἀναξαγόρας. Διὰ τῶν διδακταλιῶν δὲ τοῦ Ἀναξαγόρου ὁ μεγαλοφυῆς Περικλῆς ἐμορφώθη θαυμασίως καὶ κατέστη μεγαλόφυχος, μεγαλόφρων, ἀξιοπρεπής, εὐγενής, σοβαρὸς καὶ ἀτάραχος. Λέγεται ὅτι ἐπὶ ὀλόκληρον ἡμέραν κακοήθης τις Ἀθηναῖος ὕβριζε τὸν Περικλέα ἐν τῇ ἀγορᾷ, μάλιστα δὲ τὸ ἐσπέρας ἠκολούθηεν αὐτὸν μέχρι τῆς οἰκίας του ὕβριζων καὶ φωνάζων κατ' αὐτοῦ. Ὁ Περικλῆς ὅμως μετ' ἀταραξίας ἤκουε τὰς ὕβρεις καί, ὅτε ἐφθασε πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας του, διέταξεν ἕνα τῶν ὑπηρετῶν του νὰ λάβῃ φανὸν καὶ νὰ συνοδεύσῃ τὸν ὕβριστὴν μέχρι τῆς οἰκίας του.

Ἀρξάμενος ὁ Περικλῆς τὸ πολιτικὸν του στάδιον οὐδέποτε

ἐφαίνετο ἔξω τῆς οἰκίας του, ἐκτός ἂν ἐπορεύετο εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Πάντοτε ἀπέφευγε τὰ συμπόσια· λέγεται δὲ ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τῶν 20 ἐτῶν, καθ' ἃ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας, ἅπαξ μόνον παρευρέθη εἰς δεῖπνον, ὅτε ἐτέλει τοὺς γάμους τοῦ ὁ ἐξάδελφός του Εὐρυπτόλεμος· ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ δείπνου ἐνωρίς. Διατρίβων δὲ κατ' οἶκον ἐδέχετο τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς καλ-

ΠΕΡΙΚΛΗΣ

λιτέχνας καὶ συνεζήτει μετ' αὐτῶν περὶ ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν.

Ὁ Περικλῆς ἂν καὶ ἐποτίσθη πλεῖστα ποτήρια πικρίας ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του, οὐδέποτε ἀπέβαλε τὸ θάρρος του. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ λαοῦ μετὰ τσαύτης εὐγλωττίας ὠμίλει, ὥστε πάντοτε προὔξενε εἰς τὸν λαὸν βαθυτάτην ἐντύπωσιν. Τοι-

αὐτὴ δὲ ἦτο ἡ δύναμις τῆς εὐγλωττίας του, ὥστε ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὅτι δημηγορῶν ὁ Περικλῆς ἤστραπτεν, ἐβρόντα καὶ ἔφερεν εἰς τὴν γλῶσσαν του τὸν κεραυνόν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐπωνομάσθη Ὀλύμπιος. Ἄλλ' ἂν καὶ ἦτο τοσοῦτον εὐγλωττος, δὲν ἠγόρευε περὶ παντὸς πράγματος, εἰμὴ μόνον εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις. Ὅτε δὲ ἠγόρευεν, εἶχε τὸ ἱμάτιόν του συνεσταλμένον καὶ δὲν ἔκαμνε, καθὼς οἱ ἄλλοι ῥήτορες, σχήματα καὶ χειρονομίας.

Κυβέρνησις τοῦ Περικλέους.

Ὅτε ἤρξατο τὸ πολιτικόν του στάδιον ὁ Περικλῆς, ἡ ἀριστοκρατικὴ φατρία, ἣτις εἶχεν ἀρχηγὸν τὸν Κίμωνα, ἦτο πολὺ

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΩΣ ΗΤΟ ΕΠΙ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

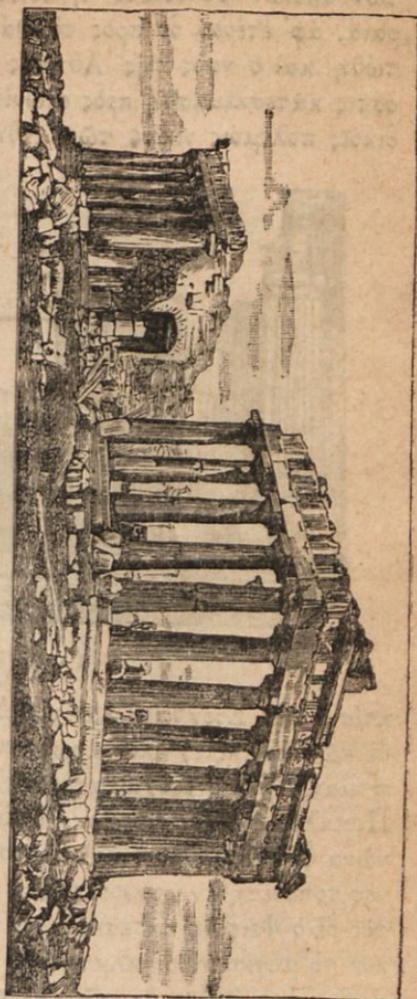
ἰσχυρά. Ὅθεν ὁ Περικλῆς, ὅπως καταβάλη τὴν δύναμιν τῶν εὐγενῶν, ἀνέλαβε τὴν ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ καὶ κατώρθωσε νὰ ἀφαιρέσῃ παρὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον εἶχε νὰ ἐπιτηρῇ τὰ ἔθη τῶν πολιτῶν καὶ τὸν δημόσιον θησαυρόν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν λαόν. Καταστάς δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος πολιτικὸς παντοδύναμος ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ 20 ἔτη (449—429 π. Χ.) ὡς μονάρχης. Ἐπὶ Περικλέους λοιπὸν τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων ἦτο λόγῳ μὲν δημοκρατικόν, ἔργῳ δὲ μοναρχικόν.

Ὁ Περικλῆς κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἐκυβέρνησεν, ἀνέδειξε τὰς Ἀθήνας πόλιν ἐνδοξοτάτην. Οὗτος ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκαλλώπιζε τὴν πόλιν καὶ κατέστησεν αὐτὴν κέντρον τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐνίσχυσε τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων καὶ μετέβαλε τοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηναίων εἰς ἀληθεῖς ὑπηκόους. Ἐπειδὴ δ' ἐθεώρει ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον νὰ εὕρισκῃται ὁ λαὸς εἰς ἀδιάκοπον ἐνασχόλησιν, ἐζήτηε νὰ παρέχῃ εἰς τὸν λαὸν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐργασίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ πανηγύρεις, δημόσια δεῖπνα, πομπάς, παρατάξεις κ. λ. π. Θέλων δὲ νὰ ἔχῃ πάντοτε ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, ὤρισε νὰ λαμβάνωσιν οἱ προσερχόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ πολῖται ὡς καὶ οἱ δικάζοντες μισθὸν κατ' ἀρχὰς μὲν ἓνα ὄβολον καθ' ἡμέραν (16 λεπτά), ἔπειτα δὲ τρεῖς ὄβλους. Προσέτι κατὰ τὴν μεγάλην ἐορτὴν τῶν Διονυσίων ἔδιδεν εἰς τοὺς πένητας ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου χρήματα διὰ τὸ θέατρον· ἐλέγοντο δὲ τὰ χρήματα ἐκεῖνα θεωρικά. Ἐτι δὲ συνέστησεν εἰς διάφορα μέρη ἀποικίας, δι' ὧν ἐπηύξησε τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, καὶ διέταξε τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον νὰ παραπλήρῃ τὰ παράλια τῶν συμμάχων ἐπιδεικτικῶς, διὰ νὰ βλέπωσιν οἱ σύμμαχοι τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Ἀθηναίων καὶ σέβωνται τὰς Ἀθήνας· ἐὰν δὲ ποτε πόλις τις ἠπειθεῖ, ἐτιμωρεῖτο αὕτη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων σκληρότατα. Ἡὔξησεν ἐκ 460 ταλάντων εἰς 600 τάλαντα τὸν ἐτήσιον φόρον, τὸν ὅποιον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστείδου ἐπλήρωνον οἱ σύμμαχοι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τοὺς κατὰ τῶν περσῶν πολέμους, καὶ μετέθεσε τὸ συμμαχικὸν ταμεῖον ἐκ Δήλου εἰς Ἀθήνας. Διὰ τῶν χρημάτων δὲ τούτων καὶ τὸν στόλον ἐπηύξησε καὶ τὴν πόλιν ἐκαλλώπιζε.

Καλλωπισμὸς τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ Περικλέους.

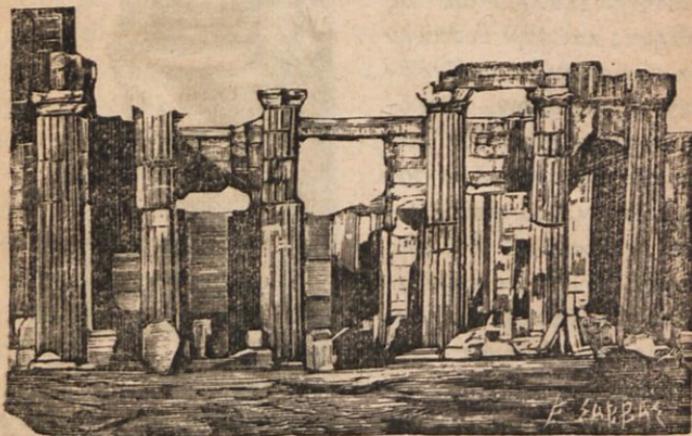
Αἱ Ἀθηναὶ ἐκτὸς τῶν 600 ταλάντων, ἅτινα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ἀπελάμβανον παρὰ τῶν συμμάχων, εἰσέπραττον καὶ 400 τάλαντα ἐκ τῶν λιμενικῶν καὶ ἄλλων φόρων καὶ ἐκ τῆς ἐκμισθώσεως τῶν δημοσίων κτημάτων, ἤτοι οἰκοδομῶν, ἀγρῶν, δασῶν, λειβαδίων, ἀλατωρυχείων καὶ με-

ταλλείων. Ὁ Περικλῆς λοιπὸν τὰς Ἀθήνας διοικῶν διεχειρίζετο κατ' ἔτος 1000 ἐν ὄλῳ τάλαντα, ἅτινα ἀναλογοῦσι πρὸς 48,000,000 σημερινῶν δραχμῶν. Διὰ τῶν χρημάτων δὲ τούτων ὁ μέγας Περικλῆς, ἀφ' οὗ κατέστησε τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Ἀθηῶν ἰσχυρὰν πρὸς ἀπόκρουσιν παντὸς κινδύνου ἐκ τῶν Περσῶν, ἐκαλλώπισε τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀττικὴν διὰ πλείστων λαμπρῶν ἀριστοτεχνημάτων, τῶν ὁποίων τὰ περισωθέντα λείψανα κινουσι σήμερον τὸν θαυμασμὸν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ἠκοδομήθη ἐπὶ τοῦ Σουνίου ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς τότε ἀνηγέρθη ἐν Ἀθήναις τὸ Ὁδεῖον καὶ ἰδρῦθησαν πλεῖστα ἀγάλματα· τότε ἠκοδομήθη ἐν τῇ Ἀκροπόλει ὑπὸ τῶν ἀρίστων καλλιτεχνῶν Καλλικράτους καὶ Ἰκτίνου ἐκ λευκοτάτου Πεντελικοῦ μαρμάρου ὁ ἀμίμητος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὅστις καλεῖται Παρθενὼν καὶ ἐστοίχισεν ὑπὲρ τὰ 1000 τάλαντα, ἧτοι ὑπὲρ τὰ 48,000,000 σημερινῶν δραχμῶν· τότε ἐν τῇ Ἀκροπόλει ὡσαύτως ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρίστου καλλιτέχνου Μνησικλέους τὰ ἐφάμιλλα τοῦ Παρθενῶνος κατὰ τὴν καλλονὴν καὶ τὸ μέγεθος Προπύλαια, ἅτινα ἐκοσμοῦντο δι' ἐρίππων ἀνδριάντων

Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

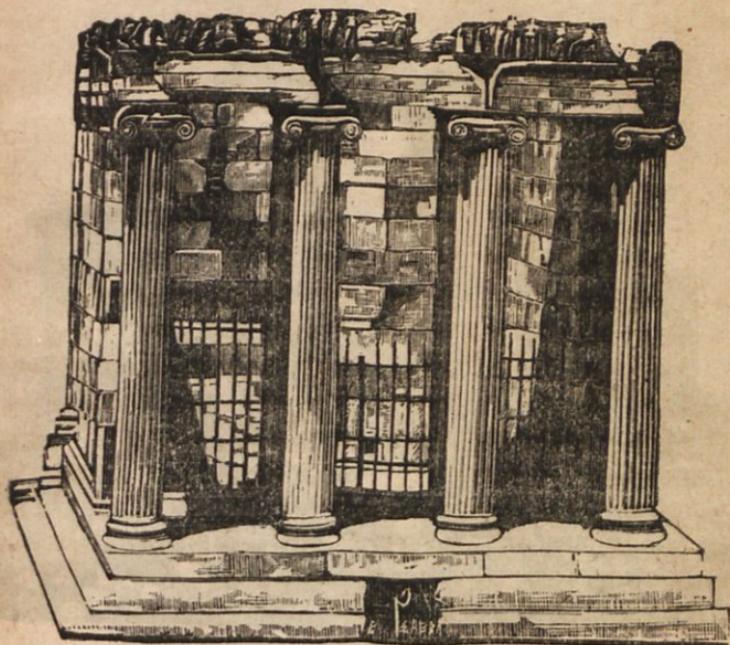
καὶ ἐστοίχισαν ὑπὲρ τὰ δισχίλια τάλαντα, ἦτοι περὶ τὰ 100,000,000 σημερινῶν δραχμῶν· τότε ἐπερατώθη ἡ ὑπὸ τοῦ Κίμωνος ἀρξάμενη οἰκοδόμησις τῶν μακρῶν τειχῶν, διὰ τῶν ὁποίων συνεδέετο ἡ πόλις ἀφ' ἐνὸς μὲν πρὸς τὸν Πειραιᾶ, ἀφ' ἐτέρου δὲ πρὸς τὸ Φάληρον· τότε ὠσαύτως ἐπερατώθη καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης (τῆς ἀπτέρου Νίκης), ὅστις κατεσκευάσθη πρὸς αἰωνίαν ἐνθύμησιν τῆς ἐν ταῖς Μηδικαῖς πολέμοις νίκης τῶν Ἀθηναίων· τότε τέλος ἤρχισεν ἡ

ΤΑ ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ

κτίσις τοῦ Ἐρεχθείου καὶ τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου. Ἐπὶ ὅλων δὲ τῶν καλλιτεχνικωτάτων τούτων ἔργων τὴν γενικὴν ἐπιπέτειαν εἶχεν ὁ ἐξοχώτατος καλλιτέχνης καὶ στενωτάτος τοῦ Περικλέους φίλος Φειδίας, ὅστις καὶ διεκόσμησε τὸν Παρθενῶνα δι' ἀναγλύφων καὶ κατεσκεύασε τὸ ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος τοποθετηθὲν χρυσοσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. Αὐτὸς δὲ ὁ Φειδίας κατεσκεύασεν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κίμωνος καὶ τὸ μέγιστον ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, τὸ ὅποιον εἶχεν ὕψος ἀνώτερον τῶν 50 ποδῶν καὶ ἐτοποθετήθη μετὰ τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Ἐρεχθείου· ἦτο δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦτο τόσον πελώριον, ὥστε ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σουνίου οἱ θαλασσοποροῦντες ἐβλεπον τὸ ἄνω μέρος τῆς περικεφαλαίας τοῦ ἀγάλματος καὶ τὸ ἄκρον τοῦ δόρατος.

Ὅτε κατεσκευάζοντο τὰ ἀριστοτεχνήματα ἐκεῖνα, οἱ ἐχθροὶ τοῦ Περικλέους καὶ ἰδίως ὁ συγγενὴς τοῦ Κίμωνος Θουκυδίδης κατηγορήσαν αὐτὸν ὅτι κατεξώδευε ματαίως τὰ χρήματα. Τότε ὁ Περικλῆς ἐλθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, ἠρώτησε τοὺς Ἀθηναίους, ἐὰν φαίνωνται εἰς αὐτοὺς πολλὰ τὰ δαπανηθέντα· ἐπειδὴ δὲ πάντες ἐφώναζον «πάμπολλα» — «Λοιπὸν, εἶπεν, ἐγὼ μόνος διὰ λογαριασμὸν μου ἀναλαμβάνω

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΠΤΕΡΟΥ ΝΙΚΗΣ

τὰς δαπάνας, ζητῶ ἕμως ἴ ἀναγραφῆ τὸ ὄνομά μου ἐπὶ πάντων τῶν μνημείων». Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐθαύμασαν τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ ἀνδρὸς καὶ προέτρεψαν αὐτὸν νὰ ἐξακολουθῆ δαπανῶν καὶ καλλωπίζων τὰς Ἀθήνας. Μετὰ τούτης δὲ τιμιότητος καθ' ὅλον του τὸν βίον διεχειρίσθη τὸν δημόσιον πλοῦτον, ὥστε οὐδὲ κατὰ δραγμὴν ἠΰξησε τὴν ἰδιαιτέραν του περιουσίαν.

**Ὁ Περικλῆς ἐν τῷ Πελοπον. πολέμῳ.
Λοιμὸς ἐν Ἀθήναις.**

Ὁ μεγαλοφυέστατος Περικλῆς προέβλεπεν, ὅτι ὁ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπάρτης πόλεμος ἦτο ἀναπόφευκτος ἕνεκα τῆς ἀντιζηλίας τῶν δύο πόλεων. Πράγματι δὲ ἐν ἔτει 431 π. Χ. ἐξερράγη ὁ ὀλέθριος Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὅστις διήρσεν

ΤΟ ΕΡΕΧΘΕΙΟΝ

σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο ἄσπονδα στρατόπεδα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἀπετελεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν. Διήρσεν δὲ ὁ πόλεμος οὗτος 27 ἔτη (431—404 π. Χ.) καὶ ἐν τέλει ἐπήνεγκε τὴν κατὰπτωσιν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν παρακμὴν ἀπασῶν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 431 μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ 430, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἄρ-

Χίδαμος μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐλεηλάτει τὴν χώραν, ὁ δὲ Περικλῆς μεθ' ὄλων τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς ἐκλείσθη ἐν Ἀθήναις καὶ συγχρόνως ἀπέστειλε στόλον ἐξ ἑκατὸν πλοίων εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου· διὰ τοῦ στόλου δ' αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου ἔβλαπτον καὶ τὴν Αἰγίναν ἐκυρίευσαν καὶ τὰ Μέγαρα ἐτιμώρησαν. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ χειμῶνος οἱ Πελοποννήσιοι ἀπεχώρησαν τῆς Ἀττικῆς, ὁ Περικλῆς ἐξεφώνησε τὸν ἐπιτάφιον λόγον ὑπὲρ τῶν πεσόντων ὑπὲρ τῆς πατρίδος Ἀθηναίων. Οὗτος δὲ ὁ λόγος εἶνε πρωτότυπον ὑψηλῆς καὶ ἀξιοπρεποῦς ῥητορικῆς δεινότητος.

Ὅτε δὲ περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔαρος τοῦ δευτέρου ἔτους εἰσέβαλεν ὁ Ἀρχίδαμος πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ Περικλῆς ἔπραξεν ὅ,τι ἔπραξε κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος, ἦτοι ἐκλείσθη μεθ' ὄλων τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ ἀπέστειλε στόλον εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ἀτυχῶς ὅμως τότε φοβερὸς λοιμὸς ἐνέσκηψεν ἐν Ἀθήναις, ὅστις σκληρότατα κατέστρεψε τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ φοβερὰ αὕτη νόσος ἦτο ἐξανθηματικὸς τις τυφοειδῆς πυρετός, ὅμοιος κατὰ τι πρὸς τὴν εὐλογίαν, καὶ μετεδόθη πρῶτον μὲν εἰς Πειραιᾶ ἐκ πλοίου τινὸς πλεύσαντος ἐξ Αἰγύπτου, ἔπειτα δὲ εἰς Ἀθήνας· ἔλαβε δὲ φρικαλέαν ἐπίτασιν ἕνεκα τοῦ καύτωνος καὶ τοῦ συσσωρευθέντος ἀπείρου πλήθους ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐντὸς τῆς πόλεως.

Οἱ προσβαλλόμενοι ἐκ τῆς νόσου ἠσθάνοντο φλόγῳσιν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἔπειτα δὲ ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ τῷ φάρυγγι καὶ ἐβασανίζοντο ὑπὸ ἀσθέστου δίψης· ἔτι δὲ κατελαμβάνοντο ὑπὸ σπασμῶν καὶ ἠσθάνοντο ὀδυνηροὺς πόνους, τοὺς ὁποίους ἐπηύξανον τὰ ἔλκη, ἅτινα ἐγεννῶντο ἐν τοῖς σπλάγγνοις καὶ ἐπὶ τοῦ δέρματος· οὕτω δὲ βασανιζόμενοι ἐξέπνεον μετὰ 7 ἢ 9 ἡμέρας. Σωρηδὸν καθ' ἑκάστην ἀπέθνησκον οἱ ἀτυχεῖς ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, ἐκπνέοντες εἰς τὰς ἑδοὺς ἢ πρὸ τῶν κρηνῶν, ὅπου ἔτρεχον νὰ σβέσωσι τὴν δίψαν των ἢ ἐν τοῖς ναοῖς, ὅπου κατέφευγον νὰ εὕρωσιν ἔλεος παρὰ τῶν θεῶν· οὐκ ὀλίγοι δὲ ἕνεκα τῆς φοβερᾶς φλογώσεως καὶ τῆς ἀσθέστου δίψης των ἐρρίπτοντο ὡς μαινόμενοι ἐντὸς τῶν φρεάτων, ἔνθα εὕρισκον τὸν θάνατον.

Ἐπί τρία ἔτη ἡ φοβερά ἐκείνη νόσος κατεμάστισε τὰς Ἀθήνας θερίσασα ἰδίᾳ τοὺς νέους. Κατὰ τὸ χρονικὸν δὲ αὐτὸ διάστημα φοβερὰ διαφθορὰ ἐπεκράτει ἐν Ἀθήναις. Πάντες οἱ ἄνθρωποι βλέποντες πλησιάζοντα τὸν θάνατον ἀπεσκληρύνθησαν καὶ παρεδόθησαν εἰς ἡδονὰς καὶ παραλυσίας καὶ οὔτε θεοὺς οὔτε νόμους ἐσέβοντο πλέον. Πάντες ἐπίστευον, ὅτι οἱ θεοὶ δὲν ἐφρόντιζον πλέον περὶ τῆς ἀρετῆς, καί, ἐπειδὴ ἦσαν ἀβέβαιοι ἂν θὰ ζήσωσι τὴν ἐπομένην ἡμέραν, διέπραττον πᾶσαν παρανομίαν.

Καρτερία τοῦ Περικλέους ἐν ταῖς δυστυχίαις.

Ἔνεκα τοῦ πλήθους τῶν κακῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἤρξαντο νὰ βοῶσι κατὰ τοῦ Περικλέους, λέγοντες ὅτι αὐτὸς ἦτο αἷτιος πάντων τῶν δεινῶν, διότι συνέκλεισε τόσον πλῆθος ἐντὸς τῆς πόλεως. Ὁ δὲ Περικλῆς θέλων νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν λαὸν διὰ πολεμικῶν κατορθωμάτων ἐπλευσε μετὰ 150 πολεμικῶν πλοίων κατὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἠρήμωσε τὰ παράλια αὐτῆς. Ἄλλ' οἱ ἄστατοι Ἀθηναῖοι καὶ μετὰ τὰ εὐτυχῆ ταῦτα πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ Περικλέους ἐξηκολούθουν νὰ ἦνε δυσηρησθημένοι κατ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τέλους ἀφήρσαν ἀπ' αὐτοῦ τὴν στρατηγίαν καὶ ἐπέβαλον εἰς αὐτὸν πρόστιμον 15 ταλάντων. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου καὶ οἰκογενειακὰ δυστυχήματα κατέβληψαν τὸν μέγαν ἄνδρα ἔχασεν ἐκ τοῦ λοιμοῦ τὴν ἀδελφὴν του, τὸν πρεσβύτερον υἱὸν του, πλείστους συγγενεῖς του καὶ τοὺς ἀξιολογωτάτους φίλους του· καὶ ὅμως, ἂν καὶ τοιαύτας συμφορὰς ὑπέστη, διετήρησε σταθερὸν τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς του καὶ ἔδειξεν ἡρωϊκὴν καρτερίαν, δὲν ἐφάνη δὲ κλαίων μόνον δέ, ὅτε τελευταῖον ἐπέθηκε τὸν νεκρικὸν στέφανον ἐπὶ τοῦ τελευταίου υἱοῦ του Παράλου, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιστηῖ κατὰ ταύτης τῆς συμφορᾶς, ἀλλ' ἀφῆκε βαθὺν στεναγμὸν καὶ ἔχυσε πλείστα δάκρυα.

Θάνατος τοῦ Περικλέους.

Ἀφαιρέσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τοῦ Περικλέους τὴν στρατηγίαν, εὐρέθησαν εἰς δυσχερῆ θέσιν, διότι ἄλλον ἄξιον στρα-

τηγόν δὲν εἶχον· διὰ τοῦτο δὲ λίαν ἐνωρὶς ἀνεκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὴν στρατηγίαν. Ἄλλ' ὁ Περικλῆς ἔνεκα τοῦ πένθους τοῦ δὲν ἤθελε νὰ ἀναδεχθῆ πάλιν τὸ μέγα τοῦτο βᾶρος, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας ἐπέισθη ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ καὶ ἰδία ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς τοῦ Ἀλκιβιάδου νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας καὶ νὰ ἐμφανισθῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐμφανισθεὶς δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἀτυχῶς ὅμως μετ' ὀλίγον προσεβλήθη καὶ ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ὑπὸ τῆς νόσου. Ἐν ᾧ δ' ἐπλησίαζεν ἄποθάνῃ, πολλοὶ πολῖται καὶ φίλοι τοῦ καθήμενοι περὶ τῆς κλίνης τῆς ὠμίλου περὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ καὶ τῆς δυνάμεώς του καὶ ἀπυρίθμουν τὰς πράξεις καὶ τὰ τρόπαια αὐτοῦ· λέγοντες δὲ οὗτοι ταῦτα ἐνόμιζον, ὅτι αὐτὸς δὲν ἤσθάνετο πλέον. Ἐκεῖνος ὅμως ἤκουε τὰ πάντα καὶ αἴφνης διακόψας αὐτοὺς εἶπε. «Θαυμάζω ὅτι ἐπαινεῖτε καὶ ἀναφέρετε ταῦτα, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ τῆς τύχης καὶ μάλιστα, ἀφ' οὗ ὅμοια κατορθώματα ἔπραξαν καὶ ἄλλοι πολλοὶ στρατηγοί· δὲν λέγετε δὲ τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον, ὅτι οὐδεὶς Ἀθηναῖος ἐπενθηφόρησεν ἐξ αἰτίας μου». Ἀπέθανε δὲ ὁ μέγας Περικλῆς δύο ἔτη καὶ ἐξ μῆνας μετὰ τὴν ἐναρξίν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἦτοι τῷ 429 π. Χ. ἄγων τὸ 63 ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἐτάφη ἐξαιρετικῶς ἐν τῷ «Κεραμεικῷ», ἐνθα ἐθάπτοντο μόνον οἱ ἐν πολέμῳ ἀποθνήσκοντες.

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ

Καταγωγή καὶ χαρακτήρ τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 452 π. Χ. ἐκ γονέων πλουσίων καὶ ἐπισήμων. Πατὴρ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἦτο ὁ Κλεινίας, ὅστις τῷ 480 π. Χ. ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίαν ὡς τριήραρχος· μήτηρ δ' αὐτοῦ ἦτο ἡ Δεινομάχη, ἣτις ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἀλκμαιωνίδου Μεγακλέους καὶ συγγενῆς τοῦ Περικλέους. Ἐμείνει δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ ὀρφανὸς καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ συγγενοῦς τοῦ Περικλέους.

Ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχεν ἐκ φύσεως πολλὰ προτερήματα· ἦτο

ώρατος, εύφυής καὶ φιλότιμος, ἀλλ' ἦτο καὶ ἐπιπόλαιος, αὐθάδης καὶ ματαιόφρων· πάντοτε δὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐκυμαίνετο μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας. Πολλὰ δὲ παράδοξα διηγοῦνται περὶ αὐτοῦ, ἅτινα ἀρκούντως χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν.

Ἐν ᾧ ἐπάλαιεν ἡμέραν τινὰ μετὰ ἰσχυροτέρου συνομιλικοῦ του καὶ ἐκινδύνευε νὰ ἠττηθῆ, ἤρχισε νὰ δάκνη τὰς χεῖρας τοῦ ἀντιπάλου του καὶ οὕτω κατῶρθωσε ν' ἀπαλλαγῆ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀντίπαλός του εἶπεν εἰς αὐτόν «Δάκνεις, ὦ Ἀλκιβιάδῃ, καθὼς αἱ γυναῖκες» — «Ὅχι, ἀπεκρίθη, ἀλλὰ καθὼς οἱ λέοντες».

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ

Ἡμέραν τινὰ ἔπαιζε μετ' ἄλλων παιδῶν ἀστραγάλους ἐν τῇ οἴῳ· ἐν ᾧ δ' ἐμελλε νὰ ρίψῃ αὐτός, ἤρχετο ἄμαξα. Ἰδὼν τότε τὴν ἄμαξαν ὁ Ἀλκιβιάδης παρεκάλεσε τὸν ἀμαξηλάτην νὰ περιμείνῃ ὀλίγον· ἐκεῖνος ὅμως δὲν ὑπήκουσεν, ἀλλ' ἐπιμόνως προὔχρει. Τότε δέ, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι παῖδες περίφοβοι ἀπεμακρύνοντο, ὁ Ἀλκιβιάδης πετῶν πτηνῆς (ἐπίστομα) ἔμπροσθεν τῆς ἀμάξης ἐφώνηξε «Διάθ' αὐτῶρα, ἐὰν τολμᾷς». Ὡς ἐκ τούτου ὁ ἀμαξηλάτης ἠναγκάσθη νὰ στρέψῃ πρὸς τὰ ὀπίσω.

Εἰς τὰ μαθήματά του ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτο ἐπιμελής, ἐσέ-

θετο δὲ πολὺ τοὺς διδασκάλους του καὶ ἰδίᾳ τὸν σοφώτατον διδάσκαλόν του Σωκράτην· μόνον εἰς τὸν αὐλὸν δὲν εἶχε κλίσι-
 σιν, διότι, ὡς ἔλεγεν, ὁ παίζων τὸν αὐλὸν ἀναγκάζεται νὰ
 κλείη τὸ στόμα καὶ νὰ ἀσχημίζῃ τὸ πρόσωπον. Νέος δ' ἔτι
 ὢν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Ποτιδαίᾳ μάχην (432 π. Χ.), ἔνθα
 πληγωθεὶς ἐσώθη ὑπὸ τοῦ Σωκράτους· μετὰ ὀκτῶ δ' ἔτη εἰς
 τὴν ἐν Δηλίῳ μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν ὑπὸ
 τῶν πολεμίων, ἠδυνήθη ἢ ἀνταποδώτῃ τὴν χάριν εἰς τὸν
 Σωκράτην σώσας αὐτὸν κινδυνεύοντα νὰ συλληφθῇ.

Ἡμέραν τινὰ συνεφώνησε μετὰ τῶν φίλων του νὰ ράπισῃ
 χάριν ἀστεϊσμοῦ πλούσιόν τινα καὶ ἐπίσημον Ἀθηναῖον, Ἴπ-
 πόνικον καλούμενον· πραγματικῶς δὲ ἦλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν
 καὶ ἀναφανδὸν ἔδωκε ράπισμα εἰς τὸν Ἴππόνικον. Ἐπειδὴ
 δὲ οὐ μόνον ὁ Ἴππόνικος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πολῖται ἠγα-
 νάκτησαν διὰ τοῦτο, ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν πρωίαν τῆς ἐπιούσης
 ἡμέρας μετέβη εἰς τὴν σικίαν τοῦ Ἴππονίκου καὶ γυμνωθεὶς
 εἶπεν εἰς αὐτόν «Παρακαλῶ νὰ με μαστιγώσῃς, ὅπως τιμη-
 ρηθῶ διὰ τὴν πράξιν μου». Ὁ δὲ Ἴππόνικος συνεχώρησε τότε
 αὐτὸν καὶ μάλιστα βραδύτερον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν σύζυγον τὴν
 θυγατέρα του Ἰππαρέτην.

Εἶχε ποτε κύνα θυμαστὸν διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν οὐράν,
 τὸν ὁποῖον ἠγόρασεν ἀντὶ ἑπτακισχιλίων δραχμῶν· τούτου ἡ-
 μέραν τινὰ ἀπέκοψε τὴν οὐράν, διότι ἤθελε νὰ γείνη λόγος
 περὶ τοῦ κυνός του. Ὅτε δὲ οἱ φίλοι του εἶπον εἰς αὐτόν, ὅτι
 πάντες οἱ Ἀθηναῖοι κατακρίνουσι τὴν πράξιν του ταύτην, ὁ
 Ἀλκιβιάδης γελάσας εἶπεν «Ἐπραξα τοῦτο, διότι θέλω νὰ
 ὀμιλῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τούτου καὶ νὰ μὴ λέγωσι χειρότε-
 ρόν τι περὶ ἐμοῦ».

Μετέβη ποτὲ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ θεοῦ του Περικλέους καὶ
 ἔμαθε πρὸ τῆς θύρας, ὅτι ὁ Περικλῆς ἠσχολεῖτο σκεπτόμενος
 πῶς νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους λόγον τῶν πράξεών του. Ἀ-
 κούσας τοῦτο ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνεφώνησε «Δὲν σκέπτεται καλ-
 λίτερον πῶς νὰ μὴ δώσῃ λόγον;»

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐπειδὴ ἦτο φιλόδοξος, προτεπάθει πάντοτε
 νὰ ὑπερβαίῃ τοὺς συμπολίτας του κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν
 καὶ τὴν πολυτέλειαν· διὰ τοῦτο δὲ προσῆλθέ ποτε εἰς τοὺς

Ὀλυμπιακούς ἀγῶνας μὲ ἑπτὰ ἄρματα καὶ ἐνίκησε· τοῦτο δὲ οὐ μόνον ἰδιώτης τις, ἀλλ' οὔτε βασιλεὺς εἶχε ποτε κατορθώση.

**Ἀνάμειξις τοῦ Ἀλκιβιάδου εἰς τὰ πολιτικά.
Καταδίκη αὐτοῦ.**

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ πολιτικά κατὰ τὸ ἔτος 422 π. Χ, εἶχε δὲ πολιτικὸν ἀντίπαλον τὸν φιλήσυχον Νικίαν. Κατὰ τὸ ἔτος 421 π. Χ. ὁ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης πόλεμος εἶχε καταπαύσῃ διὰ τῆς Νικιεῖου καλουμένης εἰρήνης. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπιθυμῶν δόξαν στρατηγικὴν ἀπηρέσκετο εἰς τὴν εἰρήνην καὶ πάντα τρόπον μετεχειρίζετο. ὅπως ἐκραγῆ πάλιν ὁ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης πόλεμος· πρὸ πάντων δὲ προσεπάθει νὰ πείσῃ τοὺς συμπολίτας του νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Σικελίας· ἐπὶ τέλους δὲ κατώρθωσε τοῦτο, διότι οἱ Ἐγεσταῖοι κάτοικοι τῆς Σικελικῆς πόλεως Ἐγέστης, ἔχοντες πολεμὸν κατὰ τῶν Σελινουντίων καὶ τῶν Συρακουσίων ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Πεισθέντες λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς εὐγλωττίας τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅπως ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Σικελίας, παρεσκεύασαν λαμπρότατον στόλον καὶ διώρισαν στρατηγοὺς τὸν Νικίαν, τὸν Λάμαχον καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην.

Ἄλλ' ἐν ᾧ εἶχον περατωθῆ αἱ μεγάλαι παρασκευαὶ διὰ τὴν ἐκστρατείαν, πρῶϊαν τινὰ εὐρέθησαν τὰ ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Ἀθηνῶν ἀγάλματα, τὰ καλούμενα Ἐρμαῖ, ὅλα ἠκρωτηριασμένα. Τότε οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Ἀλκιβιάδου εὐρόντες εὐκαιρίαν, ὅπως καταδιώξωσιν αὐτόν, διέδωκαν ὅτι αὐτὸς μετὰ τῶν φίλων του διέπραξεν ἐν καιρῷ νυκτὸς τὴν ἀσεβῆ ταύτην πράξιν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπολογούμενος ἐζήτησεν ἀμέσως τότε νὰ δικασθῆ πρὶν ἢ ἐκπλεύσῃ εἰς Σικελίαν. Οἱ ἀντίπαλοί του ἕμως γνωρίζοντες ὅτι οὐδόπως θὰ ἠδύναντο νὰ βλάψωσι τότε τὸν Ἀλκιβιάδην, διότι καὶ ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς ἠγάπα αὐτόν, κατώρθωσαν ν' ἀναβληθῆ ἡ δίκη· οὕτω δὲ ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Σικελίαν ἄκριτος ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τῶν συστρατῆγων του περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰουνίου τοῦ 415 ἔτους π. Χ.

Μετὰ τὸν ἀπόπλουον τοῦ στόλου οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Ἀλκιβιάδου κατώρθωσαν νὰ πείσωσι τὸν λαόν, ὅπως ἀνακληθῆ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν Ἀθήναις καὶ ἀπολογηθῆ μετὰ τῶν φίλων του διὰ τὴν ἀκρωτηρίασιν τῶν Ἑρμῶν. Ἐν ᾧ λοιπὸν ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε φθάσῃ εἰς τὴν Σικελίαν καὶ συνεσκέπτετο μετὰ τῶν συστρατῆγων του περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ πολέμου, αἴφνης ἔφθασεν εἰς Σικελίαν ἡ ἱερὰ ναῦς Σαλαμινία, ὅπως παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην. Καὶ ἐπεβιβάσθη μὲν ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς τὴν Σαλαμινίαν, φανείς πρόθυμος νὰ πλεύσῃ εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀλλ' ὅτε ἡ ἱερὰ ναῦς ἔφθασεν εἰς τοὺς Θουρίους τῆς κάτω Ἰταλίας, κατώρθωσεν οὗτος νὰ ἐκφύγῃ μετὰ τῶν ἀντιπάλων του καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ Ἄργος. Τότε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκλαβόντες τὴν φυγὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου ὡς ἠμολογίαν τῆς ἐνοχῆς του κατεδίκασαν αὐτὸν ἐρήμην εἰς θάνατον. Τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ Ἀλκιβιάδης εἶπεν «Ἐγὼ θὰ δεῖξω εἰς αὐτοὺς ὅτι ζῶ».

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν Σπάρτῃ.

Εὐρισκόμενος ἐν Ἄργει ὁ Ἀλκιβιάδης συνενοήθη μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ προσεκλήθη παρ' αὐτῶν εἰς τὴν Σπάρτην. Μεταβάς δὲ εἰς τὴν Σπάρτην ἐνήργησε διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ πρῶτον μὲν συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ὀχυρώσωσι τὴν Δεκέλειαν, ὅπως ἐπέρχωνται ἐκεῖθεν καὶ βλάπτωσι τὴν Ἀττικὴν, ἔπειτα δὲ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ πέμψωσι βοήθειαν πρὸς τοὺς Συρακουσίους, ὅπως καταστρέψωσι τὴν ἐν Σικελίᾳ δύναμιν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀποδεχθέντες τὰς συμβουλὰς καὶ προτροπὰς τοῦ Ἀλκιβιάδου κατέλαβον τὴν Δεκέλειαν καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Σικελίαν τὸν στρατηγὸν Γύλιππον μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως· διὰ τῆς στρατιωτικῆς δὲ ταύτης δυνάμεως κατώρθωσαν νὰ καταστρέψωσι τὰς ἐν Σικελίᾳ Ἀθηναϊκὰς δυνάμεις.

| Διατρίβων ἐν τῇ Σπάρτῃ ὁ Ἀλκιβιάδης συνειροφώθη ἐντελῶς πρὸς τὰ ἦθη καὶ τὴν δίκαιαν τῶν Σπαρτιατῶν ἐλούετο εἰς τὸν Εὐρώταν, συνεχάθητο εἰς τὰ συσσίτια καὶ ἐγεύετο τὸν μέλινα ζωμὸν ὡς γνήσιος Σπαρτιάτης. Ἄλλ' ἡ μετὰ τῶν

Σπαρτιατῶν ὁμόνοια αὐτοῦ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Οἱ Σπαρτιαῖται ἤρξαντο νὰ ὑποπτεύωσιν αὐτὸν καὶ νὰ φοβῶνται μήπως ταχθῆ ἄλιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ στραφῆ κατὰ τῆς Σπάρτης. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐμισήθη ὑπ' αὐτῶν καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἄγιδος καὶ παρετήρησεν ὅτι δὲν ἦτο ἀσφαλῆς ἐν Σπάρτῃ, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν.

**Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου εἰς Ἀθήνας
(408 π. Χ.)**

Ἀπελθὼν τῆς Σπάρτης ὁ Ἀλκιβιάδης μετέβη εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Πέρσην σατράπην Τισσαφέρην. Ἐπειδὴ δ' ἐπεθύμει νὰ συνδιαλλαχθῆ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἀνάκλησίν του, ἔπεισε τὸν Τισσαφέρην νὰ γείνη ἐχθρὸς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ φίλος τῶν Ἀθηναίων. Συνενοήθη λοιπὸν μετὰ τῶν στρατηγῶν τοῦ ἐν Σάμῳ εὐρισκομένου Ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ κατώρθωσεν ὑπὸ μὲν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ νὰ προσκληθῆ ὡς στρατηγός, ὑπὸ δὲ τῶν ἐν Ἀθήναις ν' ἀνακληθῆ διὰ ψηφίσματος.

Ἀναλαβὼν ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν στρατηγίαν τῶν ἐν Σάμῳ εὐρισκομένων Ἀθηναίων προσεπάθησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος· τοῦτο δὲ καὶ κατώρθωσε, διότι κατενίκησε τοὺς Λακεδαιμονίους πρῶτον μὲν εἰς δύο ναυμαχίας ἐν Σηστῶ καὶ Ἀβύδῳ, ἔπειτα δὲ παρὰ τὴν Κύζικον κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν· τέλος δέ, ἀφ' οὗ ἐκυρίευσεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων τὰς περὶ τὸν Ἑλλήσποντον χώρας, κατέπλευσεν εἰς Ἀθήνας τῷ 408 π. Χ. ἄγων ἄπειρα λάφυρα καὶ σύρων πολλὰ ἐχθρικά πλοῖα.

Ὅτε προσήγγιζεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀναρίθμητον πλῆθος λαοῦ ἀνέμενεν αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης φοβούμενος πάντοτε τοὺς συμπολίτας του, τότε μόνον ἀπέβη εἰς τὴν ξηράν, ὅτε εἶδεν ἐπὶ τῆς παραλίας τοὺς συγγενεῖς του. Ἀποβὰς δὲ εἰς τὴν ξηράν ἔτυχε μεγάλης καὶ ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς· πάντες οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδιδον εἰς τοὺς ἄλλους στρατηγούς, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνον παρετήρουν, ἤσπάζοντο, συνώδευον καὶ ἔστεφάνουν. Ἀνελθὼν δὲ εἰς τὴν πόλιν διηυθύνθη εἰς τὴν ἐκ-

κλησίαν τοῦ λαοῦ· ἐκεῖ δὲ κλαίων ἀφηγήθη τὰ παθήματά του, ἐξέφρασε παράπονά τινα κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ ἀπέδωκε τὰ πάντα εἰς τὴν κακὴν του τύχην. Ἄφ' οὗ δὲ διὰ τῆς ἀγορεύσεως ταύτης ἐνεθάρρυνε καὶ ἐνεψύχωσε τὸν λαόν, ἐστεφανώθη διὰ χρυσοῦ στεφάνου καὶ ἐξελέχθη στρατηγὸς πληρεξούσιος κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἀμέσως δὲ τότε ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ ν' ἀποδοθῆ εἰς αὐτὸν ἡ δημευθεῖσα περιουσία του, νὰ ἀνακληθῶσιν αἱ κατ' αὐτοῦ κατάραι πῶν ἱερέων καὶ νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν οἱ λίθοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχε χαραχθῆ ἡ καταδίκη αὐτοῦ.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν Σάμῳ.

Ἐκλεχθεὶς ὁ Ἀλκιβιάδης πληρεξούσιος στρατηγὸς ἐξέπλευσε μετὰ τινὰς μῆνας μετὰ ἑκατὸν πλοίων εἰς Σάμον καὶ προσωρμίσθη εἰς τὸ Νότιον ἀκρωτήριο παρὰ τὴν Ἐφεσον, ἐν ᾧ ὁ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων Λύσανδρος εὐρίσκετο μετὰ στόλου ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Σάμου. Τότε δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης θέλων νὰ συλλέξῃ χρήματα πρὸς μισθοδοσίαν τῶν ναυτῶν ἀπεμακρύνθη ἐπ' ὀλίγον χρόνον τοῦ στόλου καὶ μετέβη εἰς Καρίαν ἀνέθηκε δὲ τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου εἰς τὸν ὑποναύαρχον Ἀντίοχον, τὸν ὁποῖον διέταξε νὰ μὴ συνάψῃ ναυμαχίαν, μηδὲ ἐὰν ἐπιπλεύσωσι κατ' αὐτοῦ τὰ Σπαρτιατικὰ πλοῖα. Ὁ Ἀντίοχος ὅμως θέλων, ὡς φαίνεται, νὰ δοξασθῆ κατεφρόνησε τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ συνεχρότησε πρὸς τὸν Λύσανδρον ναυμαχίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν.

Μαθὼν τὴν ἤτταν τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σάμον καὶ ἐκπλεύσας μεθ' ὄλου τοῦ στόλου του πρὸ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων προῦκάλει τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν· ἀλλ' οὗτος, ἐπειδὴ ἦτο νικητὴς, δὲν ἐδέχετο. Τότε οἱ ἐν Ἀθήναις ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου λαβόντες ἀφορμὴν κατηγοροῦσαν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, ὅτι κατέστρεψε τὸν στόλον, διότι ἀφῆκε τὴν στρατηγίαν εἰς ἄνθρωπον ἄπειρον. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πεισθέντες εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀφῆρσαν παρὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου τὴν στρατηγίαν καὶ ἀπέστειλαν ἀντ' αὐ-

τοῦ ἄλλους στρατηγούς. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης μαθὼν ταῦτα καὶ φοβηθεὶς μετέβη εἰς τὴν Θράκην, ὅπου εἶχε κτήματι.

Θάνατος τοῦ Ἀλκιβιάδου (404 π. X.)

Εὐρισκόμενος ἐν Θράκῃ ὁ Ἀλκιβιάδης παρατήρησεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν προτωρμισμένοι ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, ἤτοι ἐν τόπῳ ἀκαταλλήλῳ, ἐνθα οὔτε λιμένα εἶχον οὔτε τὰς τροπὰς πλησίον· διὰ τοῦτο δὲ ἔσπευσε πρὸς αὐτοὺς ἔφιππος καὶ παρήνευσε νὰ μεθορμισθῶσιν εἰς Σηστόν, ὅπου ἠδύναντο νὰ ἔχωσι καὶ λιμένα κατάλληλον καὶ πόλιν μετὰ πάντων τῶν τροφίμων. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδωκαν εἰς τὰς συμβουλὰς του· διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατεστράφησαν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν (405 π. X.). Οἱ δὲ Σπαρτιαταὶ, ἀφ' οὗ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφὴν τῶν Ἀθηναίων ἐπολιόρχησαν τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐταπείνωσαν αὐτήν, ἐζήτησαν νὰ συλλάβωσι τὸν Ἀλκιβιάδην, διότι ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἦταν ἀσφαλεῖς, ἐν ὅτῳ ἔζη αὐτός. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως μαθὼν τοῦτο κατέφυγεν εἰς τὸν σατράπην Φαρνάαζον· εἶχε δὲ σκοπὸν νὰ μεταβῆ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας καὶ νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας βοήθειαν, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἀτυχῶς ὅμως δὲν προέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν του, διότι ἔπεσε θῦμα χειρῶν δολοφόνων. Νύκτα τινὰ ὄηλ. ὁ Φαρνάαζος κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Λυσάνδρου ἀπέστειλεν ἀνθρώπους τινάς, ὅπως φονεύσωσι τὸν Ἀλκιβιάδην· οὗτοι δὲ μὴ τολμῶντες νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν οἰκίαν του ἔβαλον πῦρ εἰς αὐτήν. Αἰσθανθεὶς δὲ τότε ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν πυρκαϊὰν ἐξώρμησε τῆς οἰκίας, ὅπως σωθῇ· ἀλλ' αἴφνης ἐτοξεύθη ὑπὸ τῶν ἐνεδρευόντων δολοφόνων καὶ ἀπέθανε (τῷ 404 π. X.) ἐν ἡλικίᾳ 47 ἐτῶν.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Κατηγορὴ καὶ χαρακτηρ τοῦ Σωκράτους.

Ὁ περίφημος φιλόσοφος Σωκράτης ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 469 π. X. Πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ὁ λιθοξόος Σωφρονίσκος,

μήτηρ του δὲ ἡ μάτα Φαιναρέτη. Ἐν τῇ νεότητί του ὁ Σωκράτης ἐδιδάχθη τὴν τέχνην τοῦ πατρός του, ἔπειτα δὲ ὡς πάντες οἱ νέοι Ἀθηναῖοι, οὕτω καὶ αὐτὸς ἔλαβε μέρος εἰς διαφορούς μάχας, ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης, καὶ ἐπολέμησεν ἀνδρείοτατα ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ποτιδαίας ἔσωσε τὸν μαθητὴν του Ἀλκιβιάδην καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν τὸν ἕτερον μαθητὴν του Ξενοφῶντα ἀνδρείοτατα δ' ἐπολέμησε καὶ ἐν Ἀμφιπόλει.

Ὁ Σωκράτης ἦτο μέτριος τὸ ἀνάστημα, προγαστρω καὶ εἶχε τοὺς ὤμους εὐρεῖς τοὺς ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ ἐξέχοντας, τὴν ῥίνα σιμῆν, τὸ στόμα μέγα καὶ τὰ χεῖλη παχέα. Καθ' ὅλον του τὸν βίον ἦτο πτωχὸς καὶ πάντοτε παρουσιάζετο ὡς παράδειγμα λιτότητος καὶ ἐγκρατείας. Κατασταθεὶς σοφώτατος ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐδίδασκε δημοσίᾳ καὶ δωρεὰν τοὺς νέους ἐνσπείρων εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν σπὸρον σοφίας, δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας, ἤλεγχε δὲ καὶ ἐκαυτηρίαζε θαυμασίως τὴν βλαβερὰν διδασκαλίαν τῶν σοφιστῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἐκ φύσεως ἀγαθός, πρᾶος, εὐφυῆς καὶ πνευματώδης, προσείλκυσεν εὐκόλως τὴν προσοχὴν πάντων τῶν νέων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠκολουθεῖτο ὑπὸ πολλῶν μαθητῶν, τοὺς ὁποίους ἀπεκάλει φίλους ἢ ἐταίρους. Ἐπειδὴ δὲ ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ ἐγκρατεία εἶνε βάσις τῆς ἀρετῆς, πρῶτος αὐτὸς ἔδιδε τὸ παράδειγμα, διότι κατενίκα τὰ πάθη του, ἀπεδέχετο μετ' ἀπαθείας τὰς ὕβρεις τῆς φιλέριδος συζύγου του καὶ ἔζη μετὰ σκληραγωγίας, περιπατῶν γυμνόπους καὶ φορῶν τὸ αὐτὸ φόρεμα καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ ἐν καιρῷ θέρους. Ἐδίδασκε δὲ οὐχὶ κατ' οἶκον, ἀλλ' ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν ταῖς ἐργαστηρίοις τῶν τεχνιτῶν καὶ ἐν ταῖς γυμνασίαις τῶν παιδῶν καὶ τῶν νέων. Ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας του ἦτο διαλογικὸς ἐρωτῶν δηλ. καὶ λαμβάνων ἀπόκρισιν ἔπειθε τὸν συνδιαλεγόμενον. Διέσωσαν δὲ εἰς ἡμᾶς τοὺς διαλόγους τοῦ Σωκράτους ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Πλάτων, διότι αὐτὸς ὁ Σωκράτης οὐδὲν βιβλίον συνέγραψε.

Καταδίκη καὶ θάνατος τοῦ Σωκράτους.

Ἄν καὶ τοσοῦτον ὁ Σωκράτης διὰ τῆς διδασκαλίας του ὠφέλησε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐλάμπρυνε τὴν Ἑλληνικὴν σο-

φίαν καὶ ἐπιστήμην, εὐρέθησαν Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἐμίσησαν αὐτὸν διὰ τὴν αὐστηρότητά του καὶ κατεμήνυσαν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ὅτι διέφθειρε τοὺς νέους καὶ εἰσήγε νέους θεούς· ἐκαλοῦντο δὲ οἱ καταμηνύσαντες τὸν Σωκράτην Ἄνυτος Μέλητος καὶ Λύκων. Καὶ παρουσιάσθη μὲν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης ὁ Σωκράτης πρὸ τοῦ δικαστηρίου καὶ ἀπελογήθη θαυμασίως ἀποδείξας τὴν ἀθωότητά του, κατεδικάσθη ὅμως νὰ πῖη τὸ κώνειον.

Τὴν προτεραίαν τῆς καταδίκης τοῦ Σωκράτους εἶχεν ἀποπλεύσει εἰς Δῆλον ἢ ἱερὰ ναῦς Πάραλος φέρουσα θυσίας τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα· ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν νόμον οὐδεμία θανατικὴ ποινὴ ἐξετελεῖτο πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ πλοίου, ὁ Σωκράτης ἔμεινεν ἐν τῇ φυλακῇ ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας· ἐκεῖ δὲ καθ' ἐκάστην συνήρχοντο οἱ μαθηταὶ του τεθλιμμένοι καὶ ἀπαρηγόρητοι καὶ συνδιελέγοντο μετ' αὐτοῦ. Εἷς δ' ἐκ τῶν μαθητῶν του, ὁ Κρίτων, κατορθώσας μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν τινων νὰ δωροδοκῆσῃ τὸν ἐπιστάτην τῆς φυλακῆς, ἦλθε πρῶταν τινὰ εἰς τὴν φυλακὴν καὶ παρεκίνησε τὸν Σωκράτην νὰ φύγῃ εἰς τὴν Θεσσαλίαν· ὁ Σωκράτης ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν, ἀλλὰ διὰ πειστικωτάτων λόγων ἀπέδειξεν εἰς τὸν Κρίτωνα, ὅτι καθῆκον τοῦ πολίτου εἶνε νὰ πείθεται εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του. Οὕτω δὲ ὁ σοφώτατος Σωκράτης, ὅστις καὶ ὑπὸ τῆς Πυθίας ἀνεκηρύχθη σοφώτατος πάντων τῶν ἀνδρῶν, ἔπιε τὸ κώνειον καὶ μετὰ ψυχικῆς γαλήνης ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν (399 π. Χ.).

ΞΕΝΟΦΩΝ

Καταγωγὴ τοῦ Ξενοφῶντος.

Στρατιωτικὰ κατορθώματα αὐτοῦ.

Ὁ Ξενοφῶν ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 431 π. Χ, ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Γρύλλου καὶ μαθητῆς τοῦ Σωκράτους, τὸν ὅποσον πολὺ ἐτέβeto καθ' ἅπαντα τὸν βίον του. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας· ἐν τινι δὲ μάλιστα μάχῃ, ἐν ᾗ ἔφευγεν ἔφιππος, ἔπεσεν

ἀπὸ τοῦ ἵππου του καὶ ἐσώθη ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του Σιωκράτους, ὅστις σπεύσας ἔλαβεν αὐτὸν ἐπ' ὤμου καὶ ἔφερεν αὐτὸν μακρὰν τῶν ἐγθρῶν.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (τῷ 401 π.Χ.), ὅτε ἦγε τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ φίλου του Προξένου τοῦ Βοιωτοῦ ἦλθεν εἰς Σάρδεις καὶ ἠκολούθητε γάριν περιηγήσειως τὸν νεώτερον Κύρον, ὅστις τότε ἐξεστράτευσε μετὰ 100.000 βορβόρων καὶ 13 000 Ἑλλήνων ἐθελοντῶν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος, τοῦ τῆς Περσίας βασιλέως. Ἀφ' οὗ δ' ἐφρονέθη ὁ Κύρος ἐν τινι μάχῃ γενομένη πρὸς τὰ Κούναξα καὶ τὸ βαρβαρικὸν στράτευμα διεσκοπίσθη, οἱ δὲ Ἕλληνες στρατηγοὶ ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρους, ὁ Ξενοφῶν ἀνεδείχθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων στρατηγός. Γενόμενος δὲ στρατηγός ὁ Ξενοφῶν ἔδειξεν ἕκτακτον στρατηγικὴν ἰκανότητα καὶ διὰ μυρίων περιπετειῶν καὶ κινδύνων ἔσωσε τὸ πλεῖστον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος, τὸ ὁποῖον ᾠδήγησεν εἰς Βυζάντιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πέρογαμον (399). ἔνθα παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων Θίμβρωνα, ὅστις τότε ἐπολέμει πρὸς τοὺς Πέρσας. Ἐνεκα τούτου δὲ καὶ διότι εἶχε συμπολεμήσῃ μετὰ τοῦ Κύρου, ὅστις ἦτο ἐγθρὸς τῶν Ἀθηναίων, καὶ μάλιστα κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου, ὅστις ἦτο φίλος αὐτῶν, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Ὄθεν ὁ Ξενοφῶν ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ ἐν Ἀσίᾳ ὑπηρετῶν ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου στρατηγοῦ Δερκυλλίδα ὡς ἀογηγός τῶν στρατιωτῶν του, οἵτινες ὠνομάσθησαν Κυρεῖοι. Ἐπειτα ἠκολούθητε τὸν βασιλέα τῶν Σπαρτιατῶν Ἀγησίλαον, ὅτε ἐπολέμει οὗτος πρὸς τοὺς Πέρσας, καὶ τέλος συνεπολέμησε μετ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν Ἀθηναίους. Διὰ ταῦτα δὲ ἀνταμείψαντες αὐτὸν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐδώρησαν αὐτῷ μέγα κτῆμα εἰς Σκιλλοῦντα, ὅστις ἦτο μικρὰ πόλις τῆς Ἠλείας πλησίον τῆς Ὀλυμπίας. Ἐκεῖ δὲ ἔζητεν ἐν ἡσυχίᾳ ὁ Ξενοφῶν ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν ἔτη ἀτχολούμενος εἰς τὸ κυνήγιον καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν διαφορῶν αὐτοῦ σοφῶν συγγραμμάτων.

Συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος ἐθαύμαζον καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι διὰ τὴν ἀφέλειαν, τὴν σαφήνειαν, τὴν χάριν καὶ τὴν ἀκριβείαν· διὰ τοῦτο δὲ ὠνομάζετο ὁ Ξενοφῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἀττικὴ Μοῦσα καὶ Ἀττικὴ Μέλισσα. Εἶνε δὲ ἄλλα μὲν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἱστορικὰ καὶ πολιτικά, ἄλλα δὲ φιλοσοφικά.

Ἱστορικὰ συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος εἶνε τὰ ἐξῆς· 1) Κύρου παιδεία, εἰς ὀκτὼ βιβλία. 2) Κύρου ἀνάβασις, εἰς ἑπτὰ βιβλία. 3) Ἑλληνικά, εἰς ἑπτὰ βιβλία. 4) Ἀγησίλαος, ἦτοι ἐγκώμιον τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀγησιλάου. 5) Λακεδαιμονίων πολιτεία. 6) Ἀθηναίων πολιτεία. 7) Πόροι ἢ περὶ προσόδων. 8) Ἰέρων ἢ τυραννικός. 9) Περί ἱππικῆς. 10) Ἴππαρχικός καὶ 11) Κυνηγετικός.

Φιλοσοφικά δὲ συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος εἶνε τὰ ἐξῆς· 1) Ἀπομνημονεύματα τοῦ Σωκράτους, ἐνθα πιστότατα εἰκονίζει ὁ Ξενοφῶν τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ διδασκάλου του Σωκράτους, τὸν ὁποῖον πάντοτε ἐθαύμαζε. 2) Σωκράτους ἀπολογία πρὸς τοὺς δικαστάς. 3) Συμπόσιον Φιλοσόφων καὶ 4) Οἰκονομικός λόγος.

Ὁ Ξενοφῶν ἐν Κόρινθῳ. Θάνατος αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ ἔτος 371 π. Χ. οἱ Ἡλεῖοι ἐκυρίευσαν τὸν Σκιλλοῦντα καὶ ἐδίωξαν ἐκεῖθεν τὸν σίλον τῶν Σπαρτιατῶν Ξενοφῶντα· τότε δὲ ὁ Ξενοφῶν κατέφυγεν εἰς Κόρινθον, ἐνθα καὶ ἔζησε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του· δὲν ἠθέλησε δὲ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀθήνας, ἂν καὶ ἀνεκλήθῃ κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Κατὰ τὸ ἔτος 362 π. Χ. οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ξενοφῶντος Γρύλλος καὶ Διόδωρος ἐπολέμησαν ἐν τῷ στρατεύματι τῶν Ἀθηναίων ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ κατὰ τῶν Θηβαίων μάχην· ἐν τῇ μάχῃ δὲ ταύτῃ ἐφονεύθη ὁ Γρύλλος. Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ εἰδήσις τοῦ θανάτου τοῦ Γρύλλου, ὁ Ξενοφῶν ἐθυσίαζε φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸν στέφανον τῆς τελετῆς· ἀμέσως τότε ἀφῆρεσε τὸν στέφανον, ὡς σημεῖον

πένθους καὶ καταλιπὼν ἡμιτελῆ τὴν θυσίαν ἠρώτησε, πῶς ἀπέθανεν ὁ υἱὸς του· ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀγγελιοφόρος ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν. ὅτι ἔπεσε μαχόμενος γενναίως, πλήρης ὑπερηφάνειας τότε ὁ Ξενοφῶν ἔθηκε πάλιν τὸν στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ ἐξηκολούθησε τὴν θυσίαν, εἰπὼν ἀταράχως «ἐγνώριζον ὅτι εἶγον γεννήσῃ θνητόν».

Ὁ Ξενοφῶν ἀπέθανεν ἐν Κορίνθῳ τῷ 350 π. Χ. ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ

Καταγωγὴ τοῦ Πελοπίδου.

Ἐξορία καὶ ἐπάνοδος αὐτοῦ.

Ὁ Πελοπίδας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰππόκλου, κατήγετο ἐξ οἰκογενείας ἐπισηματάτης τῶν Θηβῶν καὶ ἦτο κάτοχος μεγάλης περιουσίας· ἐπειδὴ δὲ ἀνῆκεν εἰς τὴν δημοκρατικὴν μερίδα, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ὅτε οὗτοι κατέλαβον τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν Καδμείαν, καὶ κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας.

Ἐπὶ ὀλόκληρον τετραετίαν ὁ Πελοπίδας ἔμεινεν ἐν Ἀθῆναις ὡς ἐξόριστος καὶ ἐθλίβετο διὰ τὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος του· ἐκυβερνᾶτο δὲ ἡ πατρίς του τυραννικώτατα ὑπὸ τριῶν ὀλιγαρχικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐπροστατεῦοντο ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Καδμείᾳ Σπαρτιατῶν. Ἡμέραν τινὰ ὅμως τοῦ 379 π. Χ. ὁ Πελοπίδας καὶ ἄλλοι ἔνδεκα νέοι Θηβαῖοι, ἀφ' οὗ ἐνεδύθησαν ὡς κυνηγοί, ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ οὕτω μετημψισμένοι εἰσῆλθον ἀπαρατῆρητοι εἰς τὰς Θήβας. Ἐνωθέντες δὲ οὗτοι μετ' ἄλλων συνωμοτῶν ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν τυράννων, σφάζουσι τοὺς δύο ἐξ αὐτῶν ἐν συμποσίῳ εὕρισκομένους, φονεύουσι τὸν τρίτον ἐν τῇ οἰκίᾳ του καὶ ἀνακηρύττουσι τὰς Θήβας ἐλευθέραις. Ἐπειτα δὲ, ἀφ' οὗ ἠνώθησαν καὶ μετ' ἄλλων συνωμοτῶν Θηβαίων καὶ πολλῶν Ἀθηναίων, ἐλθόντων πρὸς βοήθειαν αὐτῶν ἐξ Ἀθηνῶν, πολιορκουσι τὴν Καδμείαν καὶ μετὰ ὀλιγοήμερον πολιορκίαν ἀναγκάζουσι τοὺς Σπαρτιάτας νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀκρόπολιν καὶ νὰ ἐπιστρέψωσι κατησχυμμένοι εἰς Σπάρτην.

Στρατιωτικὰ κατορθώματα τοῦ Πελοπίδου. Θάνατος αὐτοῦ.

Οἱ Σπαρτιᾶται μὴ δυνηθέντες νὰ ὑπομείνωσι τὸ ράπισμα, τὸ ὁποῖον ἔλαβον παρὰ τῶν Θηβαίων, ἀπεφάσισαν νὰ κατακτήσωσι τὰς Θήβας καὶ νὰ τιμωρήσωσι τοὺς Θηβαίους· διὰ τοῦτο δὲ ἐπανελημμένως εἰσέβαλον εἰς τὴν γῶραν τῶν Θηβαίων· τὰς ἐπιδρομὰς ὅμως ἐκείνας ἀπέκρουτε γενναίως ὁ Πελοπίδας. Βραδύτερον, ὅτε εἰς τὴν μεταξὺ Θηβαίων καὶ Σπαρτιατῶν γενομένην ἐν Λεύκτροις μάχῃν ὁ Ἐπαιμειώνδας διηύθυνε τὸν Θηβαϊκὸν στρατόν, ὁ Πελοπίδας διοικῶν τὸν περίφημον ἱερὸν λόγον ἐπολέμησε μετ' ἀπαρδειματίστου γενναϊότητος. Μεταθὰς δ' ἔπειτα (τῷ 368) εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἤλευθέρωσε τὰς Θεσσαλικὰς πόλεις ἀπὸ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου· ἐνεῖθεν δὲ προχωρήσας εἰς τὴν Μακεδονίαν ἠνάγκασε τοὺς Μακεδόνας νὰ γείνωσι σύμμαχοι τῶν Θηβαίων.

Μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν (τῷ 366) ὁ Πελοπίδας ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, διότι ὁ τυράννος τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρος ἤρξατο νὰ τυραννῆ σκληρῶς πάλιν τὰς Θεσσαλικὰς πόλεις· ἐν ᾧ δὲ ὁ Πελοπίδας διηυθύνθη εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀλεξάνδρου. ὅπως διὰ καλοῦ τρόπου πείσῃ αὐτὸν νὰ μὴ τυραννῆ τὰς πόλεις, ὁ Ἀλέξανδρος συλλαμβάνει αὐτὸν δολίως καὶ τὸν φυλακίζει. Καὶ ἀμέσως μὲν τότε ἠλευθερώθη ὁ Πελοπίδας ὑπὸ τοῦ Ἐπαιμειώνδου, μετὰ παρέλευσιν ἕμως τριῶν ἐτῶν (τῷ 363) πολεμῶν πρὸς τὸν ἴδιον Ἀλέξανδρον ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς ἐφονεύθη. Τὸν θάνατον τοῦ Πελοπίδου ἐπένησαν βαρέως οὐ μόνον οἱ Θηβαῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ.

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ

Καταγωγὴ καὶ χαρακτὴρ τοῦ Ἐπαιμειώνδου.

Ὁ Ἐπαιμειώνδας ἐγεννήθη ἐν Θήβαις τῷ 418 π. Χ. ἐξ ἐπισήμου μὲν οἰκογενείας, ἀλλὰ πτωχῆς καὶ διετέλεσε καθ' ἅπαντα τὸν βίον του πενέστατος· εἶχε δὲ ἐν μόνον ἰμάτιον καί, ὅτε ἐπλύνετο τοῦτο, ἔμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ· οὐδέποτε δέ, ἂν καὶ διετέλει ἐν τοιαύτῃ πενίᾳ, ἐπέισθη νὰ δεχθῆ δῶρον παρὰ τοῦ πλουσίου φίλου του Πελοπίδου.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο χρηστοθηδέστατος, ἐξεπαιδεύθη δὲ ὑπὸ ἀρίστων διδασκάλων. Κατὰ τὴν εὐγλωττίαν ὑπερεῖχε πάντων ἡγάπα δὲ ὑπερβαλλόντως τὴν μουσικὴν καὶ τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ ἐνησχολεῖτο πρὸ πάντων εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ἐν γένει ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶχε πάσας τὰς ἀρετάς, αἵτινες ἀναδεικνύουσι τοὺς ἀνδρας ἐπιφανεῖς· ἦτο σοβαρὸς καὶ ἀνδρείος καὶ ἡγάπα τὴν ἀλήθειαν τοσοῦτον, ὥστε οὐδὲν χάριν ἀστείσμου ἔλεγε ποτε ψευδὲς τι. Τοσοῦτον δὲ ἀνεκτικὸς ἦτο εἰς τὰς κατ' αὐτοῦ ὕβρεις, ὥστε, ὅτε αἱ ἐχθροὶ του διὰ βραδιουργιῶν ἐπεισαν τὸν δῆμον τῶν Θηβαίων νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν στρατηγίαν καὶ νὰ διορίσῃ αὐτὸν ἐπὶ τῆς καθαριότητος τῆς πόλεως, οὗτος ἀπεδέχθη ἀγογγύστως τὴν ἐξευτελιστικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἐξετέλεσε τὸ καθῆκόν του μετὰ προθυμίας.

Στρατηγικὰ κατορθώματα τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

Θάνατος αὐτοῦ.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων κατάληψιν τῆς Καδμείας ἔμεινεν ἐν Θήβαις, διότι δὲν ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν τυράννων· δὲν ἐξωρίσθη δέ, διότι ἐθεωρήθη ἀνίκανος ν' ἀντιπολιτευθῇ αὐτούς. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀφ' οὗ ἡλευθερώθη ἡ πατρίς του ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔμεινεν ἐπὶ τινα ἔτη ἰδιωτεύων, ἔπειτα δὲ (τῷ 371) ἐξέλεχθη μετὰ τοῦ Πελοπίδου στρατηγὸς διὰ τὸν κατὰ τῆς Σπάρτης πόλεμον.

Γενόμενος στρατηγὸς ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀνέπτυξε μεγάλην στρατηγικὴν ἱκανότητα, διότι ἐπενόητε τὴν λοξὴν φάλαγγα καὶ κατώρθωσε τῇ βοήθειᾳ τοῦ διοικούντος τὸν ἱερὸν λόχον Πελοπίδου νὰ ταπεινώσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἐν τῇ περιφήμῳ μάχῃ ἣτις συνήφθη ἐν Λεύκτροις· ἐν τῇ μάχῃ δὲ ταύτῃ ἐφονεύθησαν χίλιοι μὲν ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Κλεόμβροτος, τρισχίλιοι δὲ ἐκ τῶν συμμάχων τῶν Σπαρτιατῶν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἐπαμεινώνδας προσβλήθεις ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων, οἵτινες ἀπέστησαν τότε ἀπὸ τῆς Σπάρτης καὶ ἔκτισαν τὴν Μεγαλόπολιν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ προὔχωρησε μέχρι τῆς Σπάρτης, ὅπου ἀπὸ 500 ἐτῶν οὐδεὶς πολέ-

μιος ἐπλησίασεν. Ἐκείθεν διηυθύνθη πρὸς τὴν Μεσσηνίαν καί, ἀφ' οὗ ἠλευθέρωσεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Σπαρτιατῶν, ἔκτισε τὴν πόλιν Μεσσήνην. Ἐπανελθὼν ἔπειτα εἰς Θήβας κατηγορήθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του ὅτι εἶχε μείνη Βοιωτάρχης τέσσαρας μῆνας πλέον τοῦ ἔτους· ἢ συνέλευσις ὅμως ἠθώωσεν αὐτόν. Μετὰ τινα δὲ χρόνον μαθὼν ὅτι ὁ Πελοπίδας ἠχμαλωτίσθη διὰ δόλου ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Θηβῶν Ἀλεξάνδρου, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ τυράννου τούτου καὶ ἠνάγκασεν αὐτόν νὰ ἀπολύσῃ τὸν Πελοπίδαν. Ἐν ἔτει δὲ 367 εἰσέβαλε πάλιν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ προσέθηκεν εἰς τὴν πατρίδα του τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀχαιῶν· ἔπειτα δέ, ἀφ' οὗ κατώρθωσε νὰ ναυπηγήσῃ ἑκατὸν τριήρεις, ἐξέπλευσε μετ' αὐτῶν εἰς Βυζάντιον.

Ἐπειδὴ ἐξηκολούθει ὁ κατὰ τῆς Σπάρτης πόλεμος τῶν Θηβῶν, ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ τετάρτην φορὰν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τῷ 362 π. Χ, ὅποτε συνῆψε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους τὴν περίφημον ἐν Μαντινείᾳ μάχην. Ἀλλ' ἐν ᾧ διέσχιζε τὰς τάξεις τῶν ἑθρῶν, ἐπληγώθη εἰς τὸ στήθος δι' ἀκοντίου καὶ ἔπεσε χαμαί. Οἱ ἰατροὶ ἀπεφάνθησαν, ὅτι εὐθὺς θ' ἀποθάνῃ, ἅμα ἐκβάλωσι τὴν αἰχμὴν τοῦ ἀκοντίου· διὰ τοῦτο δὲ ὁ Ἐπαμεινώνδας μέχρι τῆς ἐκβάσεως τῆς μάχης δὲν ἀφῆκε νὰ ἐκβάλωσι τὴν αἰχμὴν τοῦ ἀκοντίου. Ὅτε δὲ ἀνηγγέλθη εἰς αὐτόν, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν καὶ ἔσωσαν καὶ τὴν ἀσπίδα του, ἀπέσπασε τὴν αἰχμὴν καὶ ἐξέπνευσε. Λέγεται δὲ ὅτι, καθ' ἣν ὥραν ἐξέπνεεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, οἱ περὶ αὐτὸν φίλοι του εἶπον αὐτῷ «Ἀποθνήσκεις ἄτεκνος, ὦ Ἐπαμεινώνδα»· ὁ ἔνδοξος ὅμως οὗτος στρατηγὸς εἶπε πρὸς αὐτοὺς τότε «Καταλείπω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λέκτροις καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην».

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου αἱ Θῆβαι ἀπώλεσαν τὴν δύναμίν των καὶ κατέπεσον εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ἀσημότητα.

ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ Σκηνογραφίαι τῆς ἀρχαίας καὶ Νέας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας καὶ Βίοι ἐπιφανῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως μετ' εἰκόνων, κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας Δρ. 2.—

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΛΟΥΚΑ Γραμματικὴ μεγάλη τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, παρθεναγωγείων καὶ γυμνασίων, ἐγκεκριμένη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας » 2.50

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΛΟΥΚΑ Κατάλογος τῶν ἀνωμάλων ῥημάτων καὶ ὀνομάτων κυρίως τῶν Ἀττικῶν πεζολόγων πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων » 2.50

ΖΗΚΙΔΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ἐπίτομον Συντακτικόν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ παρθεναγωγείων » 1.—

ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Βίοι ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μετ' εἰκόνων πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ παρθεναγωγείων κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας » 1.50

ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ Ἐπιτομὴ τῆς ἑσπερᾶς ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μετ' εἰκόνων πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, παρθεναγωγείων καὶ πλήρων δημοτικῶν σχολείων » 1.—

ΣΚΟΥΦΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ Στοιχειώδης Φυσιογνωσία πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ παρθεναγωγείων κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας. Τόμος Α'. Φυσικὴ Ἱστορία. » 2.—

ΣΚΟΥΦΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ Στοιχειώδης Φυσιογνωσία πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ παρθεναγωγείων κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας. Τόμος Β'. Σύνοψις Φυσικῆς, Χημείας καὶ Κοσμογραφίας » 2.—

Τιμᾶται δραχμῶν 1,50

Εκ τοῦ Τυπογραφείου Παρασκευᾶ Λεωνῆ

